

N. 2535

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Τῷ Σεβαστῷ καὶ Κυρίῳ Τ. Ηλιοπούλῳ
Καθηγμένῳ καὶ Πανεπιστημίου
Προέδρῳ τοῦ Φρον. Ἐργασίου Παρισίων
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Μ. ΜΕΚΙΟΥ
ΔΡ. ΝΟΜ. & ΦΙΛ.
καὶ σεβαστῶν
ἐκείνων δούλων
τοῦ γραφείου
ἀρετῆς

ΠΟΙΝΙΚΟΪΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΠΕΡΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΑΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΝΥΝ

«Μία γὰρ ὀλίγου δεῖν ἅπασιν ὥριστο
τοῖς ἁμαρτάνουσι ζημία, θάνατος· ὥστε
καὶ τοὺς ἀργίας ἀλόντας ἀποθνήσκειν
καὶ τοὺς λάχανα κλέψαντας ἢ ὀπώραν,
ὁμοίως κολάζεσθαι τοῖς ἱεροσύλοις καὶ
ἀνδρογόνοις».

(Πλουτάρχου Σόλων, ΙΖ').

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ
141

22 SEP. 1958

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚ ΔΩΡΕΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Α. ΔΕΛΗ
1928

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Πᾶν ἀντίτυπον, μὴ φέρον τὴν ὑπογραφήν μου, θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμον.

ΟΚΥΜΕΝΟ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ παρὸν θέμα εἶναι τοσοῦτον εὐρὺ καὶ ἐλαστικόν, ὥστε θὰ ἡδύνατο, αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ν' ἀποτελέσῃ ὁλόκληρον σύγγραμμα, ἂν ἐξετεινόμεθα εἰς πᾶσαν δυνατὴν λεπτόμερειαν. Ἐθεωρήσαμεν ὅμως προσφορώτερον νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ οὐσιώδη αὐτοῦ σημεῖα, ἵνα καταστήσωμεν τοῦτο προσιτόν, οὐ μόνον εἰς τοὺς αὐστηρῶς ἐπιστημονικοὺς κύκλους, ἀλλὰ καὶ εἰς ἅπαν τὸ λοιπὸν φιλόμουσον κοινόν, ὥστε νὰ εἰσαχθῇ καὶ τοῦτο εἰς τὰ βάθη τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς μεγάλης κοινωνικῆς πληγῆς, ἥτοι τῆς ἐγκληματικότητος, ἣτις, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, λυμαίνεται ἔθνη καὶ λαοὺς καὶ εἰς τὰς περὶ αὐτῆς ἀντιλήψεις τῶν τελευταίων διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἀντιλήψεις τοσοῦτον συγκρουόμενας ἐν πολλοῖς πρὸς τὰς τὴν σήμερον κρατούσας περὶ τοῦ προκειμένου θέματος. Τὴν σήμερον οἱ λαοὶ ὀυθμίζουσι τὰ τῆς περιστολῆς τοῦ ἐγκλήματος διὰ τιμωρῶν διατάξεων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ὁμοιομόρφων, στηριζομένων ἐπὶ τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ καὶ ἀνθρωπιστικοῦ πνεύματος τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν, τοῦ ἐπιζητοῦντος μὲν τὴν ἐξασφάλισιν τῶν κοινωνιῶν κατὰ τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ καὶ μὴ ἀποβλέποντος εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν ἐξάλειψιν τοῦ ἐγκληματίου, ἀλλ' εἰς τὴν ἐν τῷ δυνατῷ μέτρῳ διαπαιδαγώγησιν καὶ βελτίωσιν αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον τυγχάνει αὕτη ἐφικτή. Ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα λειτουργεῖ καὶ ὁρᾷ σήμερον παρὰ τοῖς προηγμένοις ἔθνεσιν ἡ τὸν ἐγκληματίαν ἀντιμετωπίζουσα κοινωνικὴ ἀντίδρασις, ἡ ἐκδηλουμένη διὰ παντοίων σωφρονιστικῶν διατάξεων καὶ μέτρων κατ' αὐτοῦ.

Τῆς ἐξιδανικευμένης ταύτης νῦν ἀντιλήψεως τῶν προηγμένων λαῶν περὶ ἐγκλήματος καὶ τιμωρίας καὶ τῶν διαφορῶν σταδίων, ἃ διέδραμεν ἡ ἀνθρωπότης, μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς τοσοῦτον ὑψηλὸν νοητικὸν ἐπίπεδον (τὰς βάσεις αὐτοῦ εἶχε θέσει πρωταί-

τατα ὁ τὸ πάλαι θαυμασιῶς δράσας Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς), προσπαθοῦμεν νὰ παρὰσχῶμεν ἅπτην κατὰ τὸ δυνατόν εἰκόνα διὰ τῆς ἡμετέρας πραγματείας. Ἔχομεν δὲ δι' ἐλπίδος, ὅτι, χορηγοῦσα αὕτη εἰς τοὺς ἐπιλαμβανομένους ἱστορικῶν μελετῶν καὶ ἐρευνῶν τὸν σκελετὸν τοῦ μεγάλου τούτου θέματος, θέλει δώσῃ ἀφορμὴν εἰς ἄλλους, σοφωτέρους καὶ ἐμπειροτέρους ἡμῶν, νὰ πραγματευθῶσι τοῦτο τελειότερον.

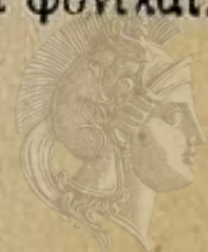
Ἐν Ἀθήναις τῇ 28ῃ Σεπτεμβρίου 1928.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Μ. ΜΕΚΙΟΣ

Α'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) «Παλαιὰ Διαθήκη».
- 2) «Καينὴ Διαθήκη».
- 3) «Ἡροδότου Ἱστορίης ἀπόδεξις», ἥτοι μεγάλη ἱστορικὴ συγγραφή, διαιρεθεῖσα ὑπὸ τῶν γραμματικῶν εἰς θ' βιβλία, φέροντα τὰ ὀνόματα τῶν Μουσῶν.
- 4) «Θουκυδίδου Ἐυγγραφὴ», εἰς βιβλία η', κατὰ μεταγενεστέραν διαίρεσιν.
- 5) «Ξενοφῶντος· α') Κύρου ἀνάβασις· β') Κύρου παιδεία· γ') Ἑλληνικά· δ') Ἀπομνημονεύματα· ε') Λακεδαιμονίων Πολιτεία· ς') Ἱέρων».
- 6) «Ἀριστοτέλους· α') Ἀθηναίων Πολιτεία· β') Ἀποσπάσματα (fragmenta Aristotelica)· γ') Προβλήματα (Probl.)· δ') Παρὰ Στοβαίῳ Ἀνθολογία· ε') Πολιτικά.
- 7) «Πολυβίου· Γενικὴ ἱστορία», εἰς μ' βιβλία.
- 8) «Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου· Βιβλιοθήκη ἱστορικὴ», εἰς λ' βιβλία, περιέχουσα γενικὴν ἱστορίαν, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἐν Γαλατίᾳ πολέμων τοῦ Καίσαρος.
- 9) «Πλουτάρχου· Βίοι παράλληλοι».
- 10) «Στράβωνος· Γεωγραφικά», εἰς βιβλία ιζ'.
- 11) «Ἀθηναίου· Οἱ δειπνοσοφισταί», εἰς ιε' βιβλία.
- 12) «Πολυδεύκους· Ὀνομαστικόν», εἰς βιβλία ι'.
- 13) α') «Λουκιανοῦ Ἀποκηρυτ.» β') «Κτησίου Περσικά», βιβλ. 22 (ἀποσπάσματα)· γ') «Ἀρριανοῦ Ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου», βιβλ. 7.
- 14) «Δημοσθένους· Δημηγορίαι».
- 15) «Αἰσχίνου· Δημηγορίαι».
- 16) «Λυσίου· Λόγοι».
- 17) «Ἰσοκράτους· Λόγοι».
- 18) «Ἰσαίου· Λόγοι».
- 19) «Λυκούργου· Κατὰ Λεωκράτους».
- 20) «Ἀντιφῶντος· Περὶ φόνου», ἥτοι τρεῖς τετραλογίαι φονικαί.

- 21) «Ὅμηρον· α') Ἰλιάς· β') Ὀδύσσεια».
- 22) «Αἰσχύλου· Τραγῳδίαί·».
- 23) «Σοφοκλέους· Τραγῳδίαί·».
- 24) «Εὐριπίδου· Τραγῳδίαί·».
- 25) «Ἀριστοφάνους· Κωμῳδίαί·».
- 26) «Κ. Κούμα· Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων», τόμοι 10, ἐκδοθέντες ἐν Βιέννῃ ἐν ἔτ. 1831—1832.
- 27) «Ὁ Σόλων, ἀρχαῖον ἐλληνικὸν δίκαιον», μετὰφρ. καὶ ἔκδ. ὑπὸ Νικολάου Παπαδούκα, ἐν Ἑρμουπόλει, 1844.
- 28) «Σκαρλάτου Βυζαντίου· Κωνσταντινούπολις», τόμ. Β', Ἀθήνησι, 1862.
- 29) «Κ. Παπαρηγοπούλου-Π. Καρολίδου· Ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους», ἐν Ἀθήναις, 1925.
- 30) «Johannes Baptista Telfi· Συναγωγὴ τῶν Ἀττικῶν νόμων, Corpus juris attici Graece et Latine», Pestini et Lipsiae, M DCCC LXVIII.
- 31) «Ν. Σαριπόλου· Σύστημα τῆς ἐν Ἑλλάδι ἰσχυοῦσης ποινικῆς νομοθεσίας», τόμ. Α', Ἀθήνησι, 1868.
- 32) «Κ. Παπαμιχαλοπούλου· Ὁ Ἀρειος Πάγος ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις», ἐν Ἀθήναις 1881.
- 33) «Σ. Π. Λάμπρου· Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», ἐκ τόμων 4', ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1886—1908.
- 34) «Ν. Ε. Μακρῇ· Ὁ σωφρονισμός ἐν τῇ ποινῇ», ἐν Ἀθήναις 1886.
- 35) «Γ. Γιλβέρτ· Ἐγχειρίδιον τῆς ἀρχαιολογίας τοῦ δημοσίου βίου τῶν Ἑλλήνων», κατὰ μετάφρασιν Ν. Πολίτου, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1888.
- 36) «Φ. Βερτολίνη· Ῥωμαϊκὴ ἱστορία», κατὰ μετάφρασιν Σ. Λάμπρου, ἐν Ἀθήναις 1892, τόμ. Α'.
- 47) «Καρόλου Κάλβθ· Ἐγχειρίδιον διεθνοῦς δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου», κατὰ μετάφρασιν Στάμου Ἀθ. Παπαφράγκου, ἐν Ἀθήναις 1893.
- 38) «Ν. Δημαρᾶ· Ἱστορία καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ ῥωμ. δικαίου», τόμος Β', ἐν Ἀθήναις 1896.

- 39) «'Εδ. δὲ 'Αμίτση· Κωνσταντινούπολις», μετάφρασις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἐν Ἀθήναις, 1896.
- 40) «Oscar Jäger· Παγκόσμιος ἱστορία», κατὰ μετάφρασιν **'Αθ. Ἀργυροῦ**, τόμ. Β', Ἀθήναι, 1899.
- 41) «E. Driault· Ἱστορία τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος», κατὰ μετάφρασιν **Χ. Ἀννίνου**, ἐν Ἀθήναις 1900.
- 42) «Εἰρηναίου Κ. Ἀσωπίου· Παλαιὰ καὶ Νέα», ἐν Ἀθήναις, 1903.
- 43) Γ. Μπάρετ· «Μορία-Σηκός», μελέτη δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι «Ἀθηνᾶ» τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικῆς Ἑταιρίας, τόμ. 17ος, Ἀθήνησι 1905, σελ. 176—178.
- 44) «Π. Γιωτοπούλου· Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἐν Ἰταλίᾳ», τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1906.
- 45) «Κωνστ. Μ. Ράλλη· Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», ἐν Ἀθήναις 1907.
- 46) «Α. Κρασσᾶ· Οἰκογενειακὸν Δίκαιον», ἔκδ. Δ', ἐν Ἀθήναις, 1910.
- 47) «Κ. Λομπρόζο· Ὁ ἐγκληματίας ἄνθρωπος», κατὰ μετάφρασιν **Χ. Ἀννίνου**, τόμ. Α' καὶ Β', ἐν Ἀθήναις 1911.
48. «H. Bonfils· Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον», κατὰ μετάφρασιν **Σπ. Κ. Τρικούπη** καὶ **Ἰω. Σ. Ἀφριᾶ**, μετὰ προσθηκῶν, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1915.
- 49) «Πέτρου Φωτιάδου· Διατριβαὶ τοῦ Ἀττικοῦ Δικαίου», μαρτυροῦσαι τὴν πολυμαθειαν τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς καὶ τιμῶσαι τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ἐν τῇ ξένῃ.
- 50) «Ἀντωνίου Γ. Μομφερράτου· Τὸ Δίκαιον τῆς Γόρτυνος», παράρτημα τῆς ἐπετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις 1922.
- 51) «Τιμ. Ἡλιοπούλου· Σύστημα τοῦ Ἑλλ. Ποιν. Δικαίου», ἔκδ. Γ', τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις, 1923.
- 52) «Δημητρ. Π. Παππούλια· Εἰσηγήσεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου», τεῦχος Α', «Ἱστορία τοῦ Πολιτεύματος καὶ τῶν πηγῶν τοῦ Δικαίου», ἔκδ. Γ', ἐν Ἀθήναις 1927.
- 53) Κωνστ. Ν. Κωστή· «Ἑρμηνεία τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος Ποινικοῦ Δικαίου», ἔκδ. Δ', ηὔξημένη ὑπὸ **Ἀγγ. Ν. Μπουροπούλου**, ἐν Ἀθήναις, τόμ. Α', 1926, τόμ. Β', 1928.

54) «Νικολάου Σπ. Φαραντάτου, δ. ν. καὶ φ., δικηγόρου, πρώην Ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 1) «Περὶ φυλακῶν», ἐν Ἀθήναις 1903. 2) «Ἡ τελεία διαμόρφωσις τοῦ σκοποῦ τῆς ποινῆς καὶ τῆς προσηκούσης ἐκτίσεως αὐτῆς ἐν τῷ ἀρχαίῳ Ἑλληνικῷ Ποινικῷ Δικαίῳ», περισπούδαστος καὶ ἐμβριθεστάτη μελέτη, δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ 5. τεύχει τοῦ Α'. τόμου τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀκαδημαϊκὴ Βιβλιοθήκη» ἐκδιδομένης ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς καὶ Καλλιτεχνικῆς Ἐπιθεωρήσεως.

55) «Π. Καρολίδου· Παγκόσμιος ἱστορία» ἐκ τόμ. 10· ἐξεδ. μέχρι τοῦδε τόμοι 3, ἐν Ἀθήναις 1926.

Β'. ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) «Corn. Taciti: Germania».
- 2) «T. Livii: Historiae ab Urbe condita», ἤτοι ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Δρούσου (9 μ. Χ.) ἐκτενεσιτάτη ἱστορ. συγγραφή ἐξ 142 βιβλίων, ἐξ ὧν 35 μόνον διεσώθησαν.
- 3) «C. Suetonii Tranquilli τὸ μνημειῶδες λατιν. ἱστορ. σύγγραμμα τοῦ βίου τῶν 12 Καيسάρων.
- 4) «Cicer.: De natura deorum».
- 5) «Petiti: Leges atticae», Λούγδουνον, 1742.
- 6) «Wilh. Wilda: Das Strafrecht der Germanen», Halle, 1842.
- 7) «A. du Boys: Histoire du droit criminel des peuples anciens», Paris, 1845.
- 8) «A. F. Berner: Lehrbuch des deutschen Strafrechts», erst. Aufl., Leipzig, 1857.
- 9) «Binding: Die Normen und ihre Uebertretung», 2 τόμοι, Λειψία, 1872—1877.
- 10) «Fustel de Coulanges: La cité antique», 7ième éd., Paris, 1878.
- 11) «Ta-Tsing-Leu-Leé» ou «Lois fondamentales du Code pénal de la Chine», trad. en français par F. Renouard de Sainte Croix, tome second, Paris, 1882.
- 12) «Karl Friedr. Hermann: Lehrbuch der griechischen

Rechtsaltertümer», dritte u. vermehrte u. verbesserte Auflage von Th. Thalelm, Freiburg J. B. u. Tübingen, 1884.

13) «Ed. Meyer: Geschichte des alten Aegyptens», Berlin, 1887.

14) «Max Dunker: Geschichte des Altertums», Leipzig, 1887.

15) «V. Duruy: Histoire des Romains», tom. I, Paris, 1888.

16) «Rudolf Sohm: Institutionen, Geschichte und System des römischen Rechts», siebente erweiterte Auflage, Leipzig, 1898.

17) «Th Mommsen: Le droit pénal romain», trad. de l' allem. par J. Duquesne, tom. I, Paris, 1907.

18) «Franz von Liszt: Lehrbuch des deutschen Strafrechts», 17η έκδ., Βερολίνον, 1908.

19) «R. Garraud: Traité théorique et pratique du droit pénal français», 3ième éd., tom. I, Paris 1913.

20) «Just. Herm. Lipsius: Das attische Recht und Rechtsverfahren», mit Benutzung des attischen Processes von M. E. Meier und G. F. Schömann, τόμοι τρεῖς, Λειψία 1908—1915.

21) «Ludovic Naudeau: Le Japon moderne», Paris, 1919.

Γ'. ΛΕΞΙΚΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΞΕΝΑ, ΠΕ-
ΡΙΕΧΟΝΤΑ ΠΑΝΥ ΑΞΙΑΣ ΛΟΓΟΥ ΠΛΗ-
ΡΟΦΟΡΙΑΣ, ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ι-
ΣΤΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ.

1) «Α. Ρ. Ραγκαβῆ· Λεξικὸν ἀρχαιολογίας», ἐν Ἀθήναις 1888.

2) «Σωκρ. Τσιβανοπούλου—Ε. Κοφινιώτου· Λεξικὸν ἑλλ. καὶ ῥωμ. ἀρχαιοτήτων», ἐν Ἀθηναῖς, 1890

3) «Γ. Κωνσταντίνου· Λεξικὸν τῶν Ἀγίων Γραφῶν», ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1890.

4) «Λεξικὸν ἐγκυκλοπαιδικὸν Μπάρτ καὶ Χίρστ», ἐκ τόμων 6 καὶ ἐνὸς ἔτι, ὡς συμπληρώματος, ἐκδοθὲν ἐν Ἀθηναῖς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1889—1905.

5) «Dictionnaire de la conversation et de la lecture», seconde éd., Paris MDCCCLXIII, τόμοι 16.

6) «P. Larousse: Grand Dictionnaire Universel du XIXième siècle», Paris.

7) «La Grande Encyclopédie», tomes 31, Paris.

8) «Dictionnaire des antiquités grecques et romaines», Paris.

9) «Pauly—Wissowa: Real Encyclopädie».

Ἐπίσης ἐλάβομεν πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τοὺς μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντας τόμους τοῦ νέου ἐγκυκλοπ. λεξικοῦ Ἑλευθερουδάκη, ὡς καὶ τὰ μέχρι τοῦδε ἐλθόντα εἰς φῶς τεύχη τῆς ἐγκυκλοπαιδείας Δρανδάκη, ὡς πρὸς πᾶν ὅ,τι θὰ ἡδυνάμεθα τυχὸν νὰ ἀντλήσωμεν ἐξ αὐτῶν διὰ τὴν ἡμετέραν μελέτην.

Ἀθήνησι κατὰ Μάρτιον τοῦ 1928.

Κ. Μ. Μ.

ΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΠΕΡΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΑΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΝΥΝ

Παρά τὴν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου συνεχῇ ἀπανταχοῦ ἐμφάνισιν τοῦ ἐγκλήματος, διάφοροι τῶν τῆς σήμερον ἐν πολλοῖς ὑπῆρξαν αἱ περὶ αὐτοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἀντιλήψεις τῶν λαῶν. Οὕτω·

1^{ον} Πράξεις θεωρούμεναι τὴν σήμερον ἐγκληματικὰ καὶ ὑπὸ πάντων τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν, οὐ μόνον δὲν ἐλογίζοντο ἄλλοτε τοιαῦται, εἴτε παρ' ἅπασιν σχεδόν, εἴτε παρὰ τοῖς πλείστοις, εἴτε παρ' ὠρισμένοις λαοῖς, ἀλλὰ καὶ διὰ νομίμου τύπου περιεβάλλοντο, ἐξακολουθοῦσι δὲ τινὲς αὐτῶν εἰσέτι περιβαλλόμεναι παρὰ τοῖς ἐν στασιμότητι ἢ ἐν ἀρχεγόνῳ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καταστάσει εὐρισκομένοις κράτεσι· φέρε' εἰπεῖν·

α') Ἡ πολυγαμία, ἡ νῦν ἀπαγορευομένη ὑπὸ τῶν νόμων πασῶν τῶν χριστιανικῶν πολιτειῶν, ἡ καὶ πρότερον καταδικασθεῖσα ὑπὸ τῶν θείων τοῦ Χριστιανισμοῦ ῥημάτων καὶ διδαχῶν,¹ ἦν θεμιτὴ παρ' ἅπασιν σχεδὸν τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς, ὡς παρὰ τοῖς Σίναις,² τοῖς

1. «... Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι. μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα (Παύλ. πρὸς Τιμόθ. Α', κεφ. Γ', ἐδ. 2—3)· ὁμοίως· «... χήρα καταλεγέσθω μὴ ἐλάττον ἐτῶν ἑξήκοντα γεγονυῖα, ἐνὸς ἀνδρὸς γυνὴ (Παύλου πρὸς Τιμόθ. Α', κεφ. Ε', ἐδ. 9—10) καὶ ἀλλαχοῦ· «... ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχέτω καὶ ἐκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἔχέτω (Παύλ. πρὸς Κορινθ. Α', κεφ. Ζ', ἐδ. 2—3)·

2. Κ. Λομπρόζο. «Ὁ ἐγκληματίας ἄνθρωπος», κατὰ μετάφρ. Χ. Ἀννίνου, ἐν Ἀθήναις 1911, τόμ. Α', σελ. 42.—Dictionnaire

Ἰνδοῖς,³ τοῖς Ἰάπωσι,⁴ τοῖς Μήδοις καὶ Πέρσαις,⁵
τοῖς Αἰγυπτίοις,⁶ τοῖς Ἰουδαίοις,⁷ τοῖς Βρεττα-

de la conversation et de la lecture, sec. ed., tom 14ième, Paris, MDCCCLXIII, p. 714.

3. Κ. Λομπρ. προμν. ἔργ. μετὰφρ. καὶ τόμ., σελ. 39 καὶ 42.
—Dict. de la conv. et de la lect. éd., op., tom. et p. cit.

4. Κ. Λομπρ. προμν. ἔργ. μετὰφρ. καὶ τόμ., σελ. 42. —Dict. de la conv. et de la lect., éd. cit., tom. 11ième, p. 561 —Α. Κρασσᾶ Οἶκογ. Δίκαιον, ἐκδ. ἐν Ἀθήναις, 1910, § 5.

5. Κ. Κούμα Ἱστορ. τῶν ἀνθρ. πράξεων, τόμ. Α', ἐν Βιέννῃ, 1830, σελ. 245, 248 καὶ ἐπ.—Α. Πολυζωΐδου—Γ. Κρέμου Γεν. Ἱστορία, τόμ Α', ἐν Ἀθήναις 1889, σελ. 202 καὶ πρὸ παντός Ἡρόδ. Α', 135.

6. Οὕτως, ἅπαντες ἐλάμβανον ὅσας ἠβούλοντο γυναῖκας, πλὴν τῶν ἱερέων, οἵτινες μίαν καὶ μόνην ἐδικοιοῦντο νὰ λαμβάνωσι (Διόδ. Α', 80). Σέσωστρις, ὁ περιώνυμος τῆς Αἰγύπτου βασιλεύς, ἔσχε τρεῖς νομίμους συζύγους, πρὸς ταύταις δὲ πολυαρίθμους παλλακὰς (Ed Meyer, Geschichte des alten Aegyptens, Berlin 1887, σ. 293 294).

7. Οὕτως ὁ Ἀβραμ, καὶ εἶτα Ἀβραὰμ (Γεν. ΙΖ', 5) ἔσχε σύζυγον τὴν Σάραν (Γεν. ΙΑ', 29) καὶ παλλακὴν τὴν Ἀγαρ (Γέν. 15', 3)· ὁ Ἰακώβ ἔσχε δύο συζύγους, τὴν Λείαν καὶ τὴν Ραχήλ (Γέν. ΚΘ', 16—30) καὶ δύο παλλακὰς, τὴν Βαλλὰν (Γέν. Λ', 4) καὶ τὴν Ζελφὰν (Γέν. Λ', 9)· ἐπίσης Ἡσαῦ, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ γενάρχης τῶν Ἐδωμιτῶν, εἶχε νυμφευθῇ τρεῖς γυναῖκας (Γέν. ΛΓ', 2-3). Ἐν τοῖς μετέπειτα δὲ χρόνοις ὁ προφητάναξ Δαβὶδ ἔσχε συζύγους· α') Μελχόλ, τὴν θυγατέρα τοῦ Σαοὺλ (Α' Σαμ. ἢ Βασ. ΙΗ', 27)· β') τὴν Ἀβιγαίαν, πρῶην σύζυγον Ναβάλ, μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου καὶ τὴν Ἀχινάαμ ἐξ Ἰεζραὲλ (Α' Σαμ. ἢ Βασ. ΚΕ', 39—43)· γ') Μααχά, τὴν θυγατέρα τοῦ Θολμὶ, βασιλέως Γεσσὶρ, μητέρα τοῦ Ἀβεσσαλὼμ (Β' Σαμ. ἢ Βασ. Η', 3)· δ') τὴν Ἀγγὶθ καὶ τὴν Ἀβιτὰλ (Β' Σαμ. ἢ Βασ. Γ', 4)· ε') τὴν Αἰγὰλ (Β' Σαμ. ἢ Βασ. Γ', 5)· ς') Βηθσαβεέ, τὴν μητέρα τοῦ Σολομῶντος (Β' Σαμ. ἢ Βασ. ΙΑ', 1—27)· τέλος, ἐν τῇ δύσει τοῦ βίου αὐτοῦ, ἐδόθη αὐτῷ ὡς παλλακὶς Ἀβισὰγ ἢ Σουναμίτις, νεᾶνις ὠραιότατη, ἀλλ' ὁ Δαβίδ. προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, οὐκ ἔγνω αὐτὴν (Α' ἢ Γ' Βασ., Α' 1-4). Ἀπαντας ὅμως ὑπερηκόντισεν ὁ Σολομών, ὅστις ἦν φιλογύνης καὶ ἦσαν αὐτῷ γυναῖκες ἄρχουσαι ἑπτακόσαιοι καὶ παλλακαὶ τριακόσαιοι (Α' ἢ Γ' Βασ. ΙΑ', 1—3). Οἱ ἀρχιερεῖς ὅμως καὶ ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων μίαν, ὡς φαίνεται, γυναῖκα,

νοῖς,⁸ τοῖς Σλαύοις,⁹ τοῖς Γαλάταις¹⁰ κλπ., ἐξαιρέσει τῶν Ἑλλήνων,¹¹ Ρωμαίων¹² καὶ Γερμανῶν¹³. ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ κρατῶν ἐξακολουθοῦσι διατηροῦντα ταύ-

συνφδὰ τῷ παραδείγματι τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, ἐλάμβανον· Οὕτως Ἀαρών, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μωϋσέως καὶ πρῶτος ἀρχιερεὺς, ἔσχε σύζυγον Ἑλισάβετ, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀμιναδάβ, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τέσσαρας υἱούς· τὸν Ναδάβ, τὸν Ἀβιούδ, τὸν Ἐλεάζαρ καὶ τὸν Ἰθάμαρ (Ἔξοδος Γ', 23), οὐδεὶς δ' ἐν γένει τῶν τοῦ κλήρου ἀναφέρεται σχῶν πολλὰς γυναῖκας. Προσθετέον, διὰ τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν καὶ πρὸς ἀπονομὴν τοῦ ἀνήκοντος ἐκάστῳ, ὅτι καὶ ἐκ τῶν μὴ κληρικῶν, κατ' ἐξαίρεσιν τοῦ κρατοῦντος τότε κανόνος, Ἰσαάκ, ὁ δεύτερος τῶν Ἑβραίων πατριαρχῶν, μίαν ἐνυμφεύθη γυναῖκα, τὴν Ρεβέκκαν (Γέν., ΚΔ'), μίαν δὲ ὡσαύτως ὁ κλεινὸς Μωϋσῆς, Σεπφώραν τὴν θυγατέρα τοῦ ἱερέως τῆς Μαδιάμ (Ἔξοδος Β', 15—22). Τὴν οἴμερον ἡ πολυγαμία περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις.

8. Α. Πολυζωΐδου— Γ. Κρέμου, προμν., ἔργ. τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις, 1888, σελ. 504.

9. Κ. Λομπρόζο προμν. ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 41.

10. Dictionn. de la conv. et de la lect., éd et tom cit., p. 713—714.

11. Ἀρχαῖον αἰτικὸν δίκαιον· «Ἐνα ἄνδρα μιᾶς γυναικὸς τυχεῖν»· Οὕτως ἐν Ἀθήναις «Κέκρωψ μίαν ἐνὶ ἔξευξεν» (Ἀθήναιος, 555)· πρβλ. λεξ. ἐγκυκλοπ. Μπάρι καὶ Χίρστ, τόμ. Γ', Ἀθήνησιν Ἰαν. 1892—Μαρτ. 1893, σελ. 208· ἐπίσης ὄρα νέον ἐγκ. λεξ. Ἐλευθερουδάκη, ἀρθρ. «γάμος»· ὄρα ὁμοίως Α. Κρασσᾶ προμν. ἔργ., ἔκδ. κ. παράφρ· ὄρα ὡσαύτως ἐν λεξ. Τσιβαν.—Κοφ. ἀρθρ «γάμος».—Ταυτὰ ἴσχυον καὶ ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης (Α. Μομφερρ. «Τὸ Δίκαιον τῆς Γόρτυνος», σελ. 17).

12. Ἐκαστος ῥωμ. πολίτης δὲν ἠδύνατο νὰ νυμφευθῇ, εἰμὴ μίαν μόνον γυναῖκα καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ συνάψῃ δεύτερον γάμον, εἰμὴ ἀφοῦ ἐλάμβανε διαζύγιον ἀπὸ τῆς πρώτης· ὄρα Τσιβ.—Κοφ. λεξ. ἑλλ. καὶ ῥωμ. ἀρχαιοτ. μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραπομπῶν ἐν ἀρθρ. «γάμος» Α. Κρασσᾶ προμν. ἔργ. τ. κ. ἔκδ. § 18.

13. Μόνον οἱ ἀρχηγοὶ εἶχον παρὰ τοῖς Γερμανοῖς τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνωσι πολλὰς γυναῖκας καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐξ ἀκρασίας, ἀλλὰ πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ γένους αὐτῶν (Tac. Germ., XVIII)

την ἐν ταῖς νομοθεσίαις αὐτῶν τὰ τὸν μωαμεθανισμόν ὥς ἐπίσημον θρήσκευμα κεκτημένα¹⁴ καὶ τὰ τὴν εἰδω-

14. Dictionn. de la conv. et de la lect., éd. et tom. cit, p. 714 — «Ἐν τούτοις, ἐν τῇ πρακτικῇ, ἡ κατάστασις βαίνει μεταβαλλομένη. Οὕτως ἡ πολυγαμία εὐρίσκεται ἐν παρακμῇ ἐν τοῖς πλείστοις μουσουλμανικοῖς κράτεσι· τὰ εὐρωπαϊκὰ ἥθη τείνουσι νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς αὐτά. Δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὴν Αἴγυπτον, τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Περσίαν ἐκ τῶν χωρῶν ἐνθα αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι καὶ θεσμοὶ τείνουσι νὰ ἐμφυτευθῶσιν· ἐν Κωνσταντινουπόλει μάλιστα αἱ περιπτώσεις *πολυγαμίας* σπανίζουσι· δὲν ὑπάρχουσι πλέον ἢ τέσσαρες ἢ πέντε γυναικωνῖται (*harem*) ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἥτις ἀριθμεῖ ἐν ἑκατομμύριον (1.000 000) κατοίκων. Αἱ γυναῖκες ἀποβάλλουσι τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ ἐξέρχονται κεκαλυμμέναι, βλέπομεν δὲ αὐτάς παρευρισκομένας ἐν εὐρωπαϊκῇ ἀμφιέσει εἰς τοὺς χοροὺς τοὺς διδομένους ὑπὸ τῶν Πρεσβευτῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων· ἄρχονται δέ, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀνδρῶν, ποιούμεναι χρῆσιν τῶν ἡμετέρων ἐνδυμάτων καὶ ἐφαρμόζουσαι τὸν εὐρωπαϊκὸν τῆς διαίτης τρόπον. Ὅμοια πρόοδος ἐγένετο ἐν Αἰγύπτῳ, ἐνθα ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ὑπὸ διαμετακόμισιν ἐμπόριον ὠδήγησαν χιλιάδας εὐρωπαίων καὶ ἐνθα ἡ Κυβέρνησις ζητεῖ νὰ εἰσαγάγῃ τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως. Ἡ Περσία χωρεῖ ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, πλὴν μετὰ βήματος ἥττον στερεοῦ· πανταχοῦ τὰ μουσουλμανικὰ ἥθη καὶ παραδόσεις ἐγκαταλείπονται· ἡ πολυγαμία ἰδιαζόντως ἐξασθενεῖ. Αἱ χονδροειδεῖς τέρψεις τοῦ παραδείσου τοῦ Μωάμεθ προκαλοῦσι τὸ ἐρύθημα τῶν ἀνεπτυγμένων νόων, τῶν γαλουχηθέντων ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τῆς Δύσεως». Ταῦτα ἐγράφοντο πρὸ πεντήκοντα πέντε ἐτῶν (Ὁρα P. Larousse, Gr. Dictionn. Univ. du XIXième siècle, tome 12ième, Paris 1874, p. 1335)· προβλ. Ἐδ. δὲ Ἀμίτση «*Κωνσταντινούπολις*», μετάφρ. εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἐν Ἀθήναις, 1896, σελ. 254· «...Πολὺ ὀλιγοὶ εἶναι οἱ Τοῦρκοι, ὅσοι ἐπιδοκιμάζουσιν ἀναφανδὸν τὴν *πολυγαμίαν*, ἔτι δ' ὀλιγώτεροι ὅσοι τὴν ἐπιδοκιμάζουσιν ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν· ὅλοι σχεδὸν ἐννοοῦσι τὸ ἄδικον καὶ τὰς κακὰς αὐτοῦ συνεπείας, πολλοὶ δὲ καταπολεμοῦσιν αὐτὸ ἀναφανδὸν καὶ μετὰ ζήλου. Ὅλοι ἐκεῖνοι, εἰς οὓς ἡ κοινωνικὴ των θέσις ἐπιβάλλει σεμνότητα τινὰ χαρακτηῖρος καὶ ἀξιοπρέπειαν βίου, μίαν ἔχουσι γυναῖκα· μίαν ἔχουσιν οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τῶν Ὑπουργείων, μίαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ οἱ ἀνώτεροι λειτουργοὶ καὶ οἱ κληρικοί. Κατ' ἀνάγκην δὲ μίαν ἔχουσι καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ τῆς

λολατρείαν εἰσέτι πρεσβεύοντα.

β'. Ἡ δ ο υ λ ε ί α, ἡ ἀπαγορευομένη τανῦν ὡσαύτως ὑπὸ τῶν νόμων ἀπάντων τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν, ἡ ὡσαύτως ἀποδοκιμασθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς ἀρχαιοτέρας, σοφωτέρας καὶ μᾶλλον ἐξηομένης ἐνταυτῷ χριστιανικῆς διδασκαλίας,¹⁵ ἣν ὁμοίως θεμιτὴ παρ' ἀπασιν σχεδὸν τοῖς ἀρχαίοις ἔθνεσι, μὴ ἐξαιρουμένου οὐδ' αὐτοῦ τοῦ ἐλληνικοῦ, παρ' ᾧ ἴσχυεν ὑπὸ ἡπίαν μὲν μορφὴν ἐν Ἀθήναις,¹⁶ ὑπὸ ἀπηνῇ δ' ἐν Σπάρτῃ,¹⁷ οὐδὲ

μεσαίας τάξεως. Τὰ τέσσαρα πέμπτα τῆς Κ)πόλεως δὲν εἶναι πλέον πολύγαμοι». Καὶ ταῦτα μὲν ἐγράφησαν, ὡς βλέπομεν, πρὸ 32 ἐτῶν ἐν δὲ τῇ σημερινῇ Κεμαλικῇ Τουρκίᾳ, ἡ πολυγαμία εἶναι πλέον ἀπλῇ ἱστορικῇ, ἀνάμνησις.

15. «Οὐκ ἔνι δοῦλος, ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν παῖσι Χριστός» (Παῦλ. πρὸς Κολοσσ. Γ', 11—12).

16. Οὕτως ἐν Ἀθήναις ὁ δεσπότης οὐδεμίαν εἶχεν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ δούλου, μὴ ἐπιτρεπομένου ἄλλως ἢ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως νὰ θανατῶται ὁ τελευταῖος· εἰ δὲ σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος ἐτύγχανεν ὁ δεσπότης, ὁ δοῦλος ἐζήτει προστασίαν, καταφεύγων ἱκέτης εἰς τὸ ἱερὸν· εἰς τὸ Θησεῖον δὲ καὶ τὸ Ἱερὸν τῶν Σεμνῶν προσφεύγων ὁ δοῦλος, οὐ μόνον τὴν παροῦσαν ὀργὴν καὶ τὰς βιαιοπραγίας τοῦ δεσπότου ἀπέφευγεν, ἀλλὰ καὶ ἠδύνατο νὰ αἰτῇται πρᾶσιν, τοῦ δεσπότου ἐξαναγκασομένου νὰ πωλήσῃ αὐτὸν εἰς ἕτερον (Πλουτ. Θησ., Λζ'. — Πολυδ., Ζ', 13. — Meier att. proc. d. 403 κτλ. βλ. ἰδίᾳ Ἀριστ. Πολιτικ. 1, 2, 7· «πᾶσα δουλεία παρὰ φύσιν ἐστὶ». — Γιλβέρτ — Πολίτου, σελ. 212. — Ν. Σαριπόλου Σύστημα τῆς ἐν Ἑλλάδι ἰσχυροῦς ποιν. νομοθεσίας, τόμ. Α', Ἀθήνησι 1868, § σκ'. — Α. Ρ. Ραγκαβῇ λεξ. Ἀρχαιολ., σελ. 251· ὅρα ἐπίσης Fr. Hermann Lehrb. d. griech Rechtsaltertümer, σελ. 32 καὶ ἐπ. μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραπομπῶν καὶ πρὸ παντὸς ὅρα: Just Herm Lipsius «Das attische Recht u. Rechtsverfahren, σ. 692—3, μετὰ τῶν αὐτῷ παραπ. Ταυτὰ περὶ φυγάδων δούλων καὶ ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης (Α. Μομφερρ προμν. ἔργ., σελ. 41).

17. Ἐν Σπάρτῃ οἱ Εἰλωτες ἦσαν κτῆμα δημόσιον, καὶ ὡς τιοῦτοι προσηρομόζοντο ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, δίκην παροίκων, εἰς τοὺς κλήρους, ὧν οἱ κύριοι δὲν ἐδικαιοῦντο, οὔτε ν' ἀπελευθερῶσιν, οὔτε νὰ πωλῶσιν ἢ φονεύωσιν αὐτοὺς (Σπ. Π. Λάμπρον

τοῦ ῥωμαϊκοῦ παρ' ᾧτινι μάλιστα κυριολεκτικῶς θηριώ-
δη τύπον περιεβάλλετο¹⁸. Ἐπίσης ὑπὸ αὐστηράν, ἀλλ'

Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τομ. Α', ἐν Ἀθήναις 1886, σελ. 113) οἱ Σπαρτιᾶται, ὑποβλέποντες τοὺς Εἰλωτας ὡς δούλους καὶ ἐχ-
θρούς, προσεφέροντο σκληρότατα εἰς αὐτούς. Ὁ ὁμότατος δὲ
τρόπος τῆς κατ' αὐτῶν ἐπιβουλῆς ἦν ἡ λεγομένη *κρυπτεία*, καθ'
ἣν, προκηρυσσομένην ὑπὸ τῆς πολιτείας ἐπισήμως, ὑπὸ τύπον
πολέμου κατὰ τῶν Εἰλώτων, οἱ νεαροὶ Σπαρτιᾶται, ἐξερχόμενοι
ἀνὰ τὴν χώραν καὶ κρυπτόμενοι κατὰ τὴν ἡμέραν, ἐπέπιπτον ἐξα-
πίνης νύκτωρ κατὰ τῶν ῥωμαλεωτάτων καὶ κρατίστων τῶν Εἰλώ-
των, ἐξολοθρεύοντες αὐτούς (Πλουτ. Λυκούργος, ΚΗ'. Σύγκρισις
Λυκούργου καὶ Νουμά, Α'.—Σ. Π. Λάμπρου *προμν. ἔργ. καὶ*
τόμ., σελ. 114). Ἐν σχέσει πρὸς τὴν κρυπτείαν καὶ εἰς ἐπι-
σφράγισιν ἐν γένει τῆς πρὸς τοὺς Εἰλωτας ἀπανθρώπου τῶν Σπαρ-
τιατῶν συμπεριφορᾶς, ἀναφέρομεν τὰδε· «Κατὰ τὸ ὄγδοον ἔ-
τος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε, οἱ μὲν Εἰλωτες εἶχον
λαμπρῶς ἀγωνισθῆ ὑπὲρ τῆς πολιτείας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ
Μεσσήνιοι κατεῖχον τὴν Πύλον, οἱ ἔφοροι, φοβηθέντες ἐπανά-
στασιν τῶν Εἰλώτων, ἀπεφάσισαν ν' ἀπαλλαγῶσι τῶν γενναιο-
τέρων καὶ μεγαλοφρονεστέρων ἐξ αὐτῶν· ὅθεν ἀνήγγειλαν, ὅτι,
ὅσοι αὐτῶν ἀξιοῦσιν ὅτι ἀνεδείχθησαν ἄριστοι ἐν πολέμοις, δύ-
ναι νὰ παρασιῶσιν εἰς Σπάρτην, ὅπως τύχωσι τῆς ἐλευθε-
ρίας· ὅθεν παρέστησαν δισχίλιοι περίπου καὶ στεφανωθέντες,
περιῆλθον ὡς ἡλευθερωμένοι τὰ ἱερά· ἀλλ' οἱ ἐπίβουλοι ἐκεῖ-
νοι στέφανοι ἐκόσμησαν θυμάτων κεφαλὰς καὶ μετ' ὀλίγον ἄ-
παντες οἱ ἄνδρες οὕτω ἠφανίσθησαν καὶ οὐδεὶς ποτε ἔμαθε,
τίνι τρόπῳ ἕκαστος ἐφονεύθη (Θουκυδ. Α', 80). Ἐν τούτοις οἱ
Γορτύνιοι τῆς Κρήτης, καίπερ Δωριεῖς ὡς οἱ Σπαρτιᾶται, προ-
σεφέροντο πάνυ πρᾶως καὶ μεγαθύμως εἰς τοὺς δούλους αὐτῶν.
Ὅτις παρὰ τούτοις ὁ δοῦλος εἶχε δικαίωμα ἰδιοκτησίας, ἰδίως
δ' ἀνεφέροντο πρόβατα καὶ ἄλλα ζῶα, ὡς ἰδία κτῆσις αὐτοῦ. Ἐν-
τεῦθεν εἴπετο καὶ ἱκανότης αὐτοῦ πρὸς δικαιοπραξίαν. Ἦν ὁμως
ἀνίκανος νὰ κληρονομήσῃ καὶ ἂν ἔτι ἐτύγχανε τέκνον ἐλευθέρας
γυναικός. Ὑπέκειντο ὁμως οἱ δοῦλοι εἰς ἐνεχυρίασιν· καὶ ὁ μὲν
ὑπὸ ἐνέχυρον διατελῶν ἐκαλεῖτο *κατακείμενος*, ὁ δὲ δανειστῆς
κατοθέμενος (Α. Μομφερρ, *προμν. ἔργ.*, σελ. 36—37).

18. Ἐν Ῥώμῃ ὁ κύριος ἠδύνατο νὰ διαθέτῃ τὸν δοῦλον κα-
τὰ πάντα τρόπον ὡς πρᾶγμα (*res*), νὰ κολάζῃ τοῦτον σωματι-
κῶς καὶ νὰ φονεύῃ αὐτὸν ἀτιμωρητῇ· γάμος δὲ τῶν δούλων
δὲν ἀνεγνωρίζετο, ἀλλὰ μόνον φυσικὴ τις σχέσις, καλουμένη

οὐχὶ καὶ αὐτόχρομα σκληρὰν μορφὴν ὑφίστατο αὕτη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Γερμανοῖς¹⁹. τοῦναντίον δὲ ἦν ὠργανωμένη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἐπιεικῶς παρὰ τοῖς Σίναις²⁰, σοφῶς δὲ ἅμα καὶ φιλανθρώπως ἐ-

«contubernium» (N. Δημαρᾶ *Ἱστορία καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου*, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1896, σελ. 34). Ἐν δὲ τῶν ἀπιοτέρων δειγμάτων τῆς πρὸς τοὺς δούλους ῥωμαϊκῆς ὁμότητος ἦν, ὅτι, ἀπὸ τοῦ 265 π. Χ., ἐκρησιμοποιοῦντο οὗτοι εἰς θηριομαχίας καὶ αἱματηρὰ ἐν γένει θεάματα, δημοτικώτατα παρὰ Ῥωμαίοις (Δεξ. Ἐγκυκλοπ. Μπάρτ καὶ Χίρστ, προμν. τόμ., σελ. 627). Ἐν τούτοις, κατὰ τὴν ἀρχέγονον ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, οἱ δοῦλοι ἐτύγγανον, ὥς φαίνεται, πάνυ ἱπποτικῆς καὶ φιλόφρονος ἐκ μέρους τῆς τότε πολιτείας συμπεριφορᾶς. Οὕτως ὁ δεύτερος βασιλεὺς τῆς Ῥώμης Νουμᾶ Πομπίλιος εἶχεν ἀπονείμει εἰς αὐτοὺς τιμὴν ἐλευθέρων, συνηθίσας αὐτοὺς ἐπὶ τῶν Κρονίων (Saturnalia) νὰ συντρώγωσιν ἀναμεμιγμένοι μετὰ τῶν δεσποτῶν αὐτῶν (Πλουτάρχου, Σύγκρισις Λυκούργου καὶ Νουμᾶ, Α').

19. Παρ' αὐτοῖς οἱ δοῦλοι ἔκειρον τὴν κόμην, ἔφερον δὲ βραχύν τινα καὶ στενὸν χιτῶνα, δὲν εἶχον δὲ τὸ δικαίωμα νὰ ὀπλοφορῶσι· λογιζόμενοι δέ, ὥσπερ παρὰ Ῥωμαίοις, ὡς πρᾶγμα ἢ κτῆμα (res), ἠδύναντο, καθάπερ τοῦτο, ν' ἀπαλλοτριῶνται. Ἐν τούτοις μόνον κατ' ἀρχὰς ἐξετέλουν ἔργα ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν δεσποτῶν αὐτῶν, εἴτα δὲ ἀπηλλάγησαν τούτων, ἀνατεθείσης τῆς μερίμνης τοῦ οἴκου εἰς τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα. Ἐκαστος δὲ τούτων διεῖπε κατὰ βούλησιν τὰ οἰκογενειακὰ αὐτοῦ, τοῦ κυρίου ἀξιοῦντος μόνον, δίκην ἐκμισθωτοῦ, δασμὸν τινα εἰς σῖτον, εἰς θρέμματα καὶ εἰς ἐνδύματα. Σπανίως ὁ κύριος ἐφόνευσεν τὸν δοῦλον ἢ ἐκόλαζεν αὐτὸν διὰ δεσμῶν ἢ δι' ὑπερμέτρου ἐργασίας. Ἡ θανάτωσις δὲ τοῦ δούλου ὑπὸ τοῦ δεσπότη ἐτελεῖτο οὐχὶ πρὸς τιμωρίαν καὶ παραδειγματισμόν, ἀλλ' ἐν στιγμῇ παραφορᾶς καὶ μανίας, ὥς θὰ ἐφόνευσεν τις ἐχθρόν τινα, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ἢ τοῦ δούλου ἐξόντωσις οὐδεμίαν συνεπήγετο τιμωρίαν (Α. Πολυζωΐδου—Γ. Κρέμου *προμν. ἔργ. καὶ τόμ.*, σελ. 364.—Taciti Germania, XXV).

20. «Πᾶς ἐλεύθερος, τύπτων δοῦλον, τιμωρηθήσεται διὰ ποι- νῆς κατὰ ἓνα βαθμὸν ἥττον αὐστηροῦς τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλομένης, ἐν παρομοίῳ περιπτώσει κατ' ἐλευθέρων, ἀναλόγως τῶν ἐπακολούθων τῆς πράξεως. Θνήσκοντος δὲ τοῦ δούλου ἐκ τῶν πληγμάτων, ὁ τύψας λογίζεται φονεὺς ἐκ προ-

τύγχανεν ἐρρυθμισμένη παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις²¹ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις²², παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς δὲ παραδόξως

μελέτης, καὶ θανατοῦται διὰ στραγγαλισμοῦ (Ta—Tsing—Leu—Lée», ou «Les lois fondamentales du code pénal de la Chine, trad. en français par F. Renouard de Sainte—Croix, tome second, Paris 1812, p. 120—121).

21. «... Εἰ δέ τις ἐκουσίως ἀποκτεῖναι τὸν ἐλεύθερον ἢ δοῦλον, ἀποθνήσκειν τοῦτον οἱ νόμοι προσέταπτον, ἅμα μὲν βουλόμενοι μὴ ταῖς διαφοραῖς τῆς τύχης ἀλλὰ ταῖς τῶν πράξεων ἐπιβολαῖς εἵργεσθαι πάντας ἀπὸ τῶν φαύλων, ἅμα δὲ διὰ τῆς τῶν δούλων φροντίδος ἐθίζοντες τοὺς ἀνθρώπους πολὺ μᾶλλον εἰς τοὺς ἐλευθέρους μηδὲν ὅλως ἑξαμαρτάνειν (Διόδ., Α', 77).

22. «Ἐὰν δέ τις πατάξῃ τὸν παῖδα αὐτοῦ ἢ τὴν παιδίσκη αὐτοῦ ἐν ῥάβδῳ καὶ ἀποθάνῃ ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, δίκη ἐκδικηθήσεται. Ἐὰν δὲ διαβιώσῃ ἡμέραν μίαν ἢ δύο, οὐκ ἐκδικηθήτω· τὸ γὰρ ἀργύριον αὐτοῦ ἐστίν (Ἑξοδος ΚΑ', 20—21)· ἐπίσης· «Ἐὰν δέ τις πατάξῃ τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ ἢ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ καὶ ἐκτυφλώσῃ, ἐλευθέρους ἑξαποστελεῖ αὐτοὺς ἀντὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτῶν. Ἐὰν δὲ τὸν ὀδόντα τοῦ οἰκέτου ἢ τὸν ὀδόντα τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ ἐκκόψῃ, ἐλευθέρους ἑξαποστελεῖ αὐτοὺς ἀντὶ τοῦ ὀδόντος αὐτῶν (Ἑξοδος, ΚΑ', 26—27). Ἐκ τῶν παρατιθεμένων τούτων ἐδαφίων τῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεταφράσεως τοῦ ἀρχετύπου τῆς Π. Διαθήκης κειμένου ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα γίνεται πρόδηλον, ὅτι ἡ ἑβραϊκὴ γλῶσσα οὐδεμίαν εἰδικὴν λέξιν κέκτηται ὅπως σημάνῃ τὸν δοῦλον, διότι παῖς καὶ παιδίσκη εἰσὶν αἱ λέξεις, δι' ὧν ἐδήλουν τοὺς δούλους, ὡς βλέπομεν ἐν αὐτοῖς· ὅντως ἡ λέξις «ἐβέδ», ἧς ἐποιοῦντο ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ χρῆσιν, σημαίνει κυρίως ἐργάτην ἀδιακρίτως, εἴτε δοῦλον, εἴτε ἐλεύθερον αἱ δὲ ὡσαύτως ἐν χρήσει ἐν αὐτῷ λέξεις «σχιφσάχ» καὶ «ἀμάχ» ἐσήμαινον τὰς τὰ ἀργυρωνήτους καὶ ἐλευθέρας οἰκέτιδας (Ὁρα Ν. Σαριπόλου προμν. ἔργ. καὶ τόμ., § ρξα'). Ὅτι δὲ θαυμαστόν καὶ ὑπέρτερον καὶ αὐτῶν τῶν ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις περὶ κακουμένων ὑπὸ δεσποτῶν καὶ προσφύγων δούλων κρατούντων ἀποτελοῦσι τάδε· «Οὐ παραδώσεις παῖδα τῷ κυρίῳ αὐτοῦ. Μετὰ σοῦ κατοικήσει, ἐν ὑμῖν κατοικήσει, οὗ ἂν ἀρέσῃ αὐτῷ, οὐ θλίψεις αὐτὸν (Δευτερον. ΚΓ', 15—16)· ὑπέρτερον, —ναί!— τῶν ἐν ταῖς παλαιαῖς Ἀθήναις κρατούντων ἐν τῷ θέματι τούτῳ, διότι ἐκεῖ μὲν, ὡς εἶδομεν (ὄρα σημ. ὑπ' ἀριθ. 16), ὁ τοιοῦτος δοῦλος, εἰς τὸ Θησεῖον ἢ τὸ Ἱερὸν τῶν Σεμνῶν καταφεύγων, εἰς ἕτερον δεσπότην ἐπω-

διὰ νόμου ἀπεκλείετο.²³ Ἐπίσης ἀπαγορεύεται καὶ καταδιώκεται τὴν σήμερον ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν καὶ πεπολιτισμένων Κρατῶν ἡ δουλεμπορία²⁴, ἥτις

λεῖτο, ἐνῶ παρ' Ἰουδαίοις, ὁ πρόσφυξ δοῦλος οἶονεῖ ἐλεύθερος διεβίου, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ πνεύματος τῶν προπαρατεθέντων οἰκείων ἐδαφίων τῆς Π. Γραφῆς.

23. «Νενομοθέτηται γὰρ παρ' αὐτοῖς *δοῦλον μηδένα τὸ παράπαν εἶναι*, ἐλευθέρους δ' ὑπάρχοντας, τὴν ἰσότητά τιμῶν ἐν πᾶσι (Διόδ. Β', 39). ὁμοίως· «Εἶναι δὲ καὶ τόδε μέγα ἐν τῇ τῶν Ἰνδῶν γῇ, πάντας Ἰνδοὺς εἶναι ἐλευθέρους, οὐδέ τινα *δοῦλον εἶναι Ἰνδόν*» (Ἀρριανοῦ *Ἰνδική*, I'). Λέγομεν δὲ «παραδόξως», διότι κατ' ἐξοχὴν παρ' αὐτοῖς ὑφίστατο ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης, ἐκδηλουμένη πανηγυρικῶς διὰ τῆς διαιρέσεως τούτων εἰς κοινωνικὰς τάξεις, ὧν ἀνωτάτη ἡ τῶν Βραχμάνων καὶ κατωτάτη ἡ τῶν Παριῶν, τῶν ἀποδιοπομπαίων τράγων τῆς Ἰνδικῆς κοινωνίας, *πρὸς οὓς χειρὸν ἢ εἰς δούλους προσεφέροντο* (Α. Πολυζωΐδου—Γ. Κρέμου *προμν. ἔργ.*, τόμ. Α', σελ. 103—104). Κατ' ἄλλας ἐν τούτοις πληροφορίας, ὑπῆρχον δοῦλοι καὶ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, ἀλλ' ἐτύγγανον ἐκ μέρους τούτων ἡπίς μεταχειρίσεως· ὅρα: Max Dunker «Geschichte des Altertums», Leipzig, 1867, zweiter Band, σ. 177, μεθ' ὧν ἐπικαλεῖται).

24. Ταύτης ἡ γένεσις ἀνάγεται εἰς τὴν παναρχαίαν ἐποχὴν. Ὅπως οἱ παλαιοὶ Αἰγύπτιοι κατέλεγον μεταξὺ αὐτῶν ἄτομα ἀσχοῦντα τὴν τοιαύτην πρᾶξιν· ἐπίσης ἐτέρωθεν ἐκέκτηντο οὗτοι μαύρους εὐνούχους ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν, καθάπερ οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Πέρσαι. Ἡ Τύρος καὶ ἡ Σιδὼν μετήρχοντο ὁμοίως τὴν ἐμπορίαν τοιούτων δούλων, οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ἐχρησιμοποιοῦν τούτους ἐν τῇ ἐμπορίᾳ αὐτῶν καὶ τῇ ἐκμεταλλεύσει τῶν μεταλλείων. Ἀνετίθεντο δ' ἐν γένει εἰς αὐτοὺς αἱ μᾶλλον ἐπίπονοι ἐργασίαι. Ὁ Hannon πληροφορεῖ ἡμᾶς ἐν τῷ ἑαυτοῦ *Περίπλῳ* (Periple), ὅτι οἱ Μαῦροι ἦσαν, ἐν ταῖς ἀπομεμακρυσμέναις ἐκείναις ἐποχαῖς, ὅ,τι ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἄθλια φῦλα, φυτοζωοῦντα ὑπὸ τὰς καλύβας αὐτῶν, εὗρίσκοντα δυσκόλως τροφήν, μετὰ τινων θρεμμάτων, μόλις καλλιεργοῦντα πολλοστημόρια τινὰ ἀγροῦ καὶ ὑποτεταγμένα εἰς μικροὺς δεσπότας. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων πρῶτοι μετήλθον τὴν δουλεμπορίαν οἱ Χῆοι, ὡς ἐκ χωρίου τινὸς τοῦ Τιμαίου ἐξάγεται (ὅρα παρ' Ἀθηναίῳ Γ', σελ. 265): παρὰ τούτοις οἱ δοῦλοι ἦσαν, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἐλευθέρους, πλείονες ἢ ἐν παντὶ ἄλλῳ τόπῳ, πλὴν τῆς Σπάρτης (Θουκυδ., Η', 40). Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους μέγαν ἀριθμὸν δούλων ἐ-

ἐν τε τῇ ἀρχαιότητι καὶ τῷ μεσαίῳ καὶ τοῖς

χορήγουν οἱ πειραταί, συλλαμβάνοντες τούτους ἐν τοῖς παραλί-
οις. Τὴν κυριωτέραν ὁμως πηγὴν τῆς δουλαγωγίας ἀπειτέλουν αἱ
ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, αἵτινες εἶχον συχνὰς ἀ-
φορμὰς νὰ λαμβάνωσι τοιούτους ἐκ τῶν γειτονικῶν αὐταῖς χω-
ρῶν, τῶν ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς Μικρᾷ Ἀσίας κειμένων. Μέ-
γας δ' ἀριθμὸς δούλων ἐκομίζετο καὶ ἐκ Θράκης, ἐνθα αὐτοὶ
οἱ γονεῖς ἐπώλουν πολλάκις τὰ ἴδια τέκνα (Ἡρόδ., Ε', 6). Ἐν
Ἀθήναις, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις ἑλληνικαῖς πόλεσιν, ὑπῆρχεν ὠρισμένη
ἀγορά, ὅπου ἐγίγνετο ἡ δουλοπρασία, ἐκαλεῖτο δὲ αὕτη κύκλος, ἐ-
πειδὴ ἴσταντο κύκλῳ οἱ πωλούμενοι (Ἀρποκρ. ἐν λ.) πολλάκις ἐδη-
μοπρατοῦντο, τιθέμενοι ἐπὶ πέτρας τινός, ἣτις ἐλέγετο «πρατὴρ λί-
θος» (Πολυδ. Γ', 78), ὡς ἐγίγνετο πρὸ τοῦ 1860 ἐν τισι μέρεσι τῆς συμ-
πολιτείας τῆς Βορ. Ἀμερικῆς· το αὐτὸ συνηθίζετο καὶ ἐν Ῥώμῃ·
ὅθεν ἡ φράσις «homo de lapide emtus». Ἦσαν δ' ἐν Ἀθήναις
ὠρισμέναί αἱ ἡμέραι, καθ' ἃς ἐγίγνετο ἡ τῶν δούλων πώλησις
(Ἀριστοφ. Ἰππ., 43), ἡ δὲ ἀξία αὐτῶν ἐκυμαίνετο ἀναλόγως τῆς
ἡλικίας, τῆς δυνάμεως καὶ τῶν προτερημάτων ἐκάστου (ὁρ. Ξενοφ.
Ἀπομν. Β, 5. 2). Καὶ παρὰ Ῥωμαίοις οἱ δοῦλοι ἐπωλοῦντο διὰ
δημοπρασίας, τιθέμενοι ἐφ' ὑψηλῆς πέτρας (Cic. in Pis. 151. — Plaut.
Bacch. V, 7. 17), ὡς προείρηται, ἡ ἐφ' ὑψηλοῦ κρηπιδώμιτος
(catasta· ὁρ. Tibull. II, 3. 60; Persius, VI. 77; Casaubon ad loc).
Οἱ ἀγορασταὶ δ' ἐφρόντιζον συνήθως νὰ βλέπωσι τοὺς πωλουμέ-
νους δούλους γυμνοὺς, ἵνα μὴ ἔχωσι σωματικόν τι ἐλάττωμα
(Senec. ep. 80; Suet. Aug. 69)· ἐνίοτε δ' ἐλάμβανον περὶ τῆς
ὑγείας αὐτῶν τὴν γνώμην τῶν ἰατρῶν (Claudian in Eutrop. I,
35, 36). Δοῦλαι μεγάλης καὶ ἐκτάκτου καλλονῆς δὲν ἐξετίθεντο εἰς
τὸ κοινὸν πρὸς πώλησιν, ἀλλ' ἐπεδεικνύοντο ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς
ἀγοραστὰς (arcana tabulata catastae Mart. IX. 60). Διεξήγετο
δὲ ἡ σωματεμπορία ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν aediles, οἵτινες πολ-
λὰς διατάξεις περὶ τῆς πωλήσεως τῶν δούλων ἐδημοσίεον.

Αἱ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων γεγόμεναι κατακτή-
σεις ἐν Ἀφρικῇ ἐκόμισαν τοὺς ἐκεῖθεν ὀρωμένους δούλους εἰς
Εὐρώπην. Οἱ Αἰθίοπες ἢ Μαῦροι (Nègres) ὑπῆρχον ἐν ἀφθονίᾳ
ἐν Ῥώμῃ καὶ Κωνσταντινουπόλει κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἀνατολι-
κοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, τ. ἔ. τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τοῦ με-
σαίωτος. Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Μαύρων καὶ τῶν Ἀράβων καὶ αἱ
εἰσβολαὶ τῶν Σαρακηνῶν διέσπειραν καθ' ἅπαντα τὰ μέρη τῆς
μουσουλμανικῆς κυριαρχίας τοὺς Μαύρους τῆς Αἰθιοπίας.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τὰ πορτογαλικά πλοῖα ἤνεγκον

καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὑπῆρξεν ἡ εἰδεχθεστέρα τῆς δουλείας ἔκφανσις.

εἰς τὰς Καναρίους νήσους Μαύρους δούλους, πρὸς καλλιέργειαν τῶν γαιῶν. Ἐν ἔτει 1481 μ. Χ. οἱ Πορτογάλλοι ἔκτισαν φρούριον ἐν τῇ ἀφρικανικῇ ἀκτῇ, ἐν ἔτει δὲ 1520 ὁ Ἀλόνζο Κονζαλὲς μετῆλθε τὴν ἀνθρωπεμπορίαν ταύτην, ἣτις ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἀπὸ τοῦ 1508 μ. Χ. οἱ πρῶτοι Μαῦροι μετηνέχθησαν εἰς Ἅγιον Δομίγγον ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν· ἐν ἔτει δὲ 1510 μ. Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδος ὁ Καθολικὸς ἐξέπεμψε πρῶτος, δι' ἴδιον λογαριασμόν, Μαύρους εἰς Περουβίαν, μικρὸν μετὰ τὴν ὑπὸ τούτου κατάκτησιν αὐτῆς. Εἰς τὸν κλεινὸν ἐπίσκοπον Βαρθολομαῖον de Las Casas ὀφείλεται δυστυχῶς ἡ διάδοσις τῆς δουλεμπορίας· οὗτος, θερμὸς ὑπέρμαχος ὢν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἰνδῶν καὶ βουλόμενος ν' ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς τῆς θανασίμου κακώσεως τῆς ἐν τοῖς μεταλλείοις ἐργασίας, προϋτίνει νὰ εἰσάγῃσι Μαύρους, καθὼς εὐρωσσοτέρους, γενόμενος οὕτως εἰσηγητὴς τοῦ ὀλεθρίου καὶ ἀτίμου ταύτου θεσμοῦ. Ὁ ἐπίσκοπος Γρηγόριος ἐπειράθη ν' ἀπαλλάξῃ τῆς μομφῆς ταύτης τὸν εἰρημένον ἐπίσκοπον τοῦ Chiara. [Ἐπίσης ὑπεραμύνεται αὐτοῦ ὁ ἡμέτερος Κ. Κούμας (*Ἱστορ. τῶν ἀνθρ. πράξεων*, ἐν Βιέννῃ 1831, τόμ. 5', σελ. 50)]. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ἡ τοιαύτη ἀνθρωπεμπορία ἐπειράπη νομίμως, τὸ πρῶτον ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ε', ἐξουσιοδοτήσαντος εὐγενῇ Φλαμανδὸν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὅπως ἀγοράσῃ τετρακισχιλίους Μαύρους ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Γουϊνέας καὶ μεταπώλῃσιν αὐτοὺς εἰς Ἀντίλλας· ἔτυχε δὲ αὕτη, ὥς μὴ ὥφειλε καὶ τῆς ἐπιδοκίμασίας τοῦ τότε Πάπα Λέοντος τοῦ Ι'· εἴτα ἐκηρύχθη θεμιτὴ ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ' ἐν Γαλλίᾳ. Ἀπαντες οἱ ἡγεμόνες οὗτοι ἠσπάσθησαν αὐτὴν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι οἱ Μαῦροι, μὴ ὄντες Χριστιανοί, δὲν ἠδύναντο ν' ἀξιῶσι τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν. Οἱ Γενοᾶται, πρὸς τοῖς ἄλλοις λαοῖς, ἐπεδόθησαν μετὰ ζέσεως εἰς τὴν μεθ' ἑτέρων ἐθνῶν λαθρεμπορικὴν τῶν Μαύρων ἐκμετάλλευσιν. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐποιοῦντο τὴν ἐπὶ τῶν Μαύρων σωματεμπορίαν ἐν Ἀφρικῇ, πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον τῆς γραμμῆς τοῦ ἰσημερινοῦ. Παρετηρεῖτο δέ, ὅτι οἱ μὲν «Μαντίγκος» ἦσαν οἱ κρείττονες, τ. ἔ. οἱ μᾶλλον πειθήνιοι, οἱ δὲ «Ἐμποες» ἢ «Ἴμπος» οἱ μᾶλλον ἠλίθιοι καὶ δειλοί. Ἡ Χρυσῇ Ἀκτὴ ἐπρομήθευε τοὺς εὐρωσσοτέρους δούλους καὶ τοὺς μᾶλλον δαψιλεῖς. Ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Μοζαμβίκης διεξήχθη ἐπίσης ἡ δουλεμπορία ἐπὶ τῶν «Macquois», τῶν «Monjanas», τῶν «Sofalas» καὶ ἐτέ-

γ') Ἡ πρὸς σύναψιν γάμου ἀρπαγὴ ἢ βι-

ρων φυλῶν. Πλεῖσται ἄλλαι χῶραι παρεῖχον Μαύρους διαφόρων ποιότητων καὶ διακρινομένους διὰ στιγματισμοῦ καὶ παντοίων παραμορφώσεων, ἐντετυπωμένων ἐν τῷ δέρματι αὐτῶν, ἀναλόγως τῶν χωρῶν. Ἐν Κόγγῳ πατέρες ἐπώλησαν τὰ τέκνα αὐτῶν, ἀλλαχοῦ δὲ Μαῦροι λαμβάνουσιν ὡς νόμισμα πωλήσεως ὁμοεθνῶν αὐτῶν τὴν μικρὰν κογχύλην, τὴν καλουμένην «cauri», ἀλιευομένην ἐν ταῖς Μαλδίβαις νήσοις, (Ἐν ἄλλαις ἀκταῖς οἱ πωλῆται προτιμῶσι τὰ τεμάχια τῶν ὑφασμάτων, ἐξ ὧν ἀπαριθίζονται τὰ μόνα ἱμάτια τῶν Μαύρων τῆς Ἀφρικῆς (pagnes). Ἐκτὸς τῶν ἀντικειμένων τούτων οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἀρχηγοὶ ἐκάστης χώρας λαμβάνουσι δῶρα, οἱ δὲ μεσῖται δούλων καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ πρακτορεῖα λαμβάνουσι δικαιώματα καὶ ἀμοιβάς, ἀπερ' ἐπαυξάνουσι τὴν τιμὴν τῶν Μαύρων· οὕτω μεγαλοπρεπὴς τις δοῦλος ἐπανήγετο εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Γουϊνέας ἐπὶ τιμῇ ἑξακοσίων (600) φράγκων. Αἱ νεαρσὶ γυναῖκες ἐστοίχισον τετρακόσια (400) φράγκα. Καθ' ἕκαστον ἔτος ἡ δουλεμπορία ἀφῆρει ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ἑκατὸν χιλιάδας (100,000) περίπου ψυχῶν. Ὁ Ἅγιος Δομίγγος ἐδέχετο ἐν ἑαυτῷ ἐκ τούτων εἴκοσι πέντε χιλιάδας (25,000). Ἦρκει ἀπλῶς νὰ ἐμφανίζωνται ἑταιρίαι δουλεμπόρων, ἀθρόως ἐπιβιβαζόμεναι μεθ' ὀπλων, μετὰ σιδηρῶν ἐργαλείων ἢ ἀλύσεων καὶ μετὰ τινων ἐμπορευμάτων διὰ τὸ τοιοῦτον ἔργον εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Γαμβίας, εἰς Κορέαν, εἰς Σιέρρα Λεόνε καὶ ἄλλους σταθμούς, ἦρκει νὰ ποιῶνται προτάσεις ἐπὶ τούτῳ εἰς ἀπλοῖκους λαούς καὶ οἱ τελευταῖοι ἢ νοιγον εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς τούτους τὰς φιλοξένους καλύβας αὐτῶν. Οὗτοι διήγειρον τοὺς μικροὺς βασιλεῖς ἢ φυλάρχους, ἵνα οἱ τελευταῖοι κτήσωνται δεσμώτας καὶ παραδίδωσι τούτους εἰς αὐτοὺς πρὸς δουλεμπορίαν. Αἱ τοιαῦται κατὰ τῶν Μαύρων ἐκστρατεῖαι γίνονται αἰφνιδίως νύκτωρ· οὕτω μεθύσκουσι τοὺς δυστυχεῖς αἰχμαλώτους, καὶ δεσμεύουσιν αὐτοὺς δι' ἀλύσεων. Καταλαμβάνουσι δ' ἐξ ἀπροόπτου παιδία, ἀποπλανῶσι Μαύρας, καὶ προσελκύουσι τὰ οὕτως ἐκπομπὰ ἀπομακρυνόμενα καὶ ἄνευ δυσπιστίας παραδιδόμενα ταῦτα ἄτομα διὰ τῆς μεθόδου τῶν δακτυλίων (τ. ἐ. δωρούμενοι εἰς ταῦτα δακτυλίους). Λεηλατοῦσι μικρὰ χωρία, λίαν ἀσθενῆ ὅπως ἀντιστῶσιν· ἀρπάζουσι μητέρα τινά, ὅπως ἐλκύσωσι τὸν υἱὸν ταύτης, ἔστιν ὅτε δὲ τὸν υἱόν, ὅπως ἔλθῃ πρὸς τοῦτον ἢ μήτηρ αὐτοῦ. Εἰσδύουσιν οὕτως μέχρι χιλίων διακοσίων (1200) μιλίων εἰς τοὺς ἀγρούς. Δένουσι τοὺς αἰχμαλώτους δι' ἀλύσεως καὶ θέτουσι τὸν τράχηλον αὐτῶν ὑ-

αἰα ἀπαγωγή, ἡ προβλεπομένη καὶ κολαζομένη

πὸ σιδηροῦν κρίκον, οὗτινος ἡ μακρὰ καὶ βαρεῖα οὐρὰ ἐμποδί-
ζει τὴν φυγὴν αὐτῶν. Αἱ ἀγέλαι αὗται, ὅμοιαι πρὸς τὰς τῶν
δεσμωτῶν τοῦ κατέργου, ἄγονται ἀνὰ δύο εἰς τριακοσίους τό-
πους τοῦ ἐσωτερικοῦ διὰ μέσου φρικτῶν ἐρήμων, φέρουσαι
μεθ' ἑαυτῶν τὸ ὕδωρ, τὸ ἄλευρον καὶ τοὺς σπόρους ἢ τὰς ῥίζας,
τὰς ἀναγκαίας διὰ τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν. Εἰ γυναῖκες τινὲς ἢ
παιδιά δὲν δύνανται ν' ἀκολουθήσωσιν, ἐγκαταλείπουσιν αὐτὰ
ἐν τῇ ἐρήμῳ, οἱ δὲ διατρέχοντες τοὺς αὐτοὺς τόπους εὗρον ἐκεῖ
τα πτώματα τούτων ἀπεξηραμένα, καὶ διαβεβρωμένα ὑπὸ τῶν
θηρίων. Ἀφικνούμενοι εἰς τὴν ἄκτὴν οἱ δυστυχεῖς οὗτοι στοι-
βάζονται ἐκεῖθεν διὰ λωρίων ἢ ἀλύσεων εἰς τὰ δουλεμπορικὰ
πλοῖα, ῥιπτόμενοι εἰς τὰ βάθη τοῦ κύτους καὶ εἰς τόσῳ στενὰς
κρεμαστὰς κλῖνας ἕκαστος, ὥστε ἀποβαίνει αὐτοῖς ἀδύνατον νὰ
στρέφονται μετὰ τῶν δεσμών αὐτῶν· δὲν καταλαμβάνουσι δὲ ἢ
ὅσον χώρον θὰ κατεῖχον ἐν τῷ τάφῳ αὐτῶν, καὶ δὲν ἀναπνέου-
σιν ἢ ὅσον ἀέρα ἀπαιτεῖται πρὸς παράτασιν τῆς ἐπωδύνου ζωῆς
αὐτῶν, διότι συσσωρεύουσιν αὐτοὺς μέχρι πεντακισχιλίων ἐντὸς
μιάς καὶ τῆς αὐτῆς νηός. Ὡς ἀναδίδεται πυκνὸς ἀτμός ἐκ τῆς
ἐφιδρώσεως καὶ τῆς μεμολυσμένης ὁσμῆς, ἣν παράγουσι τόσα
θερμαινόμενα σώματα ἐν τῇ ἀσφυκτικῇ καὶ λοιμώδει ἀτμοσφαί-
ρᾳ τῶν ἀποθηκῶν τῶν πλοίων τούτων, καὶ δὴ κατὰ τὴν νύκτα,
ὅταν ἀνοίγωσι τοὺς καταρράκτας αὐτῶν ! Οἱ ταλαίπωροι οὗτοι
ὠρῶνται, πανταχόθεν ἀποπνιγόμενοι· αἱ γυναῖκες λιποθυμοῦσιν καὶ
πολλὰ ἄτομα ἀπόλλυνται, ἐλλείψει ἀέρος, ἂν μὴ ἀποθάνωσι ἐκ τῆς
λύπης, τοῦ τρόμου καὶ τῆς χονδροειδοῦς τροφῆς τῶν κυάμων καὶ
τῶν κέγχρων, ἅπερ διανέμουσιν αὐτοῖς, ὥς καὶ τοῦ γλίσχρου
ὕδατος. Τοιαύτη δὲ ἡ τρομακτικὴ θνησιμότης, ἣν προσενεῖ ἡ
συσσώρευσις τσούτων σωμάτων, ἀναδιδόντων δυσώδη ἰδρώτα,
τὰ λοιμώδη ἀφοδεύματα καὶ ἡ θέα τῶν ἐν τῷ βάθει τοῦ κύτους
θῆκησκόντων, ὧν τὴν σαπρίαν ἀναπνέουσιν, ὥστε οἱ ἱατροὶ ἀ-
ννγνώρισαν, ἐν ταῖς αἰτίαις ταύταις ἀδιστάκτως τὴν γένεσιν τοῦ
νεανυτικοῦ τύφου καὶ τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ, ὧν ἡ κακοήθης μορ-
φή ἐπιφέρει τὴν ἐρήμωσιν τῶν πληθυσμῶν καὶ στοιχίζει το-
σοῦτον εἰς τοὺς Λευκοὺς διὰ τὴν ἀπανθρωπίαν αὐτῶν. Ἀφι-
κνούμενοι εἰς τὰς ἀποικίας οἱ Μαῦροι ἐξητάζοντο, γιγνομένων
δι' αὐτοὺς διαπραγματεύσεων, ὥς εἰ πρὸς περὶ κτηνῶν. Οὗ-
τω παρετήρουν τὴν γλῶσσαν, τὸ στόμα καὶ τὰ κρύφια αὐτῶν
μέλη, ὅπως βεβαιωθῶσι περὶ τῆς ὑγείας καὶ τῆς ῥώμης αὐτῶν.
ὑπέβαλλον δὲ αὐτοὺς εἰς δρόμον, εἰς ἄλματα καὶ εἰς ἄρσιν βα-

ὑπὸ τῶν νῦν νομοθεσιῶν, ἐπετρέπετο παρὰ τοῖς Σί-

ρῶν· αἱ γυμναὶ Μαῦραι ἐξητάζοντο λεπτομερέστερον. Ἡ νεότης καὶ τὰ θέλγητρα αὐτῶν ἐτίθεντο εἰς δημοπρασίαν. Παρατηρήθη δέ, ὅτι ὅσφ' μᾶλλον φιλελεύθεροι ἦσαν οἱ λαοί, ὥς οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ οἱ Ἀγγλοὶ, τόσφ' χειρόν προσεφέροντο εἰς τοὺς Μαύρους, ἐνῶ οἱ δεσποτικοὶ λαοί, ὥς οἱ Ἰσπανοί, πρότερον εἰς τοὺς δούλους αὐτῶν προσεφέροντο (περὶ τούτων ἀπάντων ὄρα· Γέν. ΛΖ', 25—28 καὶ ΛΘ', 1—4, Ἰεζέκ. ΚΖ', 13, ἐν συνδυασμῷ πρὸς Dictionn. de la conv. et de la lect., Paris MDCCCLXIII, sec. éd., tom. seiz., p. 642—643· ἐτέρωθεν προβλ. : Η Bonfils, *Δημόσ. Διεθν.*· *Δίκαιον*, κατὰ μετάφρ. Σπ. Κ. Τρικούλη καὶ Ἰω. Ἐμμ. Αφτιῶ, μετὰ προσυθηκῶν, ἐν Ἀθήναις 1915, τόμ. Α', σελ. 291—292).

Ἡ τιμὴ τῆς καταργήσεως τῆς δουλεμπορίας ἀνήκει ἀναντιρρήτως εἰς τοὺς Wilberforce, Clarkson, Grenville, Sharp καὶ Buxton· ἐπτάκις, λέγει ὁ Δὺγουστῖνος Cochin, ὑπέβαλον οὗτοι προβούλευμα καταργήσεως εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Βουλὴν, καὶ ἐπτάκις ἀπερρίφθη τοῦτο. Ὅταν δὲ τέλος ἐπετεύχθη, εἶχον νὰ παλαίσωσι κατὰ τῶν μᾶλλον ἰσχυρῶν προσωπικοτήτων τῆς χώρας αὐτῶν· Οὕτως ὁ λόρδος Ἑλδων ἀπεφαίνετο, ἐν ἔτει 1807 μ. Χ., ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, ὅτι ἡ δουλεμπορία εἶχε κυρωθῇ ὑπὸ τῶν Βουλῶν, ἐν αἷς παρεκάθηντο οἱ σοφώτεροι νομοδιδάσκαλοι, οἱ μᾶλλον πεφωτισμένοι θεολόγοι καὶ οἱ ἐξοχώτεροι πολιτικοὶ ἄνδρες· ὁ λόρδος Hawkesby καὶ εἶτα Κόμης τῆς Λιβερπούλης πρὸς τὴν ἀπαλειφθῶσιν ἐκ τοῦ προοιμίου τοῦ νόμου αἱ λέξεις ἀσυνμβίβαστος πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ (ἡ δουλεμπορία δηλαδή)· ὁ κόμης Westmoreland ἐδήλου, ὅτι, ἀφ' ἧς μάλιστα ἐβλεπεν ἅπαντας τοὺς πρεσβυτεριανοὺς καὶ τοὺς ἱεράρχας, τοὺς μεθοδιστὰς καὶ τοὺς ἱεροκήρυκας συνηγοροῦντας ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ἰακωβίνων καὶ τῶν δολοφόνων ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς δουλεμπορίας, οὐδαμῶς θὰ ὕψου ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ φωνὴν κατὰ τοῦ μέτρου τούτου. — Κατηγόρησαν τὴν Ἀγγλίαν ὅτι ἐνήργησεν ἰδιοτελῶς ἐν προκειμένῳ· ἰσχυρίσθησαν μάλιστα, ὅτι ἐσκόπει ν' ἀποψιλώσῃ τῶν ἀφρικανῶν ἰργατῶν πάσας τὰς ἀποικίας, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἑαυτῆς, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὸ γεωργικὸν καὶ ἐμπορικὸν μονοπώλιον τῶν ἀχανῶν Ἰνδικῶν κτήσεων αὐτῆς. Ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἡβουλήθη, ὅπως, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, κτήσῃται τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν ἀπάντων τῶν στόλων τῆς ὑψηλίου καὶ ἀπασῶν τῶν θαλασσῶν. Πλὴν, αἱ προσπάθειαι αὐτῆς, αἱ δαπάναι αὐτῆς, αἱ δυσχέρειαι εἰς ἃς ἐξετέθη καὶ

ὁ εἰρημένος τρόπος ἐκφράσεως τῶν πολιτικῶν αὐτῆς καθιστῶ-
σιν ἀναμφίβολον τὴν ἐν προκειμένῳ πλήρη ἔλλειψιν ὑστεροβου-
λίας ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας. Δυνατὸν νὰ εὔρε το **συμφέρον**
αὐτῆς ἐν τῷ ἑαυτῆς **καθήκοντι**, ἐκ δὲ τῶν πολιτικῶν αὐτῆς δυ-
νατὸν νὰ ἐκέκτηντο μείζονα εὐαισθησίαν, οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς
χρησιμότητος, οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ **ἀνθρωπισμοῦ**. Ἡ ἱστορική δι-
καιοσύνη καὶ ἀλήθεια ἐπιβάλλουσιν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ περιπτώ-
σει ν' ἀπονέμωμεν ἔπαινον εἰς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, οὗτινος τὰ συμ-
φέροντα συνάδουσι τόσῳ καλῶς πρὸς τὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γέ-
νους, χωρὶς ν' ἀναζητῶμεν μικροπρεπεῖς λόγους ἐν μεγάλας πρά-
ξεσιν! — Ἡ παγκόσμιος κατάργησις τῆς δουλεμπορίας κατέστη
ἔκτοτε ἄρθρον πίστεως τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Οὕτως ἐν τῷ
συνεδρίῳ τῆς Βιέννης τῆς 8ης Φεβρουαρίου 1815 ὑπεγράφη **δή-
λωσις κατὰ τῆς δουλεμπορίας** ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγγλίας, τῆς
Αὐστρίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Πορτογαλίας, τῆς Πρωσσίας, τῆς
Ῥωσσίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Σουηδίας. Ἡδὴ ἡ Ἀγγλία εἶχε
κατορθώσει τὴν ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας ἀναγραφὴν ἐν τῇ Συνθή-
κῃ τῶν Παρισίων τοῦ 1814 ἄρθρου σκοποῦντος τὴν κατάργησιν
τῆς εἰδεχθοῦς ταύτης ἐμπορίας. Ἐν ἔτει 1858, κατὰ τὸ ἐν
Aix La-Chapelle συνέδριον καὶ ἐν ἔτει 1822 κατὰ τὸ ἐν Βε-
ρώνη, αἱ πέντε Μεγάλαι Δυνάμεις ἐπανελάβον τὰς αὐτὰς δηλώ-
σεις. Ἀπὸ τοῦ 1814 ἡ Ἀγγλία κατέβαλεν ἄνευ διακοπῆς ἀπά-
σας τὰς προσπάθειάς αὐτῆς διὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν διαφόρων
Δυνάμεων ἐπίτευξιν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν, πρὸς κατάργησιν τοῦ
βδελυκτοῦ τούτου θεσμοῦ. Ἐπίσης διὰ δύο συμβάσεων αὐτῆς
μετὰ τῆς Πορτογαλίας, — τῆς μὲν πρώτης συναφθείσης τῇ 21ῃ
Ἰανουαρίου 1815, τῆς δὲ δευτέρας ὑπογραφείσης τῇ 22ῃ Ἰα-
νουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους — ἡ μὲν Ἀγγλία ὑπεσχέθη τὴν ἑκτίσιν
παλαιοῦ χρέους κοὶ τριακοσίων χιλιάδων (300,000) λιρῶν στερ-
λινῶν, πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν ὑπὸ τῶν ἄγγλων
πλοιάρχων καταληφθέντων πορτογαλικῶν κτιρίων, ἡ δὲ Πορτο-
γαλία ἀπηγόρευσε τὴν ὑπὸ τὴν σημαίαν οὐτῆς ἐνάσκησιν τῆς
δουλεμπορίας. Δι' ἑτέρας δέ, τρίτης συμβάσεως, συναφθείσης τῇ
28ῃ Ἰανουαρίου 1817, τὰ δύο ἔθνη ἐπεφύλαξαν ἑαυτοῖς τὸ ἀμοι-
βαῖον δικαίωμα τῆς ἀναζητήσεως καὶ φυλακίσεως τῶν δουλεμ-
πόρων καὶ τῆς ἐκδικάσεως τούτων ὑπὸ μικτῶν ἐπιτροπῶν. — Ἐπί-
σης ἡ κατάργησις τῆς δουλεμπορίας ἀπ' τελεί ἐν τῶν ἄρθρων
τοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερι-
κῆς τὸ ἄρθρον ὅμως τοῦτο δὲν ἔμελλε νὰ ἐφαρμοσθῇ ἢ ἐν ἔτει
1807 μ. Χ. Πᾶσαι αἱ περὶ συνθήκης κατὰ τῆς δουλεμπορίας προ-
τάσεις, αἱ ἀπευθυνθεῖσαι εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Οὐασιγκτῶνος
ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐν ἔτεσι 1819, 1820, 1823, 1824, 1831, 1834,

ναις²⁵, τοῖς Σπαρτιάταις²⁶, τοῖς παναρχαίοις Ῥωμαίοις²⁷, τοῖς ἀρχαίοις Ῥώσοις²⁸, τοῖς Πολωνοῖς²⁹ καὶ τοῖς Λιθουανοῖς³⁰.

1839 καὶ 1841 καὶ αἱ ἀποφάσεις τοῦ Κοινοβουλίου ἐν ἔτεσι 1821 καὶ 1822 δὲν κατέληξαν εἰς συμφωνίαν τινά. Αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι ἠρνήθησαν ἀείποτε τὸ δικαίωμα τῆς νηοψίας, μόνον δὲ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1824 (ἄρθρ. 8) αἱ δύο Δυνάμεις (Ἀγγλία καὶ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι) ἠναγκάσθησαν νὰ διατηρῶσι κεχωρισμένως, πρὸς ἐποπτείαν ἐπὶ τῆς ἀφρικανικῆς ἀκτῆς, ναυτικὴν τινὰ δύναμιν, τοῦλάχιστον ἐξ ὀγδοήκοντα (80) τηλεβόλων (canons). Ἡ Ἀγγλία διεπραγματεύθη εὐχερέστερον μετὰ τῆς Ὁλλανδίας, τῆς Σουηδίας, τῆς Δανίας, τῆς Ῥωσσίας, τῆς Αὐστρίας, (ἥς τὰ πλοῖα μετέφερον εἰς Τουρκίαν τοὺς Μαύρους τῆς Βαρβαρίας), τῆς Πρωσσίας, τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, τῆς Τοσκάνης, τῆς Σαρδηνίας, τῶν ἀνσεατικῶν πόλεων. τοῦ Τεξάς, τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Κολομβίας, τῆς Γρενάδης, τῆς Βενεζουέλας, τοῦ Ἰσημερινοῦ (Equateur), τῆς Οὐραγουάης, τοῦ Βουένος Ἀῖρες, τῆς Χιλῆς, τοῦ Περού καὶ τῆς Βολιβίας. Ἐπίσης συνῆψεν ἡ Ἀγγλία συμβάσεις περὶ καταργήσεως τῆς δουλεμπορίας μετὰ τῆς Αἰγύπτου τῷ 1877, μετὰ τῆς Τουρκίας τῷ 1880 καὶ μετὰ τῆς Ἰταλίας τῷ 1889. Οὕτω διὰ πλειόνων τῶν εἴκοσι συνθηκῶν, ἡ Ἀγγλία κατώρθωσεν, ὅπως ἅπαντα τὰ χριστιανικὰ κράτη καὶ ἕτερα μὴ τοιαῦτα τεθῶσι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐν τῷ κοινῷ συμφερίματι συναισθήματος φιλανθρωπίας καὶ γενναιοφροσύνης ἐν ταυτῷ. (Ὅρα περὶ πάντων τούτων: P. Larousse, op cit., tom. quinz., p. 401—402.—La Grande Encyclopédie, tom. 31ième, Paris p. 280—281.—Nouveau dictionn. Encyclop., 51ième volume, Paris, p. 503.—Πρὸβλ.: H. Bonfils, *προμνημ. ἔργ. τόμ. καὶ μετάφρ.*, σελ. 293 καὶ ἐπόμενα). —Τὸ σημερινὸν διεθνὲς δίκαιον καταδικάζει τὴν δουλεμπορίαν. Ξένοι δοῦλοι, πατοῦντες τὸ ἔδαφος πολιτείας, ἥς ἡ νομοθεσία ἀποκρούει τὴν δουλείαν, καθίστανται ipso facto ἐλεύθεροι. (Ὅρα: H. Bonfils, *προμν. ἔργ. τόμ. καὶ μετάφρ.* σελ. 289). Ὅθεν καὶ κατὰ τὸ 13ον ἄρθρον τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος «ἐν Ἑλλάδι οὔτε πωλεῖται οὔτε ἀγοράζεται ἄνθρωπος· ἀργυρώνητος ἢ δοῦλος παντὸς γένους καὶ πάσης θρησκείας εἶναι ἐλεύθερος, ἅμα ὡς πατήρη ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἔδαφους».

25. Κ. Λομπρόζο *προμν. ἔργ.*, μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 40.

26. Πλουτάρχου *Δυκοῦργος*, ΙΔ'.

27. Κ. Λομπρόζο *προμνημ. ἔργ.*, μετάφρ., τόμ. καὶ σελ. —

δ') Ἡ περιφρόνησις πρὸς τὴν εὐπρέ-
πειαν τῶν ἡθῶν, τὴν διατελοῦσαν τὴν σήμερον
ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ τὴν μέριμναν τῶν ποινικῶν νόμων
παρ' ἅπασι τοῖς πεπολιτισμένοις κράτεσιν, ἐξεδηλοῦτο με-
τὰ περισσῆς ἀναισχυντίας παρ' ἀρχαίοις ἔθνεσι καὶ πολι-
τείαις, εἴτε διὰ τῆς ἐν τελείᾳ γυμνότητι ἐμφανίσεως
τῶν νεανίδων πρὸ τοῦ κοινοῦ, ὡς συνέβαινε τὸ πά-
λαι παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις³¹ καὶ τοῖς Τυρρηνοῖς³²
καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἔτι παρὰ τοῖς Ἰά-
πωσιν³³, εἴτε διὰ τῆς δημοσίᾳ μίξεως τῶν δύο φύ-
λων, ὡς ἐγίνετο παρὰ τοῖς προειρημένοις Τυρρηνοῖς
ἐν ὥρᾳ συμποσίου³⁴ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰνδοῖς³⁵,
εἴτε τέλος διὰ τῆς κατὰ τρόπον κυνικώτατον καὶ
ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, δι' ὅλων δὲ τῶν ἐπισήμων καὶ
πανηγυρικῶν τύπων καί, ὃ χεῖριστον, ὑπὸ τὴν αἰγίδα
τῆς θρησκείας ἐνασκήσεως τῆς πορνείας, οἷα περὶ
τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀπὸ πάντων παρὰ τῷ προμνη-

Πρὸς βλ. Φ. Βερτολίνη *Ῥωμ. Ἱστορίαν*, κατὰ μετάφρ. Σ. Λάμ-
πρου, ἐν Ἀθήναις 1892, τόμ. Α', σελ. 36.

28. Κ. Λομπρόζο, προμν. ἔργ., μετάφρ. τόμ. καὶ σελ.

29. Κ. Λομπρόζο, προμν. ἔργ., μετάφρ., τόμ. καὶ σελ.

30. Κ. Λομπρόζο, προμν. ἔργ., μετάφρ., τόμ. καὶ σελ.

31. Πλουτάρχου Λυκοῦργος, ΙΔ'

32. Κ. Λομπρόζο προμν. ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 34.

33. Οὕτως ἐστεροῦντο τελείως τοῦ συναισθήματος τῆς αἰ-
δοῦς Πᾶσα νεᾶνις, φέρ' εἰπεῖν, οὐδαμῶς ἐδίσταζε νὰ λούηται ἐν
τῷ οὐδῷ τῆς θύρας τοῦ οἴκου αὐτῆς. ἐνώπιον τῶν διαβατῶν (P.
Larousse, op. cit., tome neuvième, p. 868).

34. Κ. Λομπρόζο προμν. ἔργ., μετάφρ., τόμ. καὶ σελ. — Καὶ
ὅμως οὗτοι ἐφύροντο κατὰ πολὺν προσέχοντες ἀπάντων τῶν ἰταλι-
τικῶν λαῶν κατὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ δὴ, ὡς πρὸς τε τὸν πολι-
τικὸν ὀργανισμὸν καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς γνώσεις,
πολλὰ δ' ἔμαθον καὶ ἠρρανίσθησαν οἱ Ῥωμαῖοι παρ' αὐτῶν
(Ὅρα περὶ τούτων A. P. *Ῥαγκαβῆ Δεξ. ἀρχαιολ.*, ἐν Ἀθή-
ναις 1888, σελ. 1409—1410).

35. Κ. Λομπρόζο προμν. ἔργ., μετάφρ., τόμ. καὶ σελ.

μονευθέντι ἰαπωνικῷ λαῷ³⁶.

Ὡς τὸ ἀντίθετον ὁμῶς συνέβαινε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις, ὃν ὁ νόμος περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τὴν τῶν γυναικῶν ἰδίαν εὐκοσμίαν, οὐ μόνον περὶ τὴν ὅλην διαγωγὴν, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτὴν τὴν ἐξωτερικὴν παράστασιν, ὁρίζων ῥητῶς καὶ συγκεκριμένως τὰ κατ' αὐτὴν καὶ καταγιγνώσκων αὐστηρὰς ποινὰς εἰς πᾶσαν παραβάτιδα³⁷.

ε') Ἡ παιδεραστία καὶ ἐπὶ τὸ εὐρύτερον ἁ ρ σ ε-

36. Οὕτως ἐν Ὑεδῶ (τανῦν Τόκιο), πρωτεύουσι τῆς αὐτοκρατορίας, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς λοιπαῖς μεγάλαις πόλεσι τοῦ κράτους, ὑπῆρχεν ἀπέραντος συνοικία, προωρισμένη εἰδικῶς διὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς πορνείας, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ τὴν ἐγγύησιν τῶν ἀρχῶν. Πᾶσα μήτηρ ἠδύνατο, κατὰ τὴν λῆξιν αὐτοῦ τοῦ ἸΘ' αἰῶνος, νὰ πωλῇ ἐκεῖ τὴν θυγατέρα αὐτῆς καὶ νὰ λαμβάνῃ ἀμοιβὴν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου· κατὰ τὴν ἐποχὴν ὁμῶς ἐκείνην ἐξεδόθη διάταγμα, ἀπαγορεύον τὴν τοιαύτην ἄτιμον καὶ παρὰ φύσιν πράξιν τῆς μητρός. Ἡ συνοικία αὕτη, «Βοζιβάρα» καλουμένη, ἀπετέλει πόλιν ἐν πόλει, κεκτημένην τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, τὰς ἐορτὰς καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ θρήσκευμα αὐτῆς. Καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἐφωταγωγεῖτο, ἐπανηγύριζε καὶ ἐχρησίμευεν ὡς τόπος συναντήσεως (rendez vous) εἰς ἅπαντα σχεδὸν τὸν ἄρρενα τῆς πρωτεύουσας πληθυσμόν, διότι ὑπῆρχον ἐκεῖ κέντρα δι' ἅπασας τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ ἅπαντα τὰ βαλάντια. Ἡ πορνεία δὲν διετέλει ἐντὸς στενῶν ὁρίων ἐν τῇ εἰρημένῃ συνοικίᾳ, ἀλλ' ἀπῆντα ἀνὰ πᾶν βῆμα, ἰδίως δὲ ἐν τοῖς καταστήμασιν ἐνθα παρειίθετο τέιον (maisons de thé) καὶ ἅτινα ἐχρησίμευον καὶ ὡς ξενοδοχεῖα, καφενεῖα καὶ ἐστιατόρια ἐνταυτῷ, λίαν δὲ ὑπόπτου φήμης ἐτύγγανον (P. Larousse, op., tom. et p. cit.). Ὅρα ὁμοίως περὶ τοῦ θέματος τούτου· Λεξ. Ἑγκυκλοπ. Μπάρτ καὶ Χίρστ. Ἀθήνησιν Ἀπρίλ. 1892 Σ]βρ. 1894, Τόμ. Δ', σελ. 281—282). [Τὰ τοιαῦτα ὑπόπτου φήμης καταστήματα ἐξακολουθοῦσι καὶ σήμερον ἀνελλιπῶς λειτουργοῦντα, ἐν γένει δὲ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἰαπώνων παραμένουσιν εἰσέτι, ἐν τῷ θεματι τούτῳ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀμετάβλητα (Ludovic Naudcau, Le Japon moderne, Paris 1919. p., 302 et suivantes)].

37. Οὕτω Σόλων, ὁ μέγας νομοθέτης τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, «ἐπέστησε καὶ ταῖς ἐξόδοις τῶν γυναικῶν νόμον, ἀπείργοντα τὸ ἄτακτον καὶ ἀκόλαστον· ἐξιέναι μὲν ἱματίων τριῶν μὴ πλέον

νοκοιτία, ἡ λογιζομένη τανῦν μία τῶν βδελυροτέρων ιδιοτήτων, πατασσομένη δὲ ὑπὸ τῶν ποινικῶν νόμων πασῶν τῶν ὀργανωμένων πολιτειῶν, ἐθεωρεῖτο θεμιτὴ καὶ νόμιμος παρὰ τοῖς Δωριεῦσι (Κρησὶ καὶ Σπαρτιάταις)³⁸, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων λαῶν παρὰ τοῖς Λυδοῖς³⁹, τοῖς Γαλάταις⁴⁰, τοῖς Μεξικανοῖς⁴¹ καὶ παρ'

ἔχουσιν κελεύσας, μηδὲ βρωτὸν ἢ ποτὸν πλείονος ἢ ὀβυλοῦ φερόμενην, μηδὲ κάνητα πηχυαίου μείζονα, μηδὲ νύκτωρ πορεύεσθαι πλὴν ἀμάξης κομιζομένην, λύχνου προφαίνοντος (Πλουτ. Σόλων, ΚΑ') Ὑπῆρχε δ' ἐν Ἀθήναις ἀρχή, ὀνομαζομένη *γυναικοκόσμοι* ἢ *γυναικονόμοι*, ἣτις ἦτο διωρισμένη διὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἐνδυμασιῶν τῶν γυναικῶν, ὅσας δὲ ἔβλεπεν ἀμελῶς ἢ ἀναιδῶς ἐνδεδυμένας, κατεμήνυεν εἰς τὰς ἀρμοδίας ἀρχάς· οὕτως ἀνάγν. Πολυδ. βιβλ. η', 112· «*Γυναικοκόσμοι* δ' ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ κόσμου τῶν γυναικῶν· τὰς δὲ ἀκοσμούσας ἐζημίουν καὶ τὰς ζημίας αὐτῶν γράφοντες, ἐξετίθεσαν ἐπὶ τῆς πλατάνου τῆς ἐν Κεραμεικῷ».

38. Περὶ Κρητῶν ἐν τῷ θέματι τούτῳ ὅρα λεξ. ἐγκυκλ. Μπαρτ καὶ Χίρστ, τόμ. β', Ἀθήνησιν Ὀκτώβρ, 1894—Μαΐου 1896, σελ. 709, περὶ δὲ Σπαρτιατῶν ὅρα Πλουτάρχου *Δυκοῦργ.*, ΙΖ'. Περὶ παιδεραστίας τῶν ἀρχαίων Κρητῶν ὅρα προσέτι: P. Laroousse, op. cit., tome cinquième, Paris 1869, p. 524.—Ἐν τούτοις, προκειμένου περὶ Δωριέων καὶ Ἑλλήνων ἐν γένει, ὑπεστηρίχθη, ὅτι, ἐν τῇ πρώτῃ ἀρχαιότητι καὶ μέχρι τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἡ *παιδεραστία* δὲν ἦτο κακοήθης σχέσις, ἀλλὰ συμπαθὴς καὶ ἐγκάρδιος δεσμός, ὑπὸ μορφὴν ὑπερτέρας ἀγνῆς φιλίας μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ παιδὸς ὑφιστάμενος, καὶ ὅτι πᾶσαν οἵανδήποτε κατάχρησιν τῆς φιλικῆς ταύτης σχέσεως ὁ ἐρωμένος ἠδύνατο νὰ καταδιώκῃ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καὶ ὁ ἔνοχος ἐτιμωρεῖτο δι' ἀτιμίας, ἐξορίας ἢ καὶ θανάτου (Α. Ρ. Ραγκαβῆ, *Δεξ. Ἀρχαιολ.*, ἐν Ἀθήναις 1888, σελ. 882—883).

39. Λεξ. ἐγκ. Μπαρτ καὶ Χίρστ, προμν. τόμ. καὶ σελ.—Α. Ρ. Ραγκαβῆ, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 882).

40. Οὕτως ἀναγιγνώσκουμεν περὶ αὐτῶν· «... γυναῖκας δ' ἔχοντες εὐειδεῖς, ἥκιστα ταύταις προσέχουσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰ τῶν ἀρρένων ἐπιπλοκάς ἐκτόπως λυγρῶς» (Διόδ., Ε', 32) Περὶ δὲ δὲ τοῦ βαθμοῦ τῆς παρ' αὐτοῖς ἀναπτύξεως τοῦ βδελυροῦ τούτου πάθους ἀπαντῶσι παρὰ τῷ αὐτῷ συγγραφεῖ τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικώτατα· «εἰώθασιν δ' ἐπὶ δοραῖς θηρίων χαμαὶ καθεύδοντες,

αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις, ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἰδίως χρόνων⁴², ἐν δὲ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐποχῇ ἐτύγχανεν εὐρύτατα διαδεδομένη παρὰ τοῖς Ἰάπωσι⁴³ τοῦναντίον ἐτιμωρεῖτο αὕτη, ὥς φαίνεται, ἀμειλίκτως ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου ἀπτικοῦ δικαίου⁴⁴, ὥς καὶ ὑπὸ τῶν νόμων τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν⁴⁵.

ς') Ἡ λεηλασία (καὶ ἐπὶ τὸ ἀρχαιότερον ληϊσμός) ἢ διαρπαγὴ ἢ λαφυραγωγία (λέξεις συνώνυμοι, τὴν αὐτὴν ἐγκληματικὴν ἔννοιαν ἀπαρτίζουσαι), ἢ ἀποκλειομένη ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὑπὸ τῶν διεθνῶν νομίμων,⁴⁶ ἦν ἐν τῷ παρελθόντι θεμιτὴ παρὰ

ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν παρακοίτοις συγκυλίεσθαι» (Διόδ., Ε', 32).

41. Παρὰ τούτοις οἱ κίναιδοι ἔφερον ἱμάτια γυναικεῖα (Κ. Λομπρ. προμν. ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 37).

42. Α. Ρ. Ραγκαβῆ, ἐνθ., ἀνωτέρω σελ. 882—883.

43. Ρ. Larousse, op. cit. tome neuvième, p. 898.

44. «Ἄν τις Ἀθηναῖος ἐταιρήσῃ, μὴ ἐξέστω αὐτῷ τῶν ἐννέα ἀρχόντων γενέσθαι, μὴδ' ἱερωσύνην ἱερῶσασθαι, μὴδὲ συνδικῆσαι τῷ δήμῳ, μὴδὲ ἀρχὴν ἀρχέτω μηδεμίαν, μήτε ἔνδημον, μήτε ὑπερόριον, μήτε κληρωτήν, μήτε χειροτονητήν, μὴδ' ἐπικηρυκείαν ἀποστελλέσθω, μὴδὲ γνώμην λεγέτω, μὴδ' εἰς τὰ δημοτελῆ ἱερὰ εἰσίστω, μὴδ' ἐν ταῖς κοιναῖς στεφανηφορίαις στεφανούσθω, μὴδ' ἐντὸς τῶν τῆς ἀγορᾶς περιρραντηρίων πορευέσθω. Ἐὰν δέ τις ταῦτα ποιῇ, καταγινώσθéntος αὐτῷ ἐταίρειν, θανάτῳ ζημιούσθω». [Νόμος Σόλωνος· βλ. τοῦτον παρ' Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. 19) Ὅρα περὶ τοῦ θέματος τούτου ἐν ἐκτάσει: Lipsius op. cit., σελ. 436 καὶ ἐπ., μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραπομπῶν.

45. «... et corpore infames coeno ac palude, injecta insuper crate mergunt» (... καὶ τοὺς αἰτίμους τὸ σῶμα εἰς παχὺν καὶ βορβορῶδες ἕλος ἐμβάλλουσι καὶ καταβυθίζουσιν) [Taciti German., XII] Ὅρα περὶ τοῦ ἀρχ. γερμ. δικαίου ἐν ἐκτάσει: Franz von Liszt, Lehrbuch d. d. Strafr. 17η ἔκδ., Βερολ. 1908, § 4· πρβλ.: R. Garraud Traité théor. et prat. d. dr. pén. fr., 3 ième éd., Paris 1913, t. I, p. 129.

46. Οὕτως ὅρα: Déclaration de Bruxelles de 1874 (art. 39). Manuel des lois de la guerre (art. 32) élaboré par l'Institut du Droit International en 1880. — Κορόλ. Κάλβο Ἑγχειρίδιον

τοῖς Ἀσιατικοῖς πρὸ παντὸς λαοῖς⁴⁷ καὶ τοῖς λοιποῖς εἴτα, μὴ ἔξαιρουμένων οὐδὲ τῶν Ἑλλήνων⁴⁸ καὶ Ρωμαίων,⁴⁹ συναφῆς καὶ ἀδιάσπαστος πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν ἐπιχείρησιν τυγχάνουσα, εἴτε ἐπακολουθοῦσα εἰς ταύτην, εἴτε διεξαγομένη συγχρόνως πρὸς αὐτήν, εἴτε καὶ μοναδικὸς σκοπὸς ταύτης οὔσα παρὰ βαρβάρους καὶ ληστρικοῖς ἔθνεσιν⁵⁰. Ἐν τούτοις δὲν ἐπετρέπετο αὕτη παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ἢ μόνον κατόπιν ῥητῆς τοῦ ἀρχιστρατήγου διαταγῆς, περιβαλλομένης τύπον θείου κελεύσματος, ἔκπαλαι καθιερωθέντα, ἐκδιδομένης δὲ πρὸ τῆς μάχης, μετὰ καθορισμοῦ τῶν ἀντικειμένων, ἐφ' ὧν θὰ ἐξετείνετο.⁵¹ Ἐτέρωθεν ἡ δολία καὶ αὐτογνώμων διαρπαγὴ, ταυτόσημος τῇ ληστείᾳ λογιζομένη, ἀπηγορεύετο καὶ αὐστηρῶς ἐτιμωρεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀνατολικοῖς λαοῖς καὶ ἂν ὑπὸ ἡγέτου ἔτι τῆς στρατείας διεπράττετο.⁵² Προσθε-

*Διεθνoῦς Δικαίoo, δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου, κατὰ μετάφρ. Στάμ. Ἀθ. Παπαφράγκου, ἐν Ἀθήναις 1893, σελ. 314 καὶ πρὸ παντός : Henri Bonfils, et Paul Fauchille, Manusc. de droit intern. public, Paris 1912, p. 787, ἐνθα ἀναγιγνώσκομεν « Ἡ διαρπαγὴ ῥητῶς ἀπαγορεύεται », λέγει τὸ ἄρθρον 47 τῶν *Κανονισμῶν τῆς Χάγης* (Réglements de la Haye) τοῦ 1899 καὶ τοῦ 1907· ταῦτὸ ἰσχύει κατὰ τὸ ἄρθρον 28 τῶν *Κανονισμῶν* (Réglements) τούτων, καὶ ἂν ἔτι πρόκειται περὶ πόλεως ἁλωθείσης ἐξ ἐφόδου ».*

47. Β' ἢ Δ' Βασ., ΚΕ', 13—15, Δαν. Ε', 2, Ξεν.Κύρ. Παιδ. Α', 4. 17 καὶ Ζ', 2.11—14

48. Ὁμ. Ἰλ. Σ. 28 καὶ Ὀδ. Α. 398. — Ἡρόδ. Γ', 47 καὶ Δ', 105. — Θουκ. Δ', 41. Α', 5 καὶ Ε', 115. Ξενοφ. Ἑλλ. Β', 4. 4, Δ', 4. 15 καὶ 8. 30, Ε', 1. 1, Ἀνάβ., Δ', 8. 22, Ζ', 1. 18 καὶ 3. 31 — Διόδ. ΙΒ', 43.

49. Πολύβ. Θ', 16. 6. — Πλουτ. Ποπλικ., Θ', *Κάμιλλος*, ΙΖ' καὶ *Κοριολλάνος*. Θ'

50. Κριτῶν Ϛ', 2—4.

51. Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, Η', 1—2.

52. Οὕτω κατὰ τὴν συμμαχικὴν στρατείαν Μήδων, Περσῶν, Βαβυλωνίων καὶ Ἀράβων κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, ὧν τὸ κράτος

τέον ἐν τέλει, ὅτι ἡ διαρπαγὴ ἡσκήθη ἐν καιρῷ πολέμου καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις διὰ τοῦ μᾶλλον ἀνοικείου τρόπου ὑπὸ κατ' ἐξοχὴν πεπολιτισμένων κρατῶν.⁵³

ζ') Ἡ ἀνθρωποθυσία, ἣς τὸ ἄκουσμα καὶ μόνον προκαλεῖ βδελυγμίαν τὴν σήμερον παρὰ παντὶ πεπολιτισμένῳ ἔθνει, ἦν θεμιτὴ ἐν τῇ ἀρχαιότητι παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς,⁵⁴ τοῖς Πέρσαις,⁵⁵ τοῖς Φοίνιξι,⁵⁶ τοῖς Καρχηδονίοις,⁵⁷ τοῖς Μασσαγέταις,⁵⁸ τοῖς Σκύθαις,⁵⁹ τοῖς Ξανδινανοῖς,⁶⁰ τοῖς Γερμανοῖς⁶¹ καὶ τοῖς Γαλάταις,⁶² τέλος δὲ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Αἰγυπτίοις,⁶³ σποραδικῶς δὲ καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις⁶⁴ καὶ τοῖς

κατέλυσαν, ὁ Βελεσις, πολεμιστὴς ἱερεὺς, καὶ τῶν Βαβυλωνίων στρατηγός. φωραθεὶς ἐπὶ ἀποπείρα κρυφίου σφετερισμοῦ χρυσοῦ ἐκ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Σαρδαναπάλου, εἰσῆχθη εἰς δίκην καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὑπὸ τῶν συστρατῆγων αὐτοῦ (Διόδωρος, Β', 28).

53. Φέρει εἰπεῖν, ἐν ἔτει 1814, διεξαγομένου τοῦ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἑνωμένων Πολιτειῶν πολέμου, ἡ Οὐασινγκτὼν προσβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ βρεττανικοῦ στρατηγοῦ Ρόση, ἡγουμένου τετρακισχιλίων ἀνδρῶν, ἐκυριεύθη καὶ ἐλεηλατήθη, ἐνεπρήσθη δὲ μέρος τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων (Α. Πολυζωΐδου—Γ. Κρέμου προμν. ἔργ., τόμ. Δ', σελ. 323).

54. Κ. Λομπρ. προμν. ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 48.

55. Τοῦ αὐτοῦ προμν. ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 49.

56. Τοῦ αὐτοῦ προμν. ἔργ., μετάφρ. τόμ. καὶ σελ.

57. Α. Πολυζωΐδου—Γ. Κρέμου· προμν. ἔργ., τόμ. Α', σελ.

332.—Comte de Ségur, Hist. anc., Paris I, p. 239—240.

58. Καίς. Λομπρ. προμν. μετάφρ., τόμ. καὶ σελ.

59. Καίς. Λομπρ. προμν. ἔργ., μετάφρ., τόμ. καὶ σελ.

60. Καίς. Λομπρ. προμν. ἔργ., μετάφρ., τόμ. καὶ σελ.

61. Α. Πολυζωΐδου — Γ. Κρέμου, προμν. ἔργ., τόμ. Β'. σελ. 362.

62. Στράβ., Δ', 4. 5.

63. Κ. Λομπρ. προμν. ἔργ., μετάφρ., τόμ. καὶ σελ.

64. Ὅρα τὴν θυσίαν τοῦ Ἰσαὰκ ὑπὸ Ἀβραὰμ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (Γέν., ΚΒ') καὶ τὴν τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰεφθάε ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς (Κριταί, ΙΑ', 29—40).

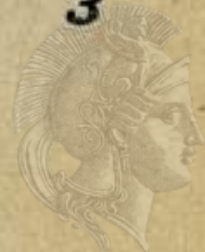
Ἑλλησιν ἔτι⁶⁵ καὶ Ρωμαίοις,⁶⁶ συνελόντι δ' εἰπεῖν παρ' ἅπασιν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, τοῖς παλαιοῖς ἔθνεσιν, ὥς ἐν διεξοδικῇ καὶ ὅλως ἰδιαιτέρᾳ ἐπισκοπῇσει ταύτης θὰ ἴδωμεν.

η') Ἡ ἰδιωτικὴ ἐκδίκησις, ἡ ἀποτελοῦσα τανῦν ἴδιον ποινικὸν ἀδίκημα, τὸ τῆς αὐτοδικίας προβλεπόμενον καὶ τιμωρούμενον ὑπὸ τῶν νόμων ἀπάντων τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν, ἦν θεμιτὴ καὶ ἐπιβεβλημένη μάλιστα ἐν τῇ ἀρχηγόνῳ Ἑλλάδι,⁶⁷ παρὰ

65. Ὅρα τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος θυσίαν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἰφιγενείας, πρὸς ἐξίλασμον τῆς κατὰ τοῦτου καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἐν γένει ἐξωργισμένης Ἀρτέμιδος ἧτις, διὰ νηνεμίας, κατεκράτει τὸν στόλον αὐτῶν ἐν Αὐλίδι, ἐμποδίζουσα τὸν τελευταῖον νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν εἰς Τροίας πλοῦν αὐτοῦ (Μιχ. Κωνσταντινίδου *Ἑλλ. Μυθολογία*, ἐν Ἀθήναις, σελ. 193 — Α. Ρ. Ραγκαβῆ. *λέξ. Ἀρχαιολ.*, σελ. 6 καὶ 437. — Λεξ. Ἑγκ. Μπάρτ καὶ Χίρστ, τόμ. Δ', σελ. 417 — Σ. Π. Λάμπρου *Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος*, τόμ. Α', ἐν Ἀθ. 1886, σελ. 60). ὅρα ἐπίσης τὴν ὑπὸ τοῦ Μενελάου θυσίαν δύο παιδίων ἐν Αἰγύπτῳ, πρὸς μεταβολὴν τοῦ ἀντιξοῦ ἀνέμου (Κ. Λαμπρ. προμν. ἔργ. μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 48). ὁμοίως ὅρα τὸν ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους φόνον αἰχμαλώτων τινῶν, πρὸς ἐξευμένισιν τῶν θεῶν, πρὸ τῆς στρατείας αὐτοῦ κατὰ τῶν Περσῶν (Πλουτ. *Θεμιστ.*, ΙΓ').

66. Ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Αἰμιλίου Παύλου καὶ τοῦ Τερεντίου Οὐάρρωνος, δύο Γαλάται καὶ δύο Ἕλληνες ἐτάφησαν ζῶντες ἐντὸς δεξαμενῆς, κατεσκευασμένης ἀποκλειστικῶς διὰ τὰς τοιαύτας θυσίας· ἐπίσης ὁ Αὐγουστος καὶ ὁ Ἡλιογάβαλος ἐθυσίασαν ἀνθρώπους, ὁ μὲν πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ Καίσαρος, ὁ δὲ πρὸς Συριακὴν θεότητα, ἧς τὴν λατρείαν εἶχεν εἰσαγάγει εἰς Ῥώμην (Κ. Λαμπρ. προμν. ἔργ., μετάφρ., τόμ. καὶ σελ.).

67. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησιν ἡ ἐκδίκησις ἐγκαινίζεται ὑπ' αὐτῶν τῶν θεῶν καὶ τῶν προῖστορικῶν ἡρώων. Οὕτως ὁ ἐν Ἀθήναις Ἄρειος Πάγος ἐδίκασε καὶ ἡθώωσε κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, τὸν Ἄρην, φονεύσαντα Ἀλιερόθιον, τὸν διαφθορέα τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος (Α. du Boys, *Histoire du droit criminel des peuples anciens*, Paris 1844, p. 131. — Α. Ρ. Ραγκαβῆ, *λέξ. Ἀρχαιολ.*, ἐν Ἀθήναις 1888, σελ. 115). ἐπίσης, καθ' ἑτέραν παράδοσιν, ἐδίκασε καὶ ἡθώωσε τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος Ὀρέστην (Αἰσχύλου *Εὐμενίδες*. —

δὲ τοῖς ἀρχαίοις Γερμανοῖς εἰς θεσμόν συναφῇ πρὸς τὴν ὀντότητα τῶν ἀτόμων καὶ τὴν τιμὴν τῶν πατριῶν αὐτῶν ἀνήγετο.⁶⁸ ἐπίσης μεγάλην σημασίαν ἐκέκτητο αὕτη τὸ πάλαι παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ἐρειδομένη ἐπὶ τῆς περὶ ἀντιπεπονθότος θεωρίας,⁶⁹ ἐτέρωθεν δὲ ὑφίστατο ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἔτι παρὰ τοῖς Κορσικανοῖς,⁷⁰ τοῖς Βεδουῖνοις Ἀρα-

A. du Boys, op. et p. cit.), ἐκδικήσαντα τὸν φόνον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Αἱ προσκεθεῖσαι δύο ἐκ παραδόσεως δίκαι ἐν Ἀθήναις (Ὅρα περὶ αὐτῶν ἐν ἐκτάσει Κ. Παπαμιχαλοπ. «Ὁ Ἀρειος Πάγος ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις, ἐν Ἀθήναις 1881) δεικνύουσιν ἐναργῶς καὶ παραστατικώτατα τὸ ἔκπαλαι θεμιτὸν τῆς ἐκδικήσεως παρ' Ἑλλήσιν, οἵτινες ἐθεώρουν αὐτὴν ὡς ἱερὸν καθήκον, καὶ δὴ τῶν τέκνων ὑπὲρ τῶν γονέων. Οὐ μόνον δὲ ὑπὲρ τῶν συγγενῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπιστηθίων καὶ ἀκραιφνῶν φίλων ἴσχυεν ἡ ἐκδίκησις παρὰ τοῖς παναρχαίοις Ἑλλήσι· π. χ. ὁ Ἀχιλλεὺς ἐκδικεῖ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἑκτορος φόνου τοῦ Πατρόκλου (Ὅρα περὶ τοῦ φόνου τούτου Ὅμ. Ἰλ. Π. 815—865) φονεύων τὸν πρῶτον (Ὅμ. Ἰλ. Χ, 245 καὶ ἐπ.) ἀποβαλλων, χάριν τῆς ἐκδικήσεως ταύτης, τὴν κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῶν λοιπῶν Ἀχαιῶν γνωστὴν μῆνιν αὐτοῦ (Ὅμ. Ἰλ. Τ· Μήνιδος ἀπόρρησις), ἧς ἡ αἰτία ἐκτίθεται λεπτομερῶς ἐν τῷ βιβλίῳ Α' τῆς Ἰλιάδος.

68. Suscipere tam amicitias, quam inimicitias, seu patris, seu propinqui, necesse est (Ἀναγκαῖον ν' ἀναδεχώμεθα τὸς φιλίας καὶ τὰ ἐχθρῆ, εἴτε τοῦ πατρὸς, εἴτε τοῦ συγγενοῦς (Taciti Germania, XXI). πρβλ.: Wilda Strafrecht, σελ. 157. Βραδύτερον ὁμῶς ἢ τοῦ αἵματος ἐκδίκησις (Blutrache) ἀπασοβεῖτο παρ' αὐτοῖς διὰ τοῦ λεγομένου ἐξίλαστηρίου χρήματος (Tac. op. et loc. cit. πρβλ. Fr. von Liszt op. et loc. cit.; R. Garraud op. et loc. cit. Καὶ τὸ μὲν ἐπὶ φόνου καταβαλλόμενον τοιοῦτο χρῆμα ἐκαλεῖτο Wehrgeld, τὸ δὲ κατὰ τὸς διαφόρους περιστάσεις σωματ. τραυμάτων ἐκτινόμενον ἐκαλεῖτο Busse (Fr. von Liszt op. et loc. cit.; R. Garraud op. et loc. cit.; ὅρ. ἐπίσης Γ. Ἡλιοπ. Συστ. ἑλλ. π. δ., τόμ. Α', 64. Π. Γιωτοπ. Ἡ ἐξέλ. τ. π. δ. ἐν Ἰταλίᾳ σ. 6.

69. Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, κτλ. (Ἑξοδος ΚΑ', 24, 25).

70. Αεξ. Ἐγκ. Μάργκ και Χίρστ. τόμ. Γ', σελ. 700 — Dict. de la conv. et de la lect., Paris MDCCCLXIII, sec. éd. tom. seiz.

ψι,⁷¹ τοῖς Ἀβυσσινοῖς⁷² καὶ ἐν τῇ Βαλκανικῇ Χερσονήσῳ παρ' Ἀλβανοῖς καὶ Λάκωσιν, ἀσκουμένη παρ' ἐμφοτέροις κατὰ τρόπον ὅλως ἰδιόρρυθμον.⁷³

θ') Ἡ κλοπή, ἡ προβλεπομένη καὶ τιμωρουμένη ὑπὸ πασῶν τῶν καθ' ἡμᾶς νομοθεσιῶν, ἦν θεμιτὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Λακεδαιμονίοις, παρ' οἷς ὁ ἐπ' αὐτοφόρῳ συλλαμβανόμενος κλέπτης ἐτιμωρεῖτο οὐχὶ διὰ τὴν τελεσθεῖσαν πρᾶξιν, ἀλλὰ διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπιδειχθεῖσαν ἔλλειψιν δεξιότητος, πρὸς ἀποκρυψιν αὐτῆς.⁷⁴ Ὁμοίως ἦν αὕτη θεμιτὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Γερμανοῖς, οἵτινες μάλιστα ἐπέβαλλον εἰς τοὺς νέους ὅπως ἀσκῶνται, ἀφαιροῦντες λάθρα τὰ ὑπάρχοντα τῶν ὁμόρων, ἵνα μὴ ἐν ἀργίᾳ διαμένωσι⁷⁵ καὶ τοῖς ἀρχαίοις Σκώτοις, οἵτινες, μέχρι πρὸ τριῶν αἰώνων ἔτι, ὡς ἔνδοξον κατόρθωμα τὸ κλέπτειν ὑ-
ἐν τῇ λέξει «vendetta». P. Larousse, op. cit, ἐν τῇ λέξει «ven-
detta».

71. Οὗτοι δὲν ἐπιθύμουν νὰ τιμωρῇται ὁ φονεὺς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ἀλλὰ προτίμων αὐτοὶ νὰ κινῶσι πόλεμον κατὰ τούτου καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ καὶ νὰ πλήττωσιν οὓς αὐτοὶ ἠρέσκοντο, καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας καὶ ἂν ἐτύγχανεν ἔτι ἀθῶος τοῦ ἐγκλήματος (Καίσι. Δομπρ. προμν. ἔργ., μετὰφρ. καὶ τόμ. σελ 66)

72. Καὶ οὗτοι παρέδιδον τὸν φονέα εἰς τὸν ἐγγύτατον τῶν συγγενῶν τοῦ φονευθέντος, δικαιούμενον νὰ τιμωρήσῃ τοῦτον κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ (Κ. Λομπρ. προμν. ἔργ., μετὰφρ., τόμ. καὶ σελ.).

73. *Ορ. Π. Ἀλβανῶν. Hyac. Hecquard «Histoire et description de la Haute Albanie ; J. G. von Hahn «Albanesische Studien», Jena 1854.—Περὶ Λακώνων ὅρ. Μπαρτ—Χίρστ, τ. Γ', σ. 700 κ. ἐπ.,

74. Πλουτ. *Δυσκόρυγος*, ΙΖ' — Λέγεται ὅτι παῖς τις ἔκλεψε ποτὲ μικρὰν ἀλώπεκα καὶ ἔκρυπτε ταύτην ὑπὸ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ· καίτοι δ' ἐσπάραττεν αὕτη διὰ τῶν ὀνύχων καὶ τῶν ὀδόντων τὴν γαστέρα αὐτοῦ, ὁ παῖς, ἵνα μὴ γένηται ἀντιληπτός, ὑπέμενε τοὺς πόνους, μέχρις οὗ ἐτελεύτησεν ἐξ αὐτῶν (Πλουτ. *Δυσκόρυγος*, ΙΗ'). — Τοῦναντίον ἐκολάζετο ἡ κλοπὴ αὐστηρῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ὡς παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν.

75. Κ. Λομπρ. προμν. ἔργ. μετὰφρ. καὶ τόμ, σελ. 58.

λάμβανον.⁷⁶ Τέλος, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις, ἡ κλοπή εἶχεν ἀναχθῆ εἰς περιωπὴν ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένου ἐπαγγέλματος.⁷⁷ Ὑφίστατο δὲ ἡ εἰρημένη πρᾶξις καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐποχῇ ὡς κυριῶδες ἐπάγγελμα, ἢ μᾶλλον ὡς μοναδικὸς πόρος ζωῆς, παρ' ὠρισμέναις πατριάς τῶν Βεδουϊνῶν Ἀράβων⁷⁸ καὶ παρὰ τῇ ἰνδικῇ τοῦ Ζάκα Χάϊλ φυλῇ.⁷⁹

ι') Ἡ οἰκιακὴ πειθαρχία (*disciplina domestica*), ἣτις θὰ ἐθεωρεῖτο τὴν σήμερον παρὰ παντὶ πεπολιτισμένῳ καὶ φιλελευθέρῳ ἔθνει ὡς κατ' ἐξοχὴν βάρβαρος καὶ ἀνελεύθερος θεσμός, ἀπετέλει οὐσιῶδες καὶ ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ πολιτικοῦ τῆς ἀρχαίας Ῥώμης ὀργανισμοῦ· συνφδὰ ταύτῃ ὁ πατήρ εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ [*patria potestas* (πατρικὴ ἐξουσία)],⁸⁰ ὁ δεσπότης ἐπὶ τοῦ δοῦλου αὐτοῦ (ὑπὸ τύπον ἐπεκτάσεως τῆς αὐ-

76. Κ. Λομπρ. προμν. ἔργ. μετάφρ. καὶ τόμ. σελ. 66.

77. Οὕτω, κατὰ τὸν αἰγυπτιακὸν νόμον, πᾶς βουλόμενος νὰ μετέρχηται τὴν πρᾶξιν ταύτην, ὥφειλε νὰ καταγράφηται παρὰ τῷ ἄρχοντι, τῷ κρίνοντι τοὺς κλέπτας καὶ ν' ἀναφέρῃ παραχρῆμα, τὸ κλαπὲν εἰς ἐκεῖνον κατὰ τρόπον προφανῇ ὁμοίως δὲ οἱ ἀπολέσαντες ἔδει νὰ ποιῶνται πρὸς αὐτὸν ἀπογραφὴν ἐκάστου τῶν ἀπολεσθέντων, προσθέτοντες τὸν τόπον, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν ἀπώλεσαν αὐτὰ· κατὰ τὸν τρόπον δὲ τοῦτον, ἀπάντων προχείρως ἀνευρισκομένων, ἔπρεπεν ὁ ἀπολέσας νὰ παρέχῃ τῷ κλέπτῃ τὸ τέταρτον τῆς ἀξίας τοῦ κλαπέντος, ὅπως ἀνακτιῇται αὐτὸ (Διόδ. Α', 80). ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ αἰτιολογία τοῦ παραδόξου τούτου νόμου· «... ἀδυνάτου γὰρ ὄντος τοῦ πάντας ἀποστῆσαι τῆς κλοπῆς, εὗρε πόρον ὁ νομοθέτης, δι' οὗ πᾶν τὸ ἀπωλόμενον σωθήσεται, μικρῶν δεδομένων λύτρων» (αὐτόθι, Α', 80).

78. Κ. Λομπρ. προμν. ἔργ. καὶ τόμ., μετάφρ. ὡς ἄνω, σελ. 59.

79. Κ. Λομπρ. προμν. ἔργ., μετάφρ., τόμ. καὶ σελ.

80. Th. Mommsen, *le droit pénal romain*, trad. de l' allem. par Duquesne, tom. I, Paris 1907, p. 18 — 19. — V. Duruy,

τῆς πατρικῆς ἐξουσίας),⁸¹ ὁ π ά τ ρ ω ν ἐπὶ τοῦ
π ε λ ά τ ο υ αὐτοῦ (δυνάμει ὡσαύτως τῆς εἰρημέ-
νης πατρικῆς ἐξουσίας ὑπὸ τύπον ἐπεκτάσεως αὐτῆς)⁸²
καὶ ὁ μέγιστος ἄρχιερεὺς (pontifex
maximus) ἐπὶ τῶν ἐστιάδων παρθένων
(vestales) (patria potestas) διὰ τῆς κατ' ἀ-
ναλογίαν ἐφαρμογῆς)⁸³ τέλος δὲ ὁ σύζυγος εἶχεν
ἀπόλυτον δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τῆς συ-
ζύγου [manus (συζυγικὴ ἐξουσία)].⁸⁴

Τοῦναντίον, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι καὶ
δὴ τοῖς Ἀθηναίοις, ἡ πατρικὴ καὶ συζυγικὴ ἐξου-

Histoire des Romains, tom. I. Paris 1888 p 134 etc. — Fu-
slel de Coulanges «La cité antique», septième éd., Paris 1878 p.
96—101. — A. du Boys. op. cit., p. 240—343. — Καὶ ὡς τρο-
μερὰ παραδείγματα πατρικῆς ἐξουσίας παρὰ Ῥωμαίοις ἀναφέ-
ρομεν, ὅτι ὁ Σπούριος Κάσιος, τρεῖς ὑπατεύσας καὶ τρεῖς τὸν
στέφανον τῆς νίκης περιβληθεὶς, διαταγῇ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀ-
νηλεῶς ἐμαστιγώθη καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πατρικῷ οἴκῳ ἐθανανώθη,
διότι προέτεινε τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐθνικῆς γῆς ὑπὲρ τῶν ἀ-
πόρων, ὃ δὲ Φούλβιος τὸν υἱὸν αὐτοῦ, συγκληνικὸν ὄντα, ἀ-
πέκτεινε, ὡς αὐτομολήσαντα πρὸς τὴν φατρίαν τοῦ Καπλίνα,
διότι παρὰ Ῥωμαίοις ἡ πατρικὴ ἐξουσία ἐλύετο μόνον διὰ τοῦ
θανάτου τοῦ πατρὸς, εἰς οἵανδήποτε ἡλικίαν καὶ ἂν ἐξικνεῖτο καὶ
ὅσονδήποτε μέγα ἀξίωμα καὶ ἂν κατελάμβανεν ὁ υἱὸς· μόνον δὲ
τὰ νεογνὰ ἐπροστατεύοντο ὑπὸ τοῦ νόμου, τοῦ πατρὸς μὴ δυνα-
μένου νὰ θανατώσῃ αὐτά, ἐκτὸς ἂν ᾗσαν ἀγενῆ καὶ ἀμορφα,
τηρούμενων καὶ παρὰ Ῥωμαίοις, ὥσπερ ἐν Σπάρτῃ, ὠρισμένων
ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης διατυπώσεων (περὶ τούτων ἀπάντων
ὄρα Α. Κρασσᾶ Προμν. ἔργ. καὶ ἔκδ. § 207 καὶ τὰς πηγὰς εἰς
αὗς ἀναφέρεται).

81. Th. Mommsen—J. Duquesne, op. et tom. cit., p. 18.
V. Duruy, op., tom. et p. cit., p. 309.

82. V. Duruy, op., tom. et p. cit. — Fustel de Cou-
langes, op. cit., p. 309.

83. Th. Mommsen—J. Duquesne, op. et tom. cit. p. 19.

84 Th. Mommsen—J. Duquesne, op., tom. et p. cit.
Fustel de Coulanges, op. et ed. cit., p. 102 — V. Duruy, op.
tom et p. cit. — A. du Boys, op. cit., p. 243—245.

σία, καίπερ ὑφιστάμεναι, ἐλειτουργοῦν ὑπὸ ἀσυγκρίτως ἡπιωτέραν καὶ λογικωτέραν μορφήν,⁸⁵ παρὰ

85. Οὕτω, κατὰ τὸν ἀττικὸν νόμον, ὁ νεαρός Ἀθηναῖος, εἰκοσαετῆς γιγνόμενος, ἐνεγράφετο εἰς τὴν φατρίαν, ἀφ' ἧς δὲ στιγμῆς ἐποιεῖτο τὸ πρῶτον βῆμα αὐτοῦ πρὸς τὸ ἄστυ, ἐχειραφετεῖτο, καὶ ἀπηλλάσσετο πάσης ἐξαρτήσεως ἀπὸ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ οἰκογενείας. Ἡδύνατο δὲ τότε νὰ νυμφευθῇ, καὶ νὰ καταστῇ καὶ οὗτος ἀρχηγὸς οἰκογενείας ἐκ περιτροπῆς (A. du Boys, op. cit., p. 242—243). ἐπίσης, κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον, ὁ σύζυγος ἦτο προστατῆς καὶ οὐχὶ κύριος τῆς συζύγου, δυναμένης, μεταξὺ ἄλλων, νὰ καταγγέλλῃ τὸν σύζυγον ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, παρ' οἷς ἐτύγγανεν ἴσης δικαιοσύνης καὶ πλήρους ἀμεροληψίας (Id., op. cit., p. 243—245). δὲν εἶχε δὲ ὁ σύζυγος ἐπ' αὐτῆς ἀπόλυτον δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου, ὥσπερ παρὰ Ῥωμαίοις, ἀλλὰ μόνον, ὅταν συνελάμβανεν αὐτὴν ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένην, ἡδύνατο, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ οὐχὶ βραδύτερον, νὰ φονεύῃ ταύτην καὶ τὸν συνεργὸν αὐτῆς. Οὕτως ἀνάγνωθι· α' «ἐάν τις μοιχὸν λάβῃ, ὅ,τι ἂν βούληται χρῆσθαι» [Νόμος Δράκοντος (Πλουτάρχ. Σόλων κγ')] καὶ β'. «ἐάν τις μοιχὸν λάβῃ ἐν ἔργῳ ἄρθρα ἐν ἄρθροις ἔχοντα, ὅ,τι ἂν βούληται χρῆσθαι» [Νόμος Σόλωνος (Λυσ. ὑπὲρ τ. Ἑρατοσθ. φόν. 30—34 § 26, ἐνθα ἀναγιγνώσκομεν· «οὐκ ἐγὼ σε ἀποκτενῶ, ἀλλ' ὁ τῆς πόλεως νόμος»)]. Διὰ τοῦ νόμου τούτου αὐτοῦ ὁ Σόλων ἐπεδιώρθωσεν ὅπωςδῆποτε τὸν προμνημονευθέντα νόμον τοῦ Δράκοντος, ὑποχρεώσας τὸν περιυβρισθέντα νὰ ποιῇται χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδικίας, μόνον ὅταν συνελάμβανεν ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν μοιχὸν τελοῦντα τὴν πράξιν, ὅπερ ἦτο πάνυ δυσχερές. Ἡ γυνή, ἡ ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλαμβανομένη ὥς μοιχαλὶς, ὑπεβάλλετο εἰς τὴν ποινὴν τῆς ἀτιμίας, ἀπαγορευομένου εἰς αὐτὴν νὰ στολίζεται καὶ νὰ εἰσέρχεται εἰς μέρη, ὅπου παρίσταντο αἱ ἄλλαι τίμαι γυναῖκες καὶ πᾶς ὁ ἀπαντῶν αὐτῇ ἐκεῖ ἡδύνατο νὰ σχίξῃ τὴν ἐσθῆτα αὐτῆς, νὰ ῥίπτῃ τὸν στολισμὸν τῆς καὶ νὰ δέρῃ ἔτι ταύτην, προσέχων μόνον μὴ τυχὸν ἡθελε φονεύσῃ ἢ ἀκρωτηριάσῃ αὐτήν (Δίσχιν. κ. Τιμάρχ. 36.—Δημοσθ. κ. Νεαίρ. 1367, 1373). τὸ τέλος ὁ σύζυγος ὥφειλε νὰ διαζευχθῇ πάραυτα, ἐπὶ ποινῇ ἀτιμίας, τὴν μοιχευθεῖσαν σύζυγον αὐτοῦ (Δημοσθ. κ. Νεαίρ. ἐνθ' ἄνωτ.). Ὅρα συνηγορίαν φόνου μοιχῶν ἀτιμωρηεὶ ἐν Λυσ. ὑπὲρ τ. Ἑρατ. φόν., 47—49 καὶ ἐν Ξενοφ. Ἰέρ. Γ'. 3—5. Ἐπίσης περὶ μοιχείας παρ' Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις ὅρα : Diction. des antiq. grec. et rom., t. I, Paris 1877, p. 85 καὶ πρὸ παντὸς ὅρα ἐν

δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ νόμος, εἰ καὶ οὐδένα τύπον πατρικῆς ἐξουσίας, προσόμοιον τῷ προμνημονευθέντι ἀπηνεῖ ῥωμαϊκῷ, οὐδὲ πόρρωθεν ἀνεγνώριζε, καθιέρου οὐχ ἥττον, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἔτι χρόνοις παρὰ Σίναις, καταπληκτικὴν ἀνισότητα σχέσεων μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων — ἀνισότητα ἐρειδομένην ἐπὶ ὑπερτέρων ἠθικῶν ἀρχων — δεικνύμενος ἄγαν μὲν ἐπιεικῆς ἐν τῇ καθόλου πολιτείᾳ τῶν πρώτων πρὸς τὰ δεύτερα,⁸⁶ ὑπερμέτρως δ' αὖστηρὸς ἐν τῇ τῶν δευτέρων πρὸς τοὺς

ἐκτάσει περὶ μοιχείας ἐν τῷ ἀρχ. ἀπ. δικαίῳ : Lips. op. cit., 429 καὶ ἐπ. μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραπομπῶν. — Ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης ὁ πατήρ ἦν ὁ οἰκοδεσπότης, ὅστις ἤσκει μὲν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν τέκνων, τῆς περιουσίας καὶ τῆς διανομῆς αὐτῆς, ἀλλ' οὐχὶ ὥς ἐν Ῥώμῃ, ἐνθα ἡ πατρικὴ καὶ συζυγικὴ ἐξουσία, ἡσκοῦντο κτηνωδῶς, ὥς προείρηται. Ἡ γυνὴ ἦτο ἐν Κρήτῃ σύντροφος τοῦ ἀνδρὸς καὶ οὐχὶ δούλη ὑποχείριος αὐτοῦ, διετήρει δὲ τὴν ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς αὐτῆς περιουσίας κυριότητα, τοῦ ἀνδρὸς ἔχοντος τὴν διαχείρισιν αὐτῆς, οὐχὶ ὅμως καὶ δικαίωμα ὑποθηκεύσεως. Ἐπίσης ὁ υἱὸς ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀτομικὴν περιουσίαν, εἴτε ἐξ ἰδίου καμάτου, εἴτε ἐκ κληρονομίας· ἐν ὅσῳ ὅμως ἦν ἀνήλικος εἶχε τὴν διαχείρισιν καὶ ταύτης ὁ πατήρ. Περὶ ποινῆς τῆς μοιχαλίδος οὐδὲν ἀναφέρει ὁ νόμος τῆς Γόρτυνος καὶ τοῦτο ὀφείλεται ἴσως εἰς τὰ παρὰ Δωριεῦσι κρατοῦντα, καθ' ἃ εἰς τὴν γυναικα ἐδίδετο ἀπόλυτος ἐλευθερία εἰς τὰς σχέσεις αὐτῆς, χάριν τῆς παιδοποιίας, ὥς παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν. Τοῦτο ὅμως ἦτο ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν τιμωρίαν τοῦ μοιχοῦ, πωλουμένου δημοσίᾳ καὶ ἀποκλειομένου τῶν κοινῶν. (Α. Μομφερρ. *προμν. ἔργ.*, σελ. 14, 18, 20). Τὴν σήμερον ἡ μοιχεία εἶναι παρ' ἡμῖν πλημμέλημα, τιμωρουμένη μόνον κατ' αἵτησιν καὶ καταμήνυσιν τοῦ ὑβρισθέντος (ἀρχ. ἡμ. ποιν. νόμ. 286). —

86. Παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις οἱ παιδοκτόνοι γονεῖς κατεδικάζοντο νὰ βαστάζωσι τὸν νεκρὸν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῶν ἀδιακόπως ἐπὶ τρία ἡμερονύκτια, διότι ἐθεωρήθη ἄδικον ν' ἀποστερῶσι τῆς ζωῆς τοὺς δόντας ταύτην εἰς τὰ τέκνα, ἐνῶ ἐξ ἐναντίας ἐκράτησε παρὰ τῷ νομοθέτῃ ἡ δόξα, ὅτι διὰ τῆς ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἠθικῆς βασάνου ἐλπιζομένης λύπης καὶ μετανοίας ἠδύναντο κάλλιον ν' ἀποσοβῶνται τοιαῦται πράξεις ἐν τῷ μέλλοντι (Διόδ.

πρώτους.⁸⁷ ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῆς γυναικός, ταῦτα φαίνεται ὅτι ἦσαν ἡπίως καὶ φιλανθρώπως ἐρρυθμισμένα παρὰ τοῖς δυσὶ τούτοις ἔθνεσιν.⁸⁸ ἐν τέλει παρατηροῦμεν, ὅτι

Α', 77).— Περὶ Ἰουδαίων προκειμένου, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ μωσαϊκὸς νόμος οὐδὲν περὶ τῶν παιδοκτόνων γονέων ἐπάγεται· ἴσως ἐθανατοῦντο καὶ οὗτοι ὡς κοινοὶ φονεῖς, συνφδὰ τῷ ἐδαφίῳ 12 τοῦ κεφαλαίου ΚΑ' τῆς Ἑξόδου, καθ' ὃ «Ἐάν τις πατάξῃ τινὰ καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω».—Παρὰ τοῖς Σίναις τέλος «εἰ πατήρ, ἢ μήτηρ, ἢ πάππος ἢ μάμμη πρὸς πατρὸς τιμωρεῖ ἐπὶ ἀνυπακοῇ τέκνα ἢ ἐγγόνους, κατὰ τρόπον μὴ ὄντα ἐν χρήσει, καὶ διὰ τοιαύτης αὐστηρότητος ὥστε νὰ ἐπέλθῃ φόνος, τιμωρεῖται δι' ἑκατὸν ῥαβδισμῶν, εἰ δὲ ὑπῆρξεν ἡ πρόθεσις τοῦ φόνου, ἡ τιμωρία αὐτῶν ἔσται ἐξήκοντα ῥαβδισμοὶ καὶ ἐνιαύσιος ἐξορία» («Ta—Tsing—Leu—Leé» ou «Les lois fondamentales du code pénal de la Chine», traduction en français par F Renouarl de Sainte—Croix, Paris 1812, tome second, p 142).

87. Εἰς τοὺς πατροκτόνους καὶ μητροκτόνους ἰδιάζουσα ἐπεβάλλετο ἐν Αἰγύπτῳ θανατικὴ ποινή· Οὕτω, τῶν δακτυλῶν μερῶν τοῦ σώματος αὐτῶν κατετεμνομένων, κατεκαίοντο εἴτα οἱ εἰρημένοι, ζῶντες, ἐπ' ἀκανθῶν· διότι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τὸ μέγιστον τῶν παρ' ἀνθρώποις ἐγκλημάτων ἐλογίζετο ἡ τῆς ζωῆς ἀφαίρεσις ἐξ ἐκείνων, εἰς οὓς οἱ δράσται τὴν ἑαυτῶν ὀφείλουσι (Διόδ. Α', 77).—Παρ' Ἰουδαίοις οὐ μόνον «ὃς τύπτει πατέρα ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω» (Ἑξοδος, ΚΑ', 15), ἀλλὰ καὶ «ὃ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα αὐτοῦ τελευτήσῃ θανάτῳ» (Ἑξοδος, ΚΑ', 16).—Παρὰ Σίναις δὲ «ὃ τύπτων τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ, τὸν πρὸς πατρὸς πάππον καὶ μάμμη, ὡς καὶ πᾶσα γυνὴ τύπτουσα τὸν πατέρα, τὴν μητέρα ἢ τὸν πρὸς πατρὸς πάππον καὶ μάμμη συζύγου αὐτῆς τιμωρεῖται διὰ καρατομήσεως φονεύων δέ τις τῶν ἀνωτέρω ἐν τῶν τελευταίων προσώπων, θανατοῦται διὰ βραδείας καὶ ὀδυνηρᾶς βασάνου («Ta Tsing Leu» «Lée ou les lois fondamentales du code pénal de la Chine», traduction en français par F. Remouard de Sainte Croix, Paris, 1812, tome second, p. 141).

88. Οὕτως, ἐν οὐδενὶ κειμένῳ, πραγματευομένῳ περὶ τῆς νομοθεσίας τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, βλέπομεν παρεχόμενον εἰς τὸν σύζυγον, ἐφ' οἷαδήποτε λόγῳ καὶ ἐν οἷαδήποτε περιπτώσει, τὸ

παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις⁸⁹ αἱ σχέσεις πολί-
του καὶ μετοίκου, αἱ γεννώμεναι δυνάμει τῆς
ὑπὸ τοῦ πρώτου παρεχομένη τῷ δευτέρῳ προστα-
σίας, καὶ ἀποτελέσασαι θεσμόν παρεμφερῆ πρὸς τὸν
προμνημονευθέντα παρὰ Ῥωμαίοις, τὸν διέποντα τὰς

δικαίωμα θανατώσεως τῆς συζύγου αὐτοῦ· ἐπίσης, ὅσον ἀφορᾷ
εἰς τοὺς Ἰουδαίους. οὐδαμοῦ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ τῶν Γρα-
φῶν ἐν γένει ἀπαντᾷ τοιοῦτον τοῦ συζύγου δικαίωμα.

89. Παρ' αὐτοῖς αἱ ἐκ μέρους τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς,
οὐ μόνον βιαιοπραγίαι, ἀλλὰ καὶ ὕβρεις καὶ ἄρνησις πρὸς δια-
τροφήν αὐτῶν, ὅτε τὰ τέκνα ἠυπόρουν καὶ ὁ μὴ ἐνταφιασμός τῶν
γονέων ὑπὲρ τῶν τέκνων καὶ ἡ ἐν γένει εἰς τοὺς πρώτους, θνήσκον-
τας, μὴ ἀπόδοσις τῶν νενομισμένων τιμῶν ὑπὸ τῶν τελευταίων,
περιελαμβάνοντο ὑπὸ τὸν νομικὸν ὅρον «*κακῶσις*» (ὑπὸ τὸν
αὐτὸν ὅρον περιελαμβάνοντο καὶ ἡ κακομεταχείρισις τῶν γυναικῶν
ὑπὸ τῶν ἑαυτῶν ἀνδρῶν, ἡ καταπάτησις τῶν δικαιωμάτων γυναι-
κὸς ἢ κόρης ἐπικλήρου ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἢ τῶν ἐπιτρόπων
τῶν ὀφειλόντων νὰ νυμφεύσωσιν αὐτὴν κατὰ τοὺς νόμους καὶ
τέλος ἡ πρὸς ὀρφανοὺς ἐκ μέρους τῶν ἐπιτρόπων βλάβη, διὰ κα-
κῆς καὶ μὴ ἐντίμου διαχειρίσεως τῆς περιουσίας αὐτῶν). Οἱ ἐπὶ
κακῶσει κατηγορούμενοι ἠδύναντο νὰ εἰσαγγέλθωσιν εἰς τὸν δῆ-
μον, ἵνα δικασθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ, ἢ κατ' ἐντολήν αὐτοῦ, ἢ δὲ τῶν
γονέων *κακῶσις*, ἀποδειχθεῖσα, ἐπέφερεν *ἀτιμίαν*. (Ὁρ. Νόμ.
Σόλ. π. Διογ. Λαέρτ. Α', 55.—Λυσ. κ. Ἀγοράτ. 91.—Ἀνδοκ.
Μυστ. 36.—Ἀριστοφ. Ὀρν. 757, 1356. Σουῖδ. ἐν λ. Πελασγι-
κὸς νόμος· πρβλ. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολ. 55, 3.—Ξενοφ. Ἀπομν.
Β', 2, 13). Δὲν ἐχρησίμευε δὲ ὡς ἀπολογία εἰς τὰ τέκνα ὅτι
προσηνέχθησαν κακῶς εἰς ταῦτα οἱ γονεῖς. Ἄν ὅμως τὰ τέκνα
ἦσαν νόθα δὲν ἠδύναντο νὰ καταδιωχθῶσιν ἐπὶ *κακῶσει*, μὴ ὄντα
ὑπόχρεα, κατὰ τὴν σολώνειον νομοθεσίαν, εἰς τὸ γηροκομεῖν ἐν
τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸν πατέρα (ἄρα μόνον τὴν μητέρα, ἀνεξαρ-
τήτως τοῦ ἠθικοῦ ποιοῦ αὐτῆς). Ἐθέσπισε δὲ τοῦτο ὁ Σόλων,
ἅτε φρονῶν, ὅτι ὁ κατὰ τὸν γάμον τὰ καλὰ παραβλέπων ἦδη,
ἔλαβε προφανῶς γυναῖκα πρὸς ἡδονὴν καὶ οὐχὶ πρὸς ἀπόκτησιν
τέκνων καὶ ἐπομένως ἐστερεῖτο τοῦ δικαιώματος ν' ἀπαιτῇ τι
παρὰ τῶν τέκνων του, ἀφοῦ καὶ αὐτὴν τὴν γέννησιν ὡς ὄνειδος
εἰς ταῦτα ἐπέβαλε (Πλουτάρχου Σόλων. ΚΒ'). Ἐπίσης καὶ τοὺς
νόμους τοῦ Σόλωνος, ὁ υἱὸς δὲν ἦτο ὑπόχρεος νὰ γηροκομῇ τὸν
πατέρα, τὸν μὴ διδάξαντα αὐτὸν τέχνην τινὰ (Πλουτάρχ. ἐνθ'

μεταξὺ πατρωνος καὶ πελάτου σχέσεις, ἦσαν ὀργανωμέναι ὁμοίως κατὰ τρόπον τελείως ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν πραότητα τῶν ἀθηναϊκῶν ἡθῶν.⁹⁰

ια') Ἡ εἰς δουλείαν ὑπαγωγή τοῦ ὀφειλέ-

ἀνωτέρω) καὶ ἐπομένως καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, δὲν ἡδύνατο νὰ καταδιωχθῇ ἐπὶ κακώσει. Αἱ περὶ κακώσεως δίκαι διεξήγοντο ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντος ἐπωνύμου (Δημοσθ. κ. Μακαρτ. 1069. Πολυδ. Η', 89). Περὶ κακώσεως ὅρα ἐν ἐκτάσει: Lips. op. cit. σελ. 59, 79, 343—4 καὶ 351 μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραπομπῶν ἐπίσης ὅρα: Fragm. Aristot. 381, 1541β. 8, 15 — Καὶ σήμερον ἡ κακώσεις γονέων, προβλεπομένη παρ' ἡμῖν ὑπὸ τῶν περὶ τραυμάτων καὶ βλαβῶν ἄρθρων τοῦ ἡμ. ποιν. νόμου, ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν ἐπιβαρυντικὴν περίπτωσιν (ἄρθρ. 313).

Ἐνταῦθα ὀφείλωμεν νὰ ἐξάρωμεν τὸν ἥπιον καὶ ἐποικοδομητικὸν χαρακτῆρα τῆς ποινῆς ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ, ὅστις καθίσταται πρόδηλος ἐκ τοῦ ὅτι καὶ ἐπὶ τιαύτης κατ' ἐξοχὴν ἀσεβοῦς πράξεως, δὲν ἐπεβάλλετο εἰς τὸν ἐγκληματοῦντα ἡ ἐσχάτη τῶν ποινῶν καὶ δὴ μετὰ φρικτῶν βασάνων, ὥσπερ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις ἐν τῷ θέματι τούτῳ (ὅρ. προηγ. σημ. 87), ἀλλ' ὁ ἡθικὸς ἢ πολιτικὸς καὶ μόνον τοῦ ἐκτρεπομένου θάνατος, ὥς θὰ ἡδυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν ἀτιμίαν, ἥς τὰς περιπτώσεις ὁ Αἰσχίνης λεπτομερῶς ἀπαριθμεῖ (Κ. Τιμάρχ. 44, 46) καὶ τοῦτο διότι «καὶ ἐνταῦθα ἀναλάμπει τὸ καλλιφεγγές φῶς τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ προβαίνει εἰς διάγνωσιν τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ τῆς ποινῆς, τοῦτέστι τῆς θεραπείας τοῦ ἀδικούντος ἀπὸ τῆς νόσου τῆς ἀδικίας», κατὰ τὴν πάνυ γλαφυρὰν καὶ εὐστοχὸν ἔκφρασιν τοῦ διακεκριμένου φιλολόγου καὶ νομομαθοῦς κ. Ν. Φαραντάτου ἐν τῇ ἐξόχῳ μελέτῃ αὐτοῦ τῇ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ τελεία διαμόρφωσις τοῦ σκοποῦ τῆς ποινῆς καὶ τῆς προσηκούσης ἐκτίσεως αὐτῆς ἐν τῷ ἀρχ. Ἑλλ. Ποιν. δικαίῳ» σελ. 87, μελέτῃ προσενεγκούσῃ ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἐπιστήμην, διὰ τῆς πρωτοτύπου καὶ ὀριστικῆς τοῦ ζητήματος τούτου ἀναπτύξεως.

90. «Μέτοικος ἐστίν, ὁπότεν τις, ἀπὸ ξένης ἐλθὼν, ἐνοικῇ τῇ πόλει, τέλος τελῶν εἰς ἀποτεταγμένας τινὰς χρείας τῆς πόλεως. Ἐως μὲν οὖν ποσῶν ἡμερῶν παρεπίδημος καλεῖται καὶ ἀτελής ἐστίν, εἰ δὲ ὑπερβῇ τὸν ὁρισμένον χρόνον, μέτοικος ἤδη γίγνεται καὶ οὐκέτι ἀτελής.» [Ἀριστοφ. Βυζ. λ. ε. ξ. ε. ι. σ. fr: 38 N.

του, τοῦ καθυστεροῦντος τὸ πρὸς τὸν δανειστὴν χρέος αὐτοῦ, τοῦ τελευταίου δυναμένου νὰ πωλήσῃ δίκην ἀνδραπόδου αὐτόν, ὥς καὶ τοῦ μὴ προσερχομένου εἰς ἐκτέλεσιν τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ ὑπηρεσίας, καὶ τέλος ὁ κατατεμαχισμὸς τοῦ πρόειρημένου ὀφειλέτου, τοῦ μὴ ἐκτίνοντος τὴν ὀφειλὴν αὐτοῦ, εἰς μέρη ἰσάριθμα πρὸς τοῖς δανειστάς, εἰ προύκειντο πλείονες, ἅπερ θὰ διήγειρον σήμερον αὐτόχρομα τῇτ φρίκην παντὸς πεπολιτισμένου ὄντος, ἴσχυον παρὰ Ῥωμαίοις, τύποι φυσικώτατοι καὶ νομιμώτατοι λογιζόμενοι, ἀναγεγραμμένοι ἐν πάσῃ ἐπισημότητι ἐν τῇ περιφανεῖ Δωδεκαδέλτῳ (Duodecim Tabulae).⁹¹

2ον. Πράξεις θεωρούμεναι τὴν σήμερον ἐγκληματικαὶ ὑπὸ παντὸς ἔθνους προηγμένου καὶ ἐρειδομένου ἐπὶ ἠθικῶν βάσεων, δὲν ἐλογίζοντο ἄλλοτε

⁹⁰Ορα ἐπίσης περὶ μετοίκων ἐν ἐκτάσει Lips. op cit σελ. 65, 378. 408, 791—2 μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραπομπῶν προβλ. Γιλβ. N, Γ: Πολίτ. προμν. ἔργ. καὶ τόμ. σελ. 218. — Περὶ μετοίκων θὰ ὁμιλήσωμεν παρακατιόντες, ἐνδιατρίβοντες εἰς τινὰς λεπτομερείας, ἀναφερομένας εἰς τὰ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς τὴν πολιτείαν.

91. N. Δημαρᾶ, *Ἱστορία καὶ εἰσηγήσεις τοῦ ρωμ. δικαίου*, ἔκδ. Γ', ἐν Ἀθήναις 1896, § 252, Fustel de Coulanges, op. et éd. cit., p. 75 — Rudoeef Sohm, *Institutionen, Geschichte und System des romischen Rechts*, siebente erweiterte Auflage, Leipzig 1898 § 11. — N. Σαριπόλου *προμν. ἔργ. καὶ τόμ. § συζ'*. — Παρεμφερὲς θεσμὸς πρὸς τὸν πρωτοφανῶς ἀπάνθρωπον τοῦτον ῥωμαϊκὸν ὑφίστατο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις, χρησιμεύσας πιθανῶς ὥς πυρὴν τοῦ ῥωμαϊκοῦ [δεδομένου ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ νομοθεσία τῆς Δωδεκαδέλτου ἐλήφθη κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς ἀττικῆς νομοθεσίας, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι διευτυπώθη ἀκριβῶς κατὰ τὸν ἱταμὸν καὶ ἄτεγκτον χαρακτῆρα τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ (N. Σαριπόλου *προμν. ἔργ.*, τόμ. καὶ παράγγρ.)] Συνωδὰ τῷ εἰρημένῳ ἀττικῷ θεσμῷ παρείχοντο «δάνεια ἐπὶ σώμασι», τ. ἔ. ὁ δανειστὴς ἐλάμβανεν ὥς ὑποθήκην τὸ σῶμα τοῦ ὀφειλέτου, *δυνάμενος νὰ καταστήσῃ αὐτὸν δοῦλον, ἐν*

τοιαῦται, ὑφ' ὧρισμένας προϋποθέσεις τελούμεναι· φέρ' εἰπεῖν.

α') Παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπετρέποντο, χάριν τῆς τεκνοποιίας, σχέσεις, ἀποτελοῦσαι ὕβριν πρὸς τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου καὶ τὴν ἠθικὴν ὑπόστασιν τῆς οἰκογενείας, καίριον δὲ πλήγμα κατὰ τῶν κοινωνικῶν ἠθῶν, σχέσεις ἐμφανίζουσαι μίαν τῶν ἐπαισχυντοτέρων τῆς μοιχείας μορφῶν⁹². Ὑπὸ τὸ αὐτὸ

περιπτώσει μὴ ἐκτίσεως τῆς ὀφειλῆς αὐτοῦ. Τοῦτο κατήργησεν ὁ Σόλων διὰ τοῦ νόμου τοῦ κληθέντος «σεισάχθεια» ἥτοι «ἀπόσεις» τοῦ ἄχθους, ἀκυρώσας ἀπάσας τὰς ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους γενομένας συναλλαγὰς καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς ἐκ τοιαύτης αἰτίας εἰς δουλείαν περιελθόντας τὴν ἐλευθερίαν ἀποδοὺς (Πλουτάρχου Σόλων, Ις'.—Κ. Παπαρηγοπούλου—Π. Καρολίδου· *Ἱστορ. τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους* ἐν Ἀθήναις 1925, Τόμ. Α'. σελ. 250 κ. ἐπ.—Σ. Π. Λάμπρου, *προυν. ἔργ. καὶ τόμ.*, σελ. 187 καὶ ἐπ.).—Ἐν Αἰγύπτῳ ὁ βασιλεὺς Ἀσυχίς [κατὰ Διόδωρον (Α', 94. 3) Σάσυχίς, ὁ Ἄσες—Κά—οὗ τῶν Αἰγυπτίων, (ἔγκ. Δρανδ., ἀρθ. *Αἰγυπτος* καὶ Ἀσυχίς)] εἶχε θεσπίσει νόμον, καθ' ὃν, ὁ βουλόμενος νὰ δανεισθῇ χρήματα, παρείχε τῷ πιστωτῇ ὥς ἐνέχυρον τὸ λείψανον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῆς θήκης, ἔνθα τοῦτο περιείχετο· ἐν περιπτώσει δὲ μὴ ἐκτίσεως τῆς ὀφειλῆς, πρὸς τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ τιμαλφοῦς τούτου ἐνεχύρου, ἀπέβαλλον, αὐτός τε καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ, τὸ δικαίωμα νὰ ταφῶσι, θνήσκοντες, ἐντὸς τοῦ πατρῶου μνημείου (Ἡρόδ. Β'. 136)

92. Οὕτως ἐπετρέπετο εἰς γηραιὸν σύζυγον νεαρᾶς γυναικός, ἃν ἔτρεφεν αὕτη ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην πρὸς νέον τινὰ καλὸν καγαθόν, νὰ φέρῃ τὸν τελευταῖον πρὸς αὐτὴν καὶ τεκνοποιούσης ταύτης μετ' ἐκείνου, νὰ οἰκειοποιῇται ὁ παρῆλιξ σύζυγος τὸ τεχθέν· ἐτέρωθεν ἐπετρέπετο καὶ εἰς χρηστοθήτη ἄνδρα, εἰ ἐθαύμαζε γυναῖκα τινὰ σώφρονα καὶ εὐτεκνον, νὰ πείθῃ τὸν σύζυγον αὐτῆς, ὅπως παραχωρῇ αὐτῷ ταύτην, ἵνα γεννηθῶσιν ἐξ αὐτῆς παῖδες ὥς εἰς καλλίκαρπον χώραν φυτευθέντες, ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς (!!!) [Ὅρα περὶ τούτων Πλουτάρχ. *Δυκοῦργ.*, ΙΕ').—Κατὰ τὸν Πλούταρχον (Σόλων, Κ') ἐπετρέπετο, φαίνεται, ἡ μοιχεία καὶ παρ' Ἀθηναίοις ἐν τινι περιπτώσει· Οὕτως, ὅταν ἐπὶ κληρὸς τις ἀπητεῖτο εἰς γάμον ὑπὸ τοῦ ἐγγυτέρου συγγενοῦς αὐτῆς, ἣν δὲ οὕτως ἀνίκανος, ἠδύνατο νὰ συνάψῃ ἀτιμωρητὴ σχέσεις μετ' ἐκείνου τῶν συγγενῶν τοῦ τοιούτου

περίπου πνεῦμα ὑφίστατο ἢ μοιχεία καὶ παρὰ τοῖς Ἑνετοῖς,⁹³ ὑπὸ τύπον δὲ τιμῆς πρὸς τοὺς ξενιζομένους ἐξηκολούθει ὑφισταμένη ἐν Εὐρώπῃ, ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, παρὰ τοῖς Λάπωσι.⁹⁴ ἑτέρωθεν, ὑπὸ θρησκευτικὸν τύπον, ὑπῆρχεν ἢ πορνεία παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις,⁹⁵ ὡς καὶ παρὰ τοῖς Βαβυλωνίοις,⁹⁶ τοῖς ἀρχαίοις Ἀρμε-

αὐτῆς συζύγου, ὅστις θὰ ἐτύγγανε τῆς ἀρεσκείας αὐτῆς· ἐν τούτοις ὁ πρὸ τοῦ Πλουτάρχου βιόσας Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, λέγων ὅτι οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἐπέτρεπον τὴν μοιχείαν, προστίθῃσιν, ὅτι τὸ παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἰσχύον σύστημα, ἀντιστρατεύεται πρὸς τοὺς νόμους τοὺς ἰσχύοντας παρ' ἅπασιν τοῖς ἄλλοις λαοῖς (Ξενοφ. Λακεδ. Πολιτ. Α', 10), ἄρα καὶ παρὰ τῷ ἀθηναϊκῷ, παρ' ᾧ ἄλλως τὰ ἦδη ἦσαν λίαν αὐστηρά· ἴσως, ὡς ὀρθῶς παρετήρησαν τινὲς [Wachsmuth, Hellen. Altertum, § 103, 120), πρόκειται ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τοῦ Πλουτάρχου σύγχυσις μεταξὺ ἀθηναϊκῶν καὶ σπαστιατικῶν θεσμῶν. — Πρβλ. σημ. 85, ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης περὶ μοιχαλίδων τὸ πάλαι κρατοῦντα.

93. Παρὰ τούτοις ἢ εἰς τὸν οἶκον πατρικίου εἰσερχομένη διὰ τοῦ γάμου γυνὴ ἦν ἐπιπλον, εἰς ἅπαντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ἀνῆκον, τὸ δ' ἔθιμον τῆς χώρας ἐπέτρεπεν αὐτῇ προσέτι τὴν πρόσληψιν ἐραστοῦ, οὐδὲν ἄλλο παρὰ τούτης ἀξιούν, ἢ ν' ἀποκτῇ τέκνα καὶ νὰ ἔχῃ ἰσχὺν καὶ ἐπιρροήν (P. Larousse, op. cit., tome cinquième, Paris 1869, p. 523).

94. Οὕτως εἴθιστο ἐκεῖ, ὅπως ὁ σύζυγος προσφέρει τὴν ἰδίαν γυναῖκα πρὸς ἀσέλγειαν τῷ ξένῳ αὐτοῦ, ἢ δὲ πρὸς τοῦτο ἄρνησις τοῦ τελευταίου ὡς ἢ μᾶλλον ἀνοίκειος συμπεριφορὰ ἐλογίζετο (P. Larousse, op., tom. et p. cit.)

95. Οὕτω κατὰ τὸν Στράβωνα, «ἐν Θήβαις τῆς Αἰγύπτου, τῷ Δίῳ, δὴν μάλιστα τιμῶσιν, εὐειδεστάτῃ καὶ γένους λαμπροτάτου παρθένος ἱερᾶται, αἷς καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες παλλάδας· αὕτη δὲ καὶ παλλακεύει καὶ σύνεστιν οἷς βούλεται, μέχρις ἂν ἡ φυσικὴ γένηται κάθαρσις τοῦ σώματος· μετὰ δὲ τὴν κάθαρσιν δίδοται πρὸς ἄνδρα· πρὶν δὲ δοθῆναι, πένθος αὐτῆς ἄγεται μετὰ τὸν τῆς παλλακείας καιρόν». (Στράβ. ΙΖ', 1. 46).

96. Παρ' αὐτοῖς, εἰς τὴν λατρείαν τῆς θεᾶς Μυλίττης ἢ Βήλτιος, ἀνῆκε τὸ αἰσχιστον ἐκεῖνο καθ' Ἡρόδοτον εἶδος τῆς πορνείας· Οὕτω πᾶσα ἐγχωρία γυνὴ ὥφειλεν, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ αὐτῆς,

νίοις,⁹⁷ καὶ τοῖς Λυδοῖς,⁹⁸ ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων παρὰ τοῖς Κυπρίοις⁹⁹ καὶ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις δ' ἔτι εἶχεν ἡ προᾶξις αὕτη ὑπὸ τοιοῦτον τύπον εἰσαχθῆ.¹⁰⁰

β') Παρ' Ἰνδοῖς ἡ παιδοκτονία ἦν θεμιτὴ ὡς θρησκευτικὸν ἔθιμον,¹⁰¹ παρὰ Σίναις δὲ καὶ Ἰάπωνιν ἐτύγγανε μέσον τεχνητῆς ἐλαττώσεως τοῦ πληθυσμοῦ¹⁰²· παρὰ Λακεδαιμονίοις δὲ τὰ βρέφη τὰ

καθημένη ἐν τῷ ναῷ τῆς Μυλίσσης, νὰ συμμιγνύηται πρὸς τινα ξένον, ὅστις ἤθελε τυχὸν ἐκλέξει αὐτήν, ῥίπτων ἀργύριον καὶ λέγων· «ἐπικαλῶ σοι *τὴν θεὰν Μύλιτταν*». Ἡ δὲ κατέθετε τὸ διδόμενον ἀργύριον εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ ναοῦ καὶ συμμιγνυομένη αὐτῷ ἔξω τοῦ ἱεροῦ, ἀπηλλάσσεται διὰ παντὸς τῶν τοιούτων καθηκόντων, ἀπερχομένη οἴκαδε καὶ οὐδαμῶς πλέον ἐνδίδουσα τοῦντεῦθεν εἰς τὴν εἰρημένην προᾶξιν, ὅσονδῆποτε μέγα τί καὶ ἂν τῇ προσεφέρετο. Καὶ αἱ μὲν εὐεידεῖς ἀπηλλάσσοντο ταχέως, αἱ δὲ δυσειδεῖς παρέμενον ἐπὶ πολὺ, ἀδυνατοῦσαι νὰ ἐκπληρώσωσι τὸν νόμον· πολλαὶ μάλιστα παρέμενον καὶ μέχρι τριῶν καὶ τεσσάρων ἐτῶν (Ἡρόδ. Α', 199· βλ. ἐπίσης Π. Καρολ. Παγκ. Ἰστ., τόμ. Β', σελ. 207).

97. Κ. Λομπρόζο προμν. ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 38.

98. Κ. Λομπρόζο προμν. ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 35 καὶ 38.

99. Ἡρόδ. Α', 199.

100. Κ. Λομπρόζο, προμν, ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ. σελ. 68· ἀναμφιβόλως τοῦτο συνέβαινε, ὅσάκις ὁ ἰουδαϊκὸς λαὸς, ἐπιλανθανόμενος τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ, ἐξέκλινε πρὸς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων καὶ δὴ τῆς βδελυρᾶς καὶ ἀκολάστου Ἀσιάρτης, περὶ ἧς ὅρα· Κριτῶν Β', 13.—Α' ἢ Γ' Βασιλειῶν, ΙΑ', 5 καὶ 33 καὶ Β' ἢ Δ' Βασιλειῶν, ΚΓ', 13.

101. Κ. Λομπρόζο, προμν. ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 43.

102. Κ. Λομπρόζο, προμν ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 43—44· οὐχ ἥτιον ὑπῆρξαν καὶ οἱ ὑπεραμυνθέντες τῶν Σινῶν ὡς πρὸς τὴν προσαφθεῖσαν αὐτοῖς μομφὴν τῆς παιδοκτονίας, θεωρήσαντες αὐτὴν παρασιαθεῖσαν ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον, καὶ πᾶν ἄλλο ἢ ἀνεκτὴν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. παραδ·χθέντες δὲ μόνον τὰς σποραδικὰς περιπτώσεις αὐτῆς ἐν τῷ ἀχανεῖ κράτει ὡς μονομερῇ γεγονότα, συνιστάμενας εἰς τὴν ὑπὸ οἰκογενειῶν, εἰς ἐσχάτην ἐνδειαν καὶ ἀθλιότητα περιελθουσῶν. ἐγκατάλειψιν τῶν τέκνων αὐτῶν· ἀναφέρουσι δὲ οὗτοι φιλανθρωποτάτους θεομοῦν τοῦ κράτους ὑπὲρ τῆς περιθάλψεως τῶν ἐγκαταλελειμμένων παιδίων· ὑπὸ

γεννώμενα ἀσθενικὰ καὶ ἄμορφα ἐρρίπτοντο εἰς τοὺς ἀποθέτας.¹⁰³ τέλος, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Ἄραψιν, ἐπετρέπετο εἰδικῶς ὁ φόνος τῶν νεογεννήτων ὑηλέων, ὡς προφυλακτικὸν μέσον κατὰ τοῦ λιμοῦ.¹⁰⁴

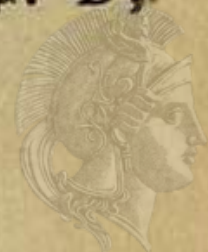
γ') Παρὰ τοῖς παλαιοῖς Σουλτάνοις τῆς Τουρκίας ἔργον ὑψίστης πολιτικῆς συνέσεως ἐκρίνετο, καὶ εἰς ἀληθὲς κυβερνητικὸν ἀξίωμα εἶχεν ἀναχθῆ ὁ ὑπὸ τούτων, ἅμα τῇ ἀναρρήσει, φόνος τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, πρὸς ἀνενόχλητον ἐπὶ τοῦ θρόνου διαμονήν, καθιερωθεὶς καὶ διὰ νόμου ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ δευτέρου.¹⁰⁵

τὸ πνεῦμα τοῦτο ὄρα : P Laronsse, op. cit., tome quatriéme, p. 128. — La Grande Encyclopédie. tom. 20 iéme, Paris, p. 777. ὑπὸ τὸ αὐτὸ περίπου εὐμενὲς πνεῦμα ἀποφαίνεται περὶ τοῦ εἰρημένου σινικοῦ ἔθιμον ὃ F. Renouard de Sainte—Croix, ἐπαγόμενος τάδε· « Ἡ παιδοκτονία ἐθεωρήθη ἐν παντὶ καιρῷ ἔγλημα δασιλῶς παρὰ τοῖς Σίναις ἀπαντῶν· τὸ ἔγκλημα τοῦτο, ἂν ὑφίσταται εἰσέτι τὴν σήμερον παρ' αὐτοῖς, δὲν διαπράττεται πλέον σχεδὸν ἢ ὑπὸ τῶν ἐν ἀπογνώσει πενήτων ἢ ἐν τῇ περιπτώσει καθ' ἣν τὸ παιδίον γεννᾶται ἐλαττωματικὸν τὴν διάπλασιν, ὅπερ λογίζεται παρὰ τοῖς Σίναις ὡς δυνάμενον νὰ καταστήσῃ τὸν βίον ἄχθος ἀφόρητον. Ἐὰ ἡδυάμεθα νὰ θέσωμεν τοὺς Σῖνας, ὡς πρὸς τὸ βάρβαρον τοῦτο ἔθιμον, ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὴν σκληρότητα τῶν πατέρων παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἐν παρομοίσις περιπτώσεσι· μεταγγιζόμενα ἐκ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὰ ἀναμφισβήτητα καὶ πολλαπλᾶ ἐλαττώματα τοῦ τελευταίου, δύνανται δικαίως νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὴν διαφθοράν καὶ τὰς ἀτελείας, αἵτινες ὑφίστανται παρὰ τοῖς εὐρωπαϊκοῖς λαοῖς· θὰ ἦτο μάλιστα δυνατόν ἴσως, ὅπως, μεθ' ὥριμον ἐξέτασιν, ἡ εὐτυχία τοῦ λαοῦ μὴ παραμελῇται οὔτε ἐν τῷ μὲν, τῶν συστημάτων, οὔτε ἐν τῷ δε (Ta-Tsing-Leu Lée ou les lois fondamentales du code pénal de la Chine, trad. en fr. par F. Renouard de Sainte Croix, Paris 1812 tom prem., préface, p. XV).

103. Πλουτ. *Δυκοῦργος*. 15'.

104. Συχνάκις μάλιστα ὠρύττετο ὁ τάφος τοῦ νεογεννήτου βρέφους παρὰ τὴν κλίνην τῆς ἄρτι τεκούσης αὐτὸ μητρὸς (La Grande Encyclopédie, tom. et p. cit.).

105. Α. Πολυζωίδου—Γ. Κρέμου προμν. ἔργ., τόμ. Β',

3ον. Πράξεις θεωρούμεναι τὴν σήμερον στυγερά ἐγκλήματα, οὐ μόνον δὲν ἐλογίζοντο ἄλλοτε τοιαῦται παρ' ὠρισμένοις ἔθνεσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον ὥς ἱερὸν ὑπελαμβάνοντο καθῆκον, εἰ ἐπεζητεῖτο δι' αὐτῶν ἢ ἐκ τῆς ζωῆς ἀπαλλαγὴ παρηλίκων ἢ ἀνιάτως πασχόντων, πολλῷ δὲ μᾶλλον ὅταν οἱ τοιοῦτοι ἐτύγχανον γονεῖς, ἢ στενοὶ συγγενεῖς, ἢ καὶ θεράποντες τοῦ δράστου· φέρ' εἶπεῖν·

α') Παρὰ Σκύθαις ὁ ὑπὸ τῶν υἱῶν φόνος τῶν γεγηρακότων πατέρων εὐσεβὴς πράξις ἐθεωρεῖτο, διότι οὕτως ἐκτὸς ἀπὸ τῆς ἀπλήλασσαν τούτους τῶν ἐκ τοῦ γήρατος νόσων καὶ λοιπῶν παρομαρτούντων αὐτῷ δεινῶν.¹⁰⁶

β') Οἱ Μασσαγέται ἐφόνεον ἐπίσης τοὺς γέροντας αὐτῶν, ὡς καὶ οἱ Ὑπερβόρειοι.¹⁰⁷

γ') Ταῦτ' ἴσχυε καὶ παρ' ἀρχεγόνοις τισὶ τῆς Σαρδηνίας λαοῖς.¹⁰⁸

δ') Ἐν Σουηδίᾳ ἐσφάζοντο μέχρι τοῦ 1600 μ.Χ. μεγάλα ῥόπαλα, «atta—clubbon» καλούμενα, δι' ὧν οἱ γέροντες καὶ οἱ ἀνιάτως νοσοῦντες ἐφονεύοντο ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγενῶν αὐτῶν.¹⁰⁹

ε') Τέλος αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐξέθετον τοὺς ἀσθενεῖς αὐτῶν δούλους εἰς νῆσον τινὰ τοῦ Τιβέρεως.¹¹⁰

σελ. 698.—Σ. Βυζαντίου *Κωνσταντινούπολις*, Ἀθήνησι 1862, τόμ. Β', σελ. 396—397 καὶ 400—401. Κατ' ἄλλους ἐν τούτοις, ὁ τοιοῦτος περὶ ἀδελφοκτονίας νόμος εἶχε θεσπισθῆ καὶ κατὰ πρῶτον ἐφαρμοσθῆ ὑπὸ Σελῆμ τοῦ Α' (ὄρα E. Driault, *Ἰστ. τοῦ Ἀνατ. ζητήματος*, κατὰ μετάφρ. Χ. Ἀννίνου, ἐν Ἀθήναις 1900, σελ. 51).

106. P. Larousse, op. cit., tome cinquième, Paris 1869, p. 523.

105. Κ. Λομπρόζο προμν. ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ. σελ. 46.

108. » » » » » » » » »

109. » » » » » » » » »

110. » » » » » » » » » πό-

Ὅλως τούναντίον ἄμετρον ἐδείκνυον πρὸς τοὺς ἀνιόντας αὐτῶν καὶ γέροντας ἐν γένει σεβασμὸν οἱ ἐν πᾶσιν ἐξιδανικευμένοι ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι,¹¹¹ οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ τραχεῖς Λακεδαιμόνιοι,¹¹² ἐκ δὲ τῶν ἀρχαίων ἀσιατικῶν λαῶν οἱ Τρῶες καὶ οἱ Δάρδανοι.¹¹³

4ον. Πράξεις αἵτινες μόνον ὡς ἐσχάτη θηριωδία ἢ παραφροσύνη δύνανται σήμερον νὰ χαρακτηρισθῶσιν, ὡς πολεμικὸν ἔθιμον ἢ ὡς ἐνδειξεις πολεμικῇ. ἢ ἀτομικῆς γενναιότητος καὶ θριάμβου ἄλλοτε ἐλογίζοντο, ἕτεραι δὲ ὡς ἱερὸν καθήκον ὑπελαμβάνοντο· π. χ.

α') Ἐν καιρῷ πολέμου οἱ Γαλάται ἐκρέμων ἐκ τῶν αὐχένων τῶν ἵππων αὐτῶν τὰς κεφαλὰς τῶν συλλαμβανομένων πολεμίων, κομίζοντες δὲ ταύτας μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὰ ἴδια, ἐνεπήγνυον εἰς πασσάλους, πρὸς θέαν ἐν τοῖς προπυλαίοις· τὰς δὲ κεφαλὰς τῶν ἐνδόξων ταριχεύοντες, ἐπεδείκνυον εἰς τοὺς ξένους, ἀποστέργοντες τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν τοιούτων καὶ ἂν ἔτι προσεφέρετο ἰσοβαρὴς πρὸς ἐκείνους χρυσός.¹¹⁴

β') Πᾶς Σκύθης ἐν πολέμῳ, ἐκ τοῦ πρώτου ἐχθροῦ ὃν ἐφόνευεν, ὥφειλε νὰ πῖη μέρος τοῦ αἵματος, τὰς δὲ κεφαλὰς πάντων τῶν ἐν τῇ μάχῃ παρ' αὐτοῦ θανατουμένων εἰς τὸν βασιλέα προσέφερε, διότι, ὃ μὴ κομίζων αὐτῷ τοιαύτην, δὲν συμμετεῖχε τῶν λαφύρων. Ἐξέδερον δὲ τὰς κεφαλὰς καὶ κατεργαζόμενοι τὸ δέρμα προσέδεον τοῦτο εἰς τοὺς χαλινοὺς τῶν ἵππων αὐτῶν. Ἐκ δὲ τῶν κεφαλῶν τῶν θανασίμων αὐτῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῶν ἔτι — εἰ, περιορχόμενοι εἰς μεγά-

σφ διάφορος ἦτο ἡ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Κρητῶν πρὸς τοὺς δούλους συμπεριφορὰ! (Ὅρ. σημ. 16 καὶ 17).

111. Ὅρ. σημ. 89

112. Πλουτ. Λοκ., Ις', Κς' κ. Θεμ. ΙΖ'. — Δημοσθ. π. Λεπτ. 489.

113. Virg. Aen. II, 707.

114. Στράβ. Δ', 4, 5 καὶ Διόδ. Ε', 31, 32.

λην πρὸς τοὺς τελευταίους ἔχθραν, πρὸ τοῦ βασιλέως αὐτοὺς ἀπέκτεινον κατεσκευάζον ποτήρια, ἅπερ οἱ εὐποροὶ ἐχρύσουν ἐσωτερικῶς. 115

γ') Ἐπίσης, παρὰ τοῖς εἰρημένοι. Σκύθαις, οἱ βασιλεῖς κατὰ τρόπον ὥμον καὶ ἄγριον ἐθάπτοντο. Οὕτω, μόλις ἀπέθνησκέ τις τούτων, ἐταρίχευον τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, καὶ περιχέοντες αὐτὸν διὰ κηροῦ, περιέφερον ἀνὰ πάσας τὰς ἐπικρατεσιτέρας φυλάς· ἅπαντες δέ, εἰς ὅσους προσήγετο ὁ νεκρός, ὥφειλον νὰ κείρωσι τὴν κόμην αὐτῶν, καὶ νὰ ἐμπήξωσι βέλος εἰς τὴν εὐώνυμον αὐτῶν χεῖρα. Μετὰ δὲ τοῦ λειψάνου τοῦ βασιλέως ἔθαπτον ζῶντας μίαν τῶν γυναικῶν αὐτοῦ, τὸν μάγειρον, τὸν οἰνοχόον, τὸν ἵπποκόμον καὶ ἑτέρους τοῦ βασιλέως θεράποντας. Τέλος δέ, μετὰ πάροδον ἐνιαυτοῦ, ἐπνιγον πεντήκοντα τῶν θεραπόντων αὐτοῦ καὶ ἰσαρίθμους ἵππους, ἐκβάλλοντες δὲ τὰ ἐντόσθια τῶν πνιγομένων ἀνθρώπων καὶ ἵππων, ἐπλήρουν ἅπαντας ἀχύρων καὶ τοποθετοῦντες τὰ πτώματα τῶν πρώτων ἐπὶ τῶν δευτέρων, καθήλουν οὕτως, πέριξ τοῦ βασιλικοῦ τάφου, ἵππους καὶ ἵππεῖς. 116

δ') Παρ' Ἰνδοῖς ὑπῆρχε, κατὰ τοὺς νεωτέρους ἔτι χρόνους, ὑπὸ τύπον ὑποχρεωτικόν, τὸ ἀποτρόπαιον ἔθιμον τῆς καύσεως τῶν χηρῶν. 117

ε') Παρ' Ἰάπωνιν ὑφίσταται καὶ νῦν ἔτι προαιρετικῶς τὸ ἔθιμον τῆς αὐτοκτονίας τῶν τὰ πρῶτα φερόντων, ἅμα τῇ τελευτῇ τοῦ Μικάδου (Αὐτοκράτορος),

115. Ἡρόδ. Δ', 64, 65.

116. Ἡρόδ. Δ', 71, 72.

117. Ν. Σαριπόλου *προμν. ἔργ. καὶ τόμ.*, § ρμά — Α. Πολυζωΐδου — Γ. Κρέμου, *προμν. ἔργ.*, τόμ. Α', σελ. 125. Ὅμοίως περὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὴν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 4 τοῦ ἔτους 1914 φύλλῳ τοῦ ἐν Ἀθήναις περιοδικοῦ «Βιολογικὸς Ἐρανιστῆς» τοῦ Σ. Μηλιαράκη καὶ σελ. 243 περισπούδαστον ἐν μεταφράσει μελέτην τοῦ Εἰρη. Krause ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἀντικαταστάσις διὰ ζώων τῶν ἀνθρωπίνων θυμάτων».

ὑπὸ πνεῦμα πίστεω· καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς αὐτόν.¹¹⁸

ὅον Πράξεις κολαζόμεναι ἄλλοτε αὐστηρῶς, οὐδαμῶς τὴν σήμερον τιμωροῦνται· τοιαῦται ἦσαν·

α') Ἡ αὐτοχειρία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις,¹¹⁹ Λακεδαιμονίοις,¹²⁰ Κυπρίοις¹²¹ καὶ Ῥωμαίοις,¹²² ἦν, καίπερ μὴ προβλεπομένην ὑπὸ τῶν κοσμικῶν ποινικῶν τῆς σήμερον νόμων, ἡ Ἐκκλησία ἀρχῇθεν, ὥς γνωστόν, κατεδίκασε.¹²³

118. Καὶ περὶ τοῦ ἐν Ἰαπωνίᾳ ἐθίμου τούτου διὰ μέσου τῶν αἰώνων ὄρα τὴν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 4 τοῦ ἔτους 1914 φύλλῳ τοῦ ἐν Ἀθήναις περιοδικοῦ «Βιολογικὸς Ἐρανιστής» τοῦ Σ. Μηλιαράκη καὶ σελ. 244 περισπούδαστον μελέτην τοῦ Ern. Krause ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἀντικατάστασις διὰ ζώων τῶν ἀνθρωπίνων θυμάτων». Προστίθεμεν ὅτι, ἀποθανόντος ἐσχάτως ἐκεῖ τοῦ Μικάδου Μουτσοχίτο, ὁ περικλεὲς στρατηγὸς Νοτζῆ, ὁ πορθητὴς τοῦ Πόρτ Ἀρθούρ ἐν τῷ ῥωσσοϊαπωνικῷ πολέμῳ, ἠὺτιοκτόνησε μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἅμα τῇ τούτου τελευτῇ, θεωρῶν ἀδύνατον νὰ ἐπιζήσῃ τῷ μονάρχῃ, ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ ὁποίου εἶχε καταγάγει τοὺς θριάμβους αὐτοῦ.

119. Κατὰ τὸν ἀττικὸν νόμον ὁ αὐτόχειρ ἐτιμωρεῖτο, ἀποκοπτομένης τῆς ἐπενεγκούσης τὸν θάνατον χειρὸς καὶ θάπτομένου τοῦ λοιποῦ σώματος, ταύτης δὲ τιθεμένης ἰδιαίτερος ὑπὸ τὴν γῆν. Οὕτως ἀνάγνωθι· «Ἐάν τις αὐτὸν διαχρήσῃται, τὴν χεῖρα τὴν τοῦτο πράξασαν χωρὶς τοῦ σώματος θάπτειν» (Αἰσχίν. κ. Κτησιφ. § 244). Ὅρα περὶ τοῦ θέματος τούτου ἐν ἐκτάσει· Α. du Boys op. cit., p. 189.—Κωνστ. Μ. Ράλλη «Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 196.

120. Οὕτως ἐν Σπάρτῃ κατεδικάσθη εἰς τὴν ἀνευ πομπῆς κήδευσιν ὁ πρὸς αὐτοχειρίαν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον ἀπελθὼν κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην Σπαρτιάτης Ἀριστιόδημος (Κ. Ράλλη *προμν. ἔργον*, σελ. 196–197).

121. Καὶ κατὰ τὸν κύπριον νόμον τὰ σώματα τῶν αὐτοχειρῶν παρέμενον ἄταφα (Κ. Μ. Ράλλη *προμν. ἔργ.*, σελ. 197).

122. Οὕτω, κατὰ διάταξιν Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου, οἱ αὐτόχειρες ἐσταυροῦντο ἢ ἐρρίπτοντο εἰς βορὰν τῶν ἀγρίων θηρίων (Κωνστ. Μ. Ράλλη *προμν. ἔργ.*, σελ. 197).

123. Οὕτως ἀπηγόρευσεν αὕτη ἐκπαλαί τὴν ἐκκλησιαστικὴν

β') Ἡ ἀγαμία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰν-
δοῖς,¹²⁴ παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις,¹²⁵ καὶ Ἀθη-

κήδουσιν τῶν αὐτοχείρων. Τῆς τοιαύτης ἀπαγορεύσεως αἰτία εἶναι τὸ μέγεθος τοῦ ἁμαρτήματος, ὅπερ διαπράττει ὁ ἀποστερῶν ἑαυτὸν τὸν τῆς ζωῆς, τοῦ θείου τούτου δώρου καὶ καταδικάζων ἑαυτὸν εἰς τὸν δι' αὐτοχειρίας θάνατον καὶ ὅπερ, οὔτε ὀργή, οὔτε πενία, οὔτε θλίψις, οὔτε διάψευσις ἐλπίδων, οὔτε δειλία, οὔτε οἰαδήποτε ἄλλη ἀποκορτέρησις δύναται νὰ δικαιολογήσῃ· ἐξαιρετικῶς ὁμως ἐπιτρέπει τὴν ἐκκλησιαστικὴν κήδουσιν τῶν ἀποκτεινόντων ἑαυτοὺς ἐν ὥρᾳ παραφροσύνης ἢ ἐν γένει καταστάσεως ἀποκλειούσης τὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ, ἣτις παρ' ἡμῖν, συμφώνως πρὸς τὰς ἀπὸ 27ης Μαρτίου καὶ 23ης Ὀκτωβρίου 1900 ἐγκυκλίους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος, δεόν νὰ βεβαιωθῇ διὰ πιστοποιήσεως δύο τοῦλάχιστον ἐπιστημόνων ἰατρῶν, δόντων ἤδη τὸν δι' ἰατροδικαστικὰς πράξεις νενομισμένον ὄρκον. Ἐτέρωθεν, ὁ ἀποκτείνων ἑαυτὸν, περὶ οὗ δὲν δύναται νὰ πιστοποιηθῇ, ἂν ἔπραξε τοῦτο ἐν ὥρᾳ παραφροσύνης ἢ οὔ, κηδεύεται, κατὰ τὰ κρατοῦντα, ἐκκλησιαστικῶς. (Περὶ τούτων ἀπάντων καὶ περὶ αὐτοχειρίας ἐν γένει ὅρα ἐν ἐκτάσει Κ. Ῥάλλη προμν. ἔργ., σελ. 196 — 204).

124. Fustel de Coulanges, op. cit. p. 49 — 50.

125. Οὕτως ἐν Σπάρτῃ, οἱ ὑπερβάντες ὠρισμένην νόμιμον ἡλικίαν, χωρὶς νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμον, ὑπέκειντο εἰς δημοσίαν ἀγωγὴν, ὑπὸ τὸ ὄνομα «γραφὴ ἀγαμίου», ἐπισύρουσαν ὥς κυρίαν ποινὴν τὴν αἰμίαν, τ. ἔ. τὴν ἀπὸ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἐκπιῶσιν· ἕτεραι δὲ παρεπόμεναι ποιναὶ ἦσαν· α') ἀπεκλείοντο ὥς τοιοῦτοι τῶν γυμνικῶν ἀγώνων· β') ἦσαν ὑποχρεωμένοι, κατὰ τὸν χειμῶνα, νὰ περιέρχωνται τελεῖως γυμνοὶ τὴν δημοσίαν πλατεῖαν, ἄλιντες ἄσμα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγελωτοποιοῦντο, καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ προσέτι ἀνεγνώριζον, ὅτι δικαίως ἐτιμωροῦντο, ὥστε πρὸς τοὺς νόμους ἀπειθήσαντες· γ') ἐν ὠρισμέναις ἡμερταῖς αἱ γυναῖκες ἐξηνάγκαζον αὐτοὺς νὰ ποιῶνται τὸν κύκλον βωμοῦ τιος, κατὰ τὸν ὑποχρεωτικὸν δὲ τοῦτον περίπατον ἐπληττον αὐτοὺς δ' ἂ ῥά βδων· δ') τέλος, γηράσκοντες, δὲν ἠδύναντο ν' ἀπειτήσωσι τὰς τιμὰς, αἱ οἱ νέοι συνήθως εἰς τοὺς γενηρακότας ἀπένεμον. (Περὶ τούτων ἀπάντων ὅρα: Dictionn. d. antiq. gr. et rom. t. I, 1re partie, Paris 1877, p. 130. Περὶ ῥυπισμοῦ ἀγάμων ὑπὸ γυναικῶν ἐν Λακεδαίμονι ὅρα ὡσαύτως Ἀθην. Γ' 555· περὶ γραφῆς ἀγαμίου, ὀψιγαμίου καὶ κακογαμίου ὑπὸ Σπαρτιατῶν ὅρα ὁμοίως Ἀριστοτ. Π. Στοβ. Ἀνθολ., 16).

ναίοις, ¹²⁶ ὡς καὶ παρὰ Ῥωμαίοις. ¹²⁷

γ') Ἡ εἰς τὴν ξένην μετοίκησις Σπαρτιότου τινὸς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Λακεδαιμονίοις. ¹²⁸

δ') Ἡ ἀργία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις ¹²⁹ καὶ Ἀθηναίοις ¹³⁰ καὶ ἡ ἐν καιρῷ στάσεως πρὸς

126. Οὕτως ὁ τῆς πόλεως νόμος ἐνετέλλετο τῷ πρώτῳ ἀρχοντι *να ἐπαγρυπνῇ, ὅπως οὐδεμία οἰκογένεια σβεννύηται*· ἡ τιμωρία δ' ἐκεῖ τῶν ἀγάμων συνίστατο εἰς τὸν ἀποκλεισμόν αὐτῶν ἐκ τῶν ὧν οἱ ἔγγαμοι καὶ πατέρες τέκνων ἀπέλαυον προνομίων· Οὕτω δὲν ἠδύναντο *να ἐκλέγωνται στρατηγοί, οὐδὲ ν' ἀγορεύωσιν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ κράτους*· ὅρ. Fustel de Coul. op. cit. ἐν συνδ. πρὸς Dictionn. d. antiq. gr. et rom. t. I, 1re partie, p. 130 ἐν τούτοις ὁ Lipsius (op. cit. σελ. 341 2) ἀμφισβητεῖ τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις ὑπαρξιν *γραφῆς ἀγαμίου*

127 Ἐν σχέσει πρὸς αὐτοὺς βλέπομεν ὅτι ἡ *περὶ νόμων* (de legibus) πραγματεία τοῦ Κικέρωνος, ἐν ᾗ αἰείποτε σχεδόν, ὑπὸ τύπον φιλοσοφικόν, ἐπαναλαμβάνονται οἱ ἀρχαῖοι τῆς Ῥώμης νόμοι, περιέχει νόμον ἀπαγορεύοντα τὴν ἀγαμίαν· ἐπίσης Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ὁ ἀναδιφήσας τὰ ἀρχαῖα τῆς Ῥώμης χρονικά, λέγει ὅτι ἀνέγνω παλαιὸν νόμον, ὑποχρεοῦντα τοὺς νέους *να νυμφεύωνται* (Fust. de Coul. op. cit. p. 51).

128 Αὕτη, κατὰ τὸν Λυκσύργειον νόμον, ταυτόσημος τῇ λιποταξίᾳ λογιζομένη, θανάτῳ ἐκολάζετο (Ἐρν. Κουρτίου Ἑλλ. ἱστορία, κατὰ μετάφρ. Σ. Λάμπρου, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1898, σελ. 282). Τοῦναντίον εἰς πάντα Ἀθηναῖον πολίτην, εἰς ὃν δὲν ἤρρεσκε τὸ πολίτευμα τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἢ οἱ νόμοι ἢ ἡ ἐν γένει ἐν αὐτῇ διαμονή, ἐξ οἴουδῆποτε λόγου, ἐπετρέπετο *να μετοικῇ εἰς οἶονδῆποτε ἄλλον τόπον ἢ θελε* (Πλάτ. Κρίτ., 51). Ἡ σημερινὴ ἡμῶν νομοθεσία ἐπιτρέπει τὴν μετανάστευσιν ὑπὸ ὅρους (ποιν. ν. ἀρθρ. 527 κ. ἐπ.).

129. Οὕτως ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἀμυσις εἶχε θεσπίσει νόμον, κατ' ὃν πᾶς Αἰγύπτιος ὥφειλε *να γνωρίζῃ εἰς τὸν οἰκεῖον νομάρχην, πόθεν ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν· ἂν δὲ οὐδὲν ἐπάγγελμα μετήρχετο ἢ δὲν ἔζη ἐντίμως, θανάτῳ ἐκολάζετο* (Ἡρόδ. Β', 177)· ὅρ. π. Ἀμάσιος ἐν ἐκτ. Π. Καρολ παγκ. ἱστ., τ. Γ' σ. 16 κ. ἐπ.).

130. Παρ' αὐτοῖς οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος ἐτιμώρουν τὴν ἀργίαν, κατὰ τινὰς μὲν διὰ θανάτου, κατ' ἄλλους δέ, ὅπερ πιθανώτερον, διὰ τῆς ἀτιμίας (Σ. Π. Λάμπρου Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος

οὐ δετέραν τῶν μερίδων σύνταξις τινὸς παρὰ τοῖς τελευταίοις.¹³¹

ε') Ἡ κακομιλία καὶ ἡ τοῦ χηρεύσαντος, καὶ τέκνα κεκτημένου ἀνδρὸς δευτερογαμία παρὰ Θουρίοις.¹³²

ἐν Ἀθήναις 1896, τόμ. Α', σελ. 176· προβλ. Κ. Παπαρρ.—Π. Καρολ. προμν. ἔργ., σελ. 234· ἐν τούτοις κατὰ Πλούταρχον (Σόλ. ΙΖ') «μία ὀλίγου δεῖν ἅπασιν ὥριστο τοῖς ἀμαρτάνουσι ζημία, θάνατος· ὥστε καὶ τοὺς ἀργίας ἀλόντας ἀποθνήσκειν καὶ τοὺς λάχανα κλέψαντας ἢ ὁπώραν ὁμοίως κολάζεσθαι τοῖς ἱεροσύλοις καὶ ἀνδροφόνοις.» Καὶ ὅμως πρῶτος ὁ Δράκων διέκρινε τὸν ἐκ προμελέτης φόνον ἀπὸ τοῦ ἐξ ἀμελείας ἢ ἔνεκα ἀμύνης ἢ ὕβρεως πραχθέντος, δηλ. διέκρινε τὴν παρὰ τῷ ἐγκληματήσαντι ἵπαρξιν προθέσεως ἢ οὐ, ὅπερ δὲν ἔπραττον οἱ πρὸ αὐτοῦ νομοθέται τῶν Ἀθηνῶν, τιμωροῦντες ἐξίσου καὶ ἀδιακρίτως πάντα φονεὰ (Κ. Παπαρρ.—Π. Καρολ. προμν. ἔργ., σ. 234).—Τὸν ἐγκληματικὸν τῆς ἀργίας χαρακτήρα διετήρησεν ὁ Σόλων, ἀναθεὶς τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ τὴν ἐξακρίβωσιν καὶ τιμωρίαν τῶν ἀργῶν (Πλουτ. Σόλ. Κ')· κατ' ἄλλας ἐν τούτοις πληροφορίας ὁ Σόλων παρέλαβε τὸν περὶ ἀργίας νόμον αὐτοῦ ἐξ Αἰγύπτου (Ἡρόδ. Β', 177).

131. Οὕτω, κατὰ τὴν σολῶνειον νομοθεσίαν, ὁ κατὰ τὰς στάσεις εἰς οὐδεμίαν τῶν μερίδων προστιθέμενος **ἄτιμος** ἐκηρύττετο· ἐθέσπισε δὲ ὁ Σόλων κατὰ Πλούταρχον, τοῦτο, διότι ἐθεώρει τὴν τοιαύτην ἐκ τῆς πολιτικῆς κινήσεως ἀποχὴν τοῦ ἀτόμου ὡς ἐγκληματικὴν πρὸς τὰ κοινὰ ἀδιαφορίαν, ἀξίαν παταγμοῦ (Πλουτ. Σόλ. Κ').

132 Ἀμφότερα ταῦτα εἶχον θεσπισθῆ ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ σοφοῦ νομοθέτου Χαρώνδα· καὶ τὸν μὲν περὶ «κακομιλίας», τ. ἔ., «κακῆς συναναστροφῆς» νόμον αὐτοῦ, — νόμον ἰδιόρρυθμον, παρρησιασθέντα ὑπὸ τῶν ἄλλων νομοθετῶν—ἐξέδωκεν, ὀρθότατα ὑπολαβὼν, ὅτι ἐνίοτε οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες διαστρέφονται τὰ ἥθη καὶ καθίστανται κακοί, ἔνεκα τῆς μενὰ τῶν πονηρῶν φιλίας καὶ συνηθείας καὶ ὅτι ἡ φαυλότης ἀφανίζει τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων καὶ καθίστησι νοσηρὰς τῶν ἀρίστων τὰς ψυχὰς καθόσον κατάντης ἐστὶν ἢ ἐπὶ τὰ χεῖρω ὁδός· εὐχερὴς δὲ ἢ ἐν αὐτῇ ὁδοιπορία· διὸ καὶ πολλοὶ τῶν μετρίων τὰ ἥθη, ὑφ' ὑπούλων ἡδονῶν δελεασθέντες, εἰς χειρίστην διαγωγὴν ἐξώκειλαν· ὅθεν ἡβουλήθη ν' ἀναστείλῃ τὴν διαφθορὰν ταύτην καὶ τούτου ἔνεκεν ἀπηγόρευσε τὴν μετὰ φαύλων φιλίαν καὶ **δίκας κακομιλίας** ἐθέσπισεν, εἰς δὲ τοὺς

ς' Ἡ ἀχαριστία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις¹³³ καὶ Πέρσαις.¹³⁴

τὴν διάταξιν ταύτην ἀθετοῦντας βαρείας κατέγνω ποινάς· περὶ τοῦ νόμου δὲ τούτου μαρτυροῦσι καὶ ποιητῶν στίχοι, ἔχοντες οὕτως·

«Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἤδεται κακὸς ἀνὴρ,
οὔ ποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι,
τοιοῦτος ἐστίν, οἷς περ ἤδεται ξυνών».

Κατὰ τῶν δευτερογάμων δὲ πατέρων ὁ αὐτός, ὡς εἴρηται, ἐνομοθέτησεν, «ὅπως πᾶς τοιοῦτος ἀποκλείηται τοῦ δικαιώματος τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν»· διότι μέγισται καὶ φοβερώταται στάσεις γίνονται οἴκοι ἐκ μέρους τῶν τέκνων κατὰ τῶν πατέρων, ἔνεκα τῶν μητρειῶν· διὰ τοῦτο πολλαὶ καὶ παράνομοι τοιαῦται πράξεις «ὡς τραγωδίαὶ ἀπὸ σκηνῆς διδάσκονται»· καὶ περὶ τοῦ νόμου δὲ τούτου μαρτυροῦσι στίχοι ποιητῶν, ἐπαγόμενοι τάδε·

»Τοῦ νομοθέτου, φασίν, Χαρώνδαν ἐν τινὶ
νομοθεσίᾳ τᾶλλα καὶ ταυτὶ λέγειν·
ὁ παισὶν αὐτοῦ μητρειὰν ἐπεισάγων,
μήτ' εὐδοκιμείσθω, μήτε μετεχέτω λόγου
παρὰ τοῖς πολίταις, ὡς ἐπείσακτον κακὸν
κατὰ τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων πεπορισμένος·
Εἴτ' ἐπέτυχες γάρ, φησί, γήμας τὸ πρότερον,
εὐημερῶν κατάπαυσον, εἴτ' οὐκ ἐπέτυχες,
μανικὸν τὸ πείραν δευτέρως λαβεῖν πάλιν».

(Περὶ τούτων ἀπάντων ὄρα· Διόδ. IB', 12 καὶ 14).

133. «Ἐξεῖναι ἀχαριστίας δικάζεσθαι κατὰ τῶν εὐεργέτας μὴ ἀντευποιούντων»· δηλ. ἐδίδετο δικαίωμα ἀγωγῆς κατὰ τῶν ἀχαρίστων, οἵτινες, εὐεργετούμενοι παρὰ τινος, οὐ μόνον δὲν ἀνταπέδιδον τὴν εὐεργεσίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκακοποιοῦν ἐνίοτε τοὺς εὐεργέτας τῶν. Τὴν δίκην ταύτην μνημονεύει ἁπλῶς ὁ Πολυδεύκης (H', 31), ἀλλ' οὐδὲν ὠρισμένον γινώσκομεν περὶ τῆς ἰδιωτικῆς ταύτης ἀγωγῆς. Ἐπίσης ἀναφέρει τὸν νόμον τοῦτον ὁ Λουκιανὸς (Ἀποκρητ., 19). Ἄδηλον εἰς τίνας περιστάσεις ἐδίδετο ἡ τοιαύτη ἀγωγή καὶ τίνα ἦσαν τὰ νόμιμα ἀποτελέσματα αὐτῆς. (Ὁ) Ξενοφῶν περιορίζει τὴν περὶ ἧς πρόκειται ἀγωγήν εἰς μόνην τὴν ἀχαριστίαν τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς (Ἀπομνημ. B', 2.13)

134. Κατὰ τὰ παρὰ τούτοις κρατοῦντα, οἱ ἀχάριστοι ἐδείκνυντο ἀσεβεῖς πρὸς τὴν πατρίδα, τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς θεούς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς φίλους· ἄλλως τῆς ἀχαριστίας ἐπακολούθημα ἦν κατ' αὐτοὺς ἡ ἀναισχυντία· διὸ ἐθεωρεῖτο αὐ-

Θον Πράξεις οὐδαμῶς τὴν σήμερον τιμωρούμεναι, εἴτε διότι δὲν ὑφίστανται πλέον οἱ θεσμοὶ εἰς οὓς ἀνεφέροντο, εἴτε διότι, ἐκτὸς τῆς δικαιοδοσίας τῶν ποινικῶν δικαστηρίων κείμεναι, ὑπάγονται νῦν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, ἐλογίζοντο κακουργήματα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις καὶ ἐκολάζοντο διὰ θανατικῆς ποινῆς ἢ τοῦλάχιστον διὰ τῆς ποινῆς τῆς ἀτιμίας, ἥτις παρεμφερῆς τῷ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς ἰσχύσαντι πολιτικῷ θανάτῳ ἐλογίζετο· τοιαῦται δ' ἦσαν·

α') Ἡ ὑπὸ τοῦ κήρυκος διασάλπισις τῆς ἐντὸς θεάτρου κηρύξεως τῆς ἐλευθερίας δούλου ἢ τῆς ὑπὸ τῶν φυλετῶν ἢ δημοτῶν στέψεως ἀτόμου τινός. ¹³⁵

β') Ἡ ὑπὸ τοῦ μετοίκου, μικρὸν μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἀφίξιν αὐτοῦ, παράλειψις τῆς ἐκλογῆς προστάτου, λαμβανομένου ἐκ τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν. ¹³⁶

τῇ ἡ κερωνίς πασῶν τῶν αἰσχυρῶν πράξεων (Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Α', 2. 7—8, Κτησιφ. Περσικῶν, Λζ').

135. Ἡ τοιαύτη πράξις τοῦ κήρυκος ἐτιμωρεῖτο διὰ τῆς ποινῆς τῆς ἀτιμίας (Ἰσαῖος ὑπὲρ Εὐμάθ. ἀπολ. 16. 3. — Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφ. 381 ὅρ. Γιλβ — Πολίτ. προμν. ἔργ. σελ. 207). Ὁ λόγος τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐντὸς θεάτρου ἀπελευθερώσεως δούλου ὠφείλετο εἰς τὸν φόβον τῶν Ἀθηναίων, μή, εὐρισκομένων ἐκεῖ πολλῶν ξένων, ἠθελεν ἀπολέσει τὴν ἀξίαν τοῦ ἐνώπιον αὐτῶν ὁ εἰς τοὺς δούλους παραχωρούμενος βαθμὸς τοῦ πολίτου. Οἱ κτώμενοι τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν δοῦλοι ἐκαλοῦντο ἀπελεύθεροι· ὅρα περὶ αὐτῶν : Lips. op. cit., σελ. 622 καὶ ἐπ. μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραπομπῶν. Ἐκ τῶν ἀντιρρήσεων τοῦ Ἀριστοτέλους κατὰ τῆς δουλείας ἐν Πολ. Α', 2. 7 (ὅρ. σημ. 16) ἐθεωρεῖτο οὗτος «ὥς ὁ ἀρχαῖος σημαιοφόρος τῶν ἐπιζητούντων τὴν κατάλυσιν τῆς δουλείας» (Ν. Φαραντάτου «Μετάφρ. τοῦ Γ' βιβλ. τῶν Πολιτικ.», σελ. 28, μετὰ τῶν αὐτῷ παραπομπῶν). — Ὁμοίως οἱ μὲν στεφανούμενοι ὑπὸ τῆς βουλῆς ἔδει ν' ἀνακηρύττονται ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου στεφανούμενοι, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ θεάτρῳ ἢ ἀλλαχοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν καταδολιεύσεως τοῦ νόμου (Αἰσχίν. κ. Κτησιφ. 377). —

136. Ἡ παράλειψις αὕτη ἐτιμωρεῖτο διὰ τῆς παραπομπῆς τοῦ

γ') Ἡ ὑπό τινος μεταποίησις τῶν θεωρικῶν χρημάτων εἰς στρατιωτικά.¹³⁷

δ') Ἡ ὑπό τινος χορηγία ξένης γυναικὸς ὡς συζύγου εἰς Ἀθηναῖον πολίτην.¹³⁸

ε') Ἡ πρὸς τὸ δημόσιον ὀφειλὴ τοῦ κατέχοντος ἀρχὴν τινά.¹³⁹

ς') Ἡ ὑπό τινος διασπάθησις τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας.¹⁴⁰

μετοίκου εἰς δίκην, δυνάμει τῆς ὑπὸ παντὸς τοῦ βουλομένου ἐγέρσεως τῆς λεγομένης *γραφῆς ἀπροστασίου* κατ' αὐτοῦ· ὁ δὲ ἐν τῇ τοιαύτῃ δίκῃ καταδικαζόμενος μέτοικος ἐπωλεῖτο ὡς δοῦλος ('Αρποκρ., Ζωναρ., Σουῖδ. κ. ἄ. γραμματικοί· Meier att. p. 315). Περὶ τῆς τοιαύτης ὑποχρεώσεως τοῦ μετοίκου ὄρα Λυκ. κ. Λεωκρ. 21, p. 152.

137. Θεωρικὰ χρήματα ἐκαλοῦντο τὰ προσδιωρισμένα διὰ θρησκευτ. τελετὰς, θεατρ. παραστάσεις, ἐορτὰς, ἀγῶνας, δημοσίας πανηγύρεις κτλ., ἃ περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο οἱ Ἀθηναῖοι, καθὼς τρυφηλοὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ φιλοθεάμονες. Ὁ ἔνοχος τῆς τοιαύτης πράξεως ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου (Οὔλπ. εἰς Α' Ὀλυνθ. σελ. 14—15, τόμ. 5', ἔκδ. Dobson). Ὅροι περὶ θεωρ. χρημάτων ἐν ἐκτάσει· Πλουτ. Περικλ., θ', ἐν συνδ. πρὸς Οὔλπ. εἰς Α' Ὀλυνθ., σελ. 14 ἐν τέλ. τόμ. 5', ἔκδ. Dobson. Ὁμοίως ὄρ. περὶ τοῦ νόμου τούτου Λιβάν. εἰς α' Ὀλυνθ σ. 9. τ. ε', ἔκδ. Dobson.

138. Καὶ ἡ τοιαύτη πράξις, ὑπὸ τῶν θεσμοθετῶν κρινομένη, ἐτιμωρεῖτο οὐχὶ διὰ σωματ. θανάτου, ὡς ἡ προμνημονευθεῖσα, ἀλλὰ διὰ πολιτικοῦ, ἦτοι δι' ἀτιμίας· Ὅρ. Δημοσθ. κ. Νεαίρ. 1362—1363.

139. Ἡ τοιαύτη πράξις ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου (Δημοσθ. π. Αεπτ., 564—505)· τὴν σήμερον ἡ περὶ ἧς πρόκειται πράξις εἶναι καθαρῶς ἀστικῆς φύσεως, κατασχομένου τοῦ μισθοῦ τοῦ τοιούτου ὀφειλέτου ἔναντι τῆς ὀφειλῆς αὐτοῦ.—Ὅρ. ἐκτ. περὶ τῆς πράξεως ταύτης ἐν παλ. Ἀθήναις κ. Lips. op. cit., σ. 73.

140. Ὁ τοιοῦτος ἐκηρύττετο ἄσιμος ('Ανδοκ. π. Μυστ. 36, Δημοσθ. κ. Μειδ. 543, π. Μεγαλοπολ. 200, Διογ. Λαέρτ. Α', 27). Τὴν σήμερον οἱ ἄσωτοι τίθενται ὑπὸ δικαστικὸν ἀντιλήπτορα, δηλ. ἡ πράξις εἶναι καθαρῶς ἀστικῆς φύσεως, ἐξερχομένη τῆς τιμωροῦ σφαίρας τοῦ δικαίου.

τον Πράξεις θεωρούμενα μὲν καὶ σήμερον ὡς κα-
κουργήματα, εἴτε καθ' ἑαυτάς, εἴτε ἐπὶ ἐπιβαρυντι-
κῶν περιστάσεων, πλὴν τιμωρούμενα δι' εἰρκτῆς, ἢ,
κατ' ἀνώτατον ὅρον δι' ἰσοβίων δεσμῶν, θανάτῳ, ἐ-
κολάζοντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις τοιαῦται
δ' ἦσαν·

α') Ἡ παραχάραξις.¹⁴¹

β') Ἡ αὐτόφωρος κλοπή,¹⁴² ἢ ἡ διαπρατ-
τομένη ἐντὸς γυμνασίων, λιμένων ἢ δημοσίων βαλα-
νείων¹⁴³ καὶ ἡ ἀναγομένη εἰς τὴν ὑπό τινος ἐν γένει
ἀφαίρεσιν πράγματος, μὴ ἀνήκοντος αὐτῷ, ἐκ τῆς
θέσεως ἐνθα ἔκειτο,¹⁴⁴ ὡς καὶ ἡ ἱεροσυλία,¹⁴⁵

141. Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. 765. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰ-
γυπτίοις οἱ παραχάρακται ἐτιμωροῦντο δι' ἀποκοπῆς ἀμφο-
τέρων τῶν χειρῶν ὡς ὀργάνων τοῦ ἐγκλήματος (Διόδ. Α', 78).
Τὴν σήμερον τιμωρεῖται αὕτη ὑπὸ τοῦ ἡμ. ποιν. νόμου διὰ ποι-
νῆς ἀπὸ φυλακίσεως τοῦλάχιστον δύο ἐτῶν μέχρι προσκαίρων
δεσμῶν, ἀναλόγως τῶν συντρεχουσῶν ἐπιβαρυντικῶν περιστάσε-
ων (ἄρθρ. 234 κ. ἐπ.).

142. Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. 44.—Ξενοφ. Ἀπομν. Α', 2 62.

143. Δημοσθ. κ. Τιμοκρ., 736.—Ἀριστοτ. Προβλήμ. τμ. ΚΘ',
14.—Περὶ δικῶν τοιχωρύχων, τυμβωρύχων, βαλαντιοτόμων ὑπὸ
τὸ ὄνομα «δικη λωποδυσίου» ὅρα ἐν ἐκτάσει: Lips. op.cit.,
σελ. 432 μετὰ τῶν οἰκ. παραπ.

144. Αἰλ. Ποικίλ. ἱστορ. Δ', α'. Περὶ κλεπτῶν καὶ λωποδυ-
τῶν ἐν γένει καὶ τιμωρίας αὐτῶν θανάτῳ ὅρ. Lips. op. cit., σ.
78 καὶ 320 μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραπομπῶν. — Ὅρ. ἐπίσης Διογ.
Λαερτ. εἰς Σολ Α', 57.

145. Meier att. proc. p. 307. Ἀνάγνωθι τὸν λόγον τοῦ
Λυσίου ὑπὲρ Καλλίου, ὑπόθεσιν ἔχοντα τὴν πράξιν ταύτην. Τοὺς
ἱεροσύλους κατέλειπον ἀτάφους οἱ Ἕλληνες, κατὰ κοινὸν νό-
μον (Διόδ., ΙΓ', 25). — Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἀρχαίους Γερμανούς,
οὗτοι ἤγον τοὺς ἱεροσύλους εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐκεῖ, μετὰ
προηγούμενην ἀποκοπὴν τῶν ὠτων καὶ εὐνουχισμόν αὐτῶν,
προσέφερον αὐτοὺς θυσίαν εἰς τοὺς θεούς, ὧν τὰ τεμένη πα-
ρεβίασαν (L. Fris., προσθ. εἰς Tac. Germ., XII). Τὴν σήμερον
πao' ἡμῖν ἡ ἱεροσυλία τιμωρεῖται δι' εἰρκτῆς (ὅρ. ἡμ. ποιν.
νόμ. ἄρθρ. 374).

ἀποτελοῦσα τὴν βαρυτάτην τῶν ποικίλων τῆς κλοπῆς μορφῶν.

γ') Ἡ ὑπὸ τινος ἐπὶ κλήσις ἐν τῷ δικαστηρίῳ νόμου μὴ ὑπάρχοντος.¹⁴⁶

8ον Πράξει θεωρούμεναι ἄλλοτε τὰ βαρύτερα τῶν κακουργημάτων, ὡς πλημμελήματα ἢ καὶ ἀπλῶς ὡς πταίσματα ἔτι τανῦν λογίζονται τοιαῦται δὲ ἦσαν.

α') Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις. 1) Ἡ ψευδὴς καταμήνυσις ἢ συκοφαντία.¹⁴⁷ 2) Ἡ δωροδοκία δημοσίων ὑπαλλήλων.¹⁴⁸ 3) Ἡ περιύβρισις ἀρχόντων,

146 Δημοσθ. κ. Ἀριστογείτ. Α', 807 περ.—Καὶ σήμερον ἡ πράξις αὕτη ἀπόπειρα ἀπάτης λογιζομένη, τιμωρεῖται μὲν βαρέως, ἀλλ' οὐχὶ διὰ θανάτου, ὡς τὸ πάλαι (ὄρ. ἡμ. ποιν. νόμ. ἄρθρ. 47). Ἡ περίπτωσις ὅμως αὕτη σήμερον δὲν ὑφίσταται κατὰ κανόνα, διότι τὴν σήμερον οἱ δικασταί, ὡς εἰδικὰ πρόσωπα, ὑποχρεοῦνται νὰ γινώσκωσι τοὺς νόμους, ἐνῶ τότε ὁλόκληρος ὁ λαὸς ἐδίκαζεν, ἐκλεγομένων καθ' ἑκάστην πρωΐαν τῶν δικαστῶν. Ὅρ. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ., 61 καὶ ἐπ. (Τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους (Μέρος Α') γλαφυρὰν μετάφρασιν ἐποιήσατο ὁ διακεκριμένος φιλόλογος καὶ νομικὸς καὶ πρόφην Ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπ. Ἀθηνῶν κ. Ν. Φαραντᾶτος].

147. Ἀνδοκ. π. Μυστ. 20.—Ὁ κατ' Ἀριστογείτονος λόγος τοῦ Δημοσθένους παρέχει πλήρη εἰκόνα τῆς ἐπὶ συκοφαντίας δίκης. Ἐπίσης ὅρα περὶ συκοφαντῶν ἐν ἐκτάσει: Lips., op. cit., σελ. 448 καὶ ἐπ. μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραπομπῶν.—Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις ὁ ψευδοκατήγορος ὑπέκειτο εἰς τὴν ποινὴν ἣν θὰ ὑφίστατο ὁ κατηγορούμενος, ἂν ἠλήθευε τὸ ἐγκλημα (Διόδ. Α', 77). Ἡ πράξις αὕτη ἐτιμωρεῖτο θανάτῳ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις (Ἀνδοκ. ἐνθ. ἄνωτ.). Παρ' ἡμῖν εἶναι αὕτη σήμερον πλημμέλημα (ποιν. νομ. ἄρθρ. 334).

148. Ἡ κατὰ τοῦ δίδοντος τὸ δῶρον δίκη ἐκαλεῖτο «δεκασμοῦ γραφή». ἡ δὲ κατὰ τοῦ λαμβάνοντος αὐτὸ «δωροδοκίας γραφή» (Πολυδ. Η', 42). Αἱ περὶ δεκασμοῦ δίκαι ὑπήγοντο εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν θεσμοθετῶν (Δημοσθ. κ. Ξεφ. Β', 1137), ὁ δὲ ἐνόχος ἐπὶ δεκασμῷ ἀποδεικνυόμενος ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου ἢ δι' ἐκτίσεως διπλασίας τῆς ἥς ἔλαβε ποσότητος, εἰς ἣν ἠδύναντο καὶ οἱ δικασταί νὰ προσθέσωσιν ἐπίθετον ποινὴν, τὸ λεγόμενον προστίμημα (Δεινάρχ. κ. Δημοσθ., σ. 60). Ὁ δὲ

ἐν τῇ ἐπιτελέσει τῶν καθηκόντων αὐτῶν.¹⁴⁹ 4) Ἡ ὑπό τινος ἀποκάλυψις τῶν Μυστηρίων εἰς ἄλλον τινὰ (μὴ μεμνημένον δηλαδή).¹⁵⁰ 5) Ἡ ὑπὸ Ἀθηναίου πολίτου ἢ μετοίκου χορηγία ἢ ἀποστολὴ σίτου εἰς μέρη ἔξω τῶν Ἀθηνῶν,¹⁵¹ ἢ τῶν σιτοπωλῶν αἰσχροκέρδεια.¹⁵² καὶ ἡ τῶν σιτοφυλάκων, ἡτοι τῶν ἐποπτευόντων τὴν πώλησιν τοῦ σίτου ὑπαλλήλων, ἀμέλεια περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν.¹⁵³ 6) Ἡ προαγωγεία καὶ ἡ μοιχεία.¹⁵⁴ 7) Ἡ

δῶρα λαμβάνων δημοσ. ὑπάλληλος ἐτιμωρεῖτο διὰ τῆς ποινῆς τῆς ἀτιμίας, ἐπεκτεινομένης καὶ εἰς τοὺς παῖδας του καὶ ἅπαντα τὰ ἑαυτοῦ (Δημοσθ. κ. Μειδ. 551). Περὶ δωροδοκίας ὄρα ἐν ἐκτάσει: Lips. op. cit., σελ. 401 κ. ἐπ. μετὰ τῶν οἰκ. παραπ.— Τὴν σήμερον ἡ μὲν δωροδοκία τῶν δημοσ. ὑπαλλήλων (δωροληψία) τιμωρεῖται ὡς πλημμέλημα παρ' ἡμῖν (π. νόμ. ἄρθρ. 456 κ. ἐπ.), ἡ δὲ δόσις δώρων πρὸς τὸν ὑπάλληλον συνεπάγεται τιμωρίαν τοῦ δράστου, εἴτε διὰ χρημ. ποινῆς 50 δρχ., εἴτε διὰ φυλακίσεως, εἰάν τεῖνῃ αὕτη εἰς ἀθέμιτον ὠφέλειαν τοῦ δωροδοκοῦντος ἢ τρίτου (ὄρ. ἄρθ. ἐνθ' ἄνωτ.).

149. Ἀνδοκ. π. Μυστ., 36.—Δημοσθ. κ. Μειδ 593, π. Μεγαλοπ. 200.—Διογ. Λαέρτ. Α', 2. 7) ὄρ. ἐν ἐκτ. Lips. op. cit. σ. 650 μετὰ τῶν οἰκ. παραπ. Εἰς τὸν ὑβριστὴν ἐπεβάλλετο ἡ ποινὴ τῆς ἀτιμίας (ὄρ. τὰς παρατιθ. πηγάς). Τὴν σήμερον ἡ πράξις αὕτη τιμωρεῖται παρ' ἡμῖν ὡς πλημμέλημα (ποιν. νομ. ἄρθρ. 153 κ. ἐπ.), ὅταν δὲ συνοδεύηται ὑπὸ αἰκιῶν, μεταπίπτει εἰς κακούργημα (ἄρθρ. 157).

150. Ἀριστοφ. Ὀρν. 1073 κ. Σχολ. Τὴν σήμερον ἡ πράξις αὕτη θὰ ἠδύνατο νὰ καταταχθῇ εἰς τὰς προσβολὰς κατὰ τῆς θρησκείας, αἵτινες τιμωροῦνται παρ' ἡμῖν ὡς πλημμέλημα (π. νόμ. ἄρθρ. 152). Ἡ τιμωρία αὐτῆς τὸ πάλαι ἦτο ὁ θάνατος τοῦ ἐνόχου (Ἀριστοφ. ἐνθ' ἄνωτ.).

151. Ἡ τιμωρία τοῦ παραβάτου θάνατος (Δημοσθ. π. Φορμ. 910 —Λυκ. κ. Λεωκρ., 151)

152. καὶ ταύτης τῆς πράξεως τιμωρία ἦν ὁ θάνατος τοῦ παραβάτου (Λυσ. κ. σιτοπ. 5—12).

153. Plattner proc. 149. Τοὺς δρυκοντεῖους τούτους περὶ σίτου νόμους εἶχον ψηφίσει οἱ Ἀθηναῖοι, διότι. τῆς Ἀττικῆς μὴ οὔσης, διὰ τὸ λεπτόγαλον αὐτῆς, ἐπιτηδεύει εἰς γονιμοποίησιν δημητριακῶν καρπῶν, ὃ ἐγγχώριος σῖτος δὲν ἐπέρκει πρὸς διατρο-

εἰς τὰ διδασκαλεῖα εἴσοδος τῶν ὑπερβάντων τὴν τῶν παίδων ἡλικίαν, παρόντων τῶν τελευταίων, ἐκτὸς ὃν ὁ εἰσερχόμενος ἦτο υἱὸς ἢ ἀδελφὸς διδασκάλου ἢ γαμβρὸς αὐτοῦ ἐπὶ θυγατρὶ.¹⁵⁵ 8) Ἡ ἐκρίζωσις δένδρου ἀπὸ ἱεροῦ τινος δάσους¹⁵⁶ καὶ δὴ ἡ ἐξόρυξις ἐλαίας.¹⁵⁷ 9) Ὁ φόνος πτηνοῦ ἀφιερωμένου εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν.¹⁵⁸ 10) Ἡ ὑπὸ καλλιτέχνου τινὸς χάραξις τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνης ἐν ἐκτύπῳ ἐπὶ ἀσπίδος θεότητος, ἀπεργασθείσης ὑπ' αὐτοῦ.¹⁵⁹

β') Ἡ μετακίνησις τῶν ὀρίων (crimen

φὴν τοῦ πληθυσμοῦ, μεγίστου καταστάντος ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς δημοκρατίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων.

154. Περὶ μοιχείας ὅρα σιμ. 85 Κατὰ τοὺς ποιν. νόμους τῶν ἀρχ. Αἰγυπτίων οἱ μὲν μετερχόμενοι βιασμόν κατ' ἐλευθέρων γυναικῶν ἀπεκόπτοντο τὰ αἰδοῖα, οἱ δὲ μοιχοὶ ἐτιμωροῦντο διὰ χιλίων ὀβδισμῶν ἐνῶ αἱ μοιχαλίδες ἐτέρωθεν ἐκολοβοῦντο τὴν ὄϊνα (Διόδ. Α', 78). Καὶ ἡ προαγωγεία ἐτιμωρεῖτο θανάτῳ παρὰ τοῖς ἀρχ. Ἀθηναίοις (Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. 78). Τὴν σήμερον ἡ προαγωγεία τιμωρεῖται παρ' ἡμῖν ὡς πταῖσμα (ποιν. νόμ. ἀρθρ. 660).

155. Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. 15, ἔνθα βλέπομεν ὅτι καὶ ταύτης τῆς πράξεως ἡ ποινὴ ἦν ὁ θάνατος τοῦ παραβάτου.

156. A. du Boys op. cit. p. 177.

157. «Εἴ τις ἐξορύξειεν ἐλαίαν μορίαν ἢ κατὰξειεν, ἔκρινεν ἢ ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῇ, καὶ εἴ του καταγνοίη, θανάτῳ τοῦτον ἐζημίουν» (Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολ. 68,2) καὶ τοῦτο, διότι ἡ ἐλαία ἦν τὸ ἱερὸν δένδρον τῆς Παλλάδος Ἀθηναίας. Ἀνάγνωθι τὴν ἐν τῷ ἐν Ἀθην. περιοδ. συγγράμ. «Ἀθην. α» ἐτ. 1905 μελέτην τοῦ Γ. Μπάρι, ὑπὸ τὸν τίτλον «Μορία-Σηκὸς», σελ. 166—178 ἐπίσης ὅρ. ἐν ἐκτάσει: Lips. op. cit., σ. 360 μετὰ τῶν οἰκ. παρ.

158. A. du Boys, op. cit., p. 177.

159. Id. in loc. cit. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔγκλημα τοῦτο, βλέπομεν ὅτι ὁ Φειδίας εἶχε κατηγορηθῇ ἐπὶ τοιαύτῃ βεβηλώσει τῶν ἱερῶν, ὡς θέμενο ἐν ἐκτύπῳ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀθηναίας, δὲν θὰ διέφευγε δὲ τὴν καταδίκην, εἰ δὲν ἐτελεύτα ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τῆς τοιαύτης κατὰ τοῦ Φειδίου κατηγορίας ἐκτενῇ ἐξιστόρησιν ὅρα ἐν Πλουτ. Περικλ., ΛΑ'.

termini moti) παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις,¹⁶⁰ τοῖς Ἰνδοῖς,¹⁶¹ τοῖς Ἰουδαίοις¹⁶² καὶ τοῖς Ἑλλησιν.¹⁶³

γ') Ὁ ὑπό τινος νύκτωρ θερισμὸς ἐν ἀλλοτριῷ σιτοφόρῳ ἀγρῷ παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ῥωμαίοις.¹⁶⁴

δ') «Ἡ εἰς γυναικεῖαν μονὴν ἄνευ ἀδείας εἴσοδος παντὸς λαϊκοῦ» καὶ «ἡ ὑπὸ παντὸς παρενόχλησις γυναικὸς καθ' ὁδόν», συγκεκριμένως δὲ «ὁ ὑπό τινος ἀσπασμὸς ἐντίμου γυναικὸς δημοσίᾳ», ἐπίσης δὲ «ἡ ἀναγραφὴ ἢ χάραξις ἢ τοιχοκόλλησις ἀσχημιῶν παντὸς εἵδου, καὶ πρὸ τῆς κατοικίας κοινῶν ἔτι γυναικῶν, ἰδίως δὲ ἂν ἐζημιούνητο ἐν τε ὕθρην ἐν τιμοῖ γυναικες», ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Πατρῶν.¹⁶⁵

160. Ὁ περὶ τούτου νόμος παρ' αὐτοῖς, οὗτινος σκοπὸς ἦν ἡ προστασία τῆς ἰδιοκτησίας, εἴτε δημοσίας, εἴτε ἰδιωτικῆς, ὥφειλετο εἰς τὸν δεύτερον χρηματίσαντα βασιλέα τῆς Ῥώμης Νουμᾶν Πομπίλιον, εἰσαγαγόντα τὴν λατρείαν Διὸς τοῦ Τερμονίου ἢ Οὐρίου ἢ τοῦ Θεοῦ Τέρμονος, εἰς ὃν ἦσαν ἀφιερωμένα ἅπαντα τὰ σύνορα, ὅπου προσεφέροντο ἑτησίως ἀναίμακτοι θυσίαι, τὸ μὲν ἵνα διατηρῶνται πάντοτε εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν τὰ σύνορα, τὸ δὲ ἵνα θεωρῇται ἡ φύλαξις ἢ καταπάτησις τούτων ὥς τι θρησκευτικὸν καὶ θεῖον. Ἐπειδὴ δὲ ὅρια ἦσαν οὐ μόνον τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας πρὸς τὰ ὅμορα κράτη, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἀγρῶν ἑκάστου πολίτου πρὸς τὸν τοῦ γείτονος αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἡ λατρεία τοῦ Ὀρίου Θεοῦ οὐ μόνον ἀπεσόβει τὸν μεταξὺ τῆς Ῥώμης καὶ τῶν ἄλλων κρατῶν καὶ λαῶν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ διετήρει ἐνταῦθα ὁμόνοίαν καὶ εἰρήνην μεταξὺ τῶν τῆς Ῥώμης πολιτῶν (Ὁρ. Πλουτ. Νουμ. ις', ἐν συνδυασμῷ πρὸς Π. Κ. ὕμα προμν. ἔργ. τὸμ. Α', ἐν Βιέννῃ 1830, σελ. 284—385).

161. Fustel de Coulanges, op. cit., p. 71

162. Δεύτερον. ΙΘ', 14 καὶ ΚΖ', 17.

163. Fustel de Coulanges, op. cit. p. 72—73.

164. Ν. Σαριπόλου προμν. ἔργ. καὶ τόμ., § σνθ'.

165. Οὕτως ὁ πάπας Κλήμης δὲν ἀναφέρεται ποῖος, κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν σειρὰν, ἐκ τῶνσχόντων τὸ ὄνομα τοῦτο) ἐτιμώρει τὴν μὲν πρώτην τῶν πρόξεων τούτων διὰ θανάτου, τὴν δὲ δευτέραν δι' ἰσοβίων δεσμῶν (Ν. Ε. Μακροῦ. «Ὁ σωφρονισμὸς ἐν τῇ ποινῇ», ἐν Ἀθήναις 1886, σελ. 22) ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τρί-

ε') Ἡ «σύνταξις, ἀναγραφή, δημοσίευσις, τειχοκόλλησις καὶ διάδοσις ἀτιμωτικῶν, ὑβριστικῶν ἢ σατυρικῶν λιβέλλων» ἢ καὶ «ὅπωςδῆποτε ἄλλως ἐν αὐτοῖς ἐνοχή, καὶ ἂν ἔτι ἐν τοῖς λιβέλλοις τοῦτοις ἐξεφράζετο ἡ ἀλήθεια», ἐπὶ τῆς κυριαρχίας ὡσούτως τῶν Παπῶν.¹⁶⁶

9ον Πράξεις, θεωρούμεναι ἄλλοτε δεινὰ ἐγκλήματα, θανάτῳ τιμωρούμενα, διατελοῦσι νῦν αἱ πλεῖσται ἐκτὸς τοῦ τιμωροῦ κύκλου τοῦ δικαίου καὶ ὅσαι δὲ αὐτῶν κολάζονται, μόλις ὡς ἀπλούστατα πταίσματα θὰ ἠδύναντο ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις νὰ θεωρηθῶσι τοιαῦται δ' ἦσαν.

α') Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις τὸ φωραθῆναι τὸν ἄρχοντα ἐν καταστάσει μέθης.¹⁶⁷

την προᾶξιν ἐπὶ τῆς παπικῆς κυριαρχίας, ἀνάγνωθι: Εἰρ. Κ. Ἀσωπίου, *Παλαιὰ καὶ Νέα*, ἐν Ἀθῆν 1903, Τόμ. Α', σελ. 261. «Ὁ φιλῶν ἐντιμον γυναῖκα δημοσίᾳ, ἢ καὶ μόνον ἀποπειραθεὶς νὰ φιλήσῃ αὐτὴν τιμωρεῖται δι' ἰσιβίου γαλέρας ἢ καὶ διὰ θανάτου, κατὰ τὴν βουλὴν τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος — ἢ τοῦ τοῦ Κορδιναλίου Διοικητοῦ — καὶ δημεύσεως τῆς οὐσίας» ἐπίσης, ὡς πρὸς τὴν τετάρτην προᾶξιν, ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ. προμν. ἔργον καὶ τόμ., σελ. 262. «(Ὅ)ι ῥυπαίνοντες ἢ ἀσχημαίζοντες τοίχους, θύρας οἰκιῶν, ἢ προσκολῶντες κέρατα, ἀσχημονούσας εἰκόνας ἢ ἄλλα τοιαῦτα ἀτιμωτικά καὶ πρὸ οἰκίας κοινῆς γυναικός, ὑπόκεινται εἰς ἰσόβιον γαλέραν» ἔτι δὲ καὶ εἰς θάνατον, κατὰ τὴν βουλὴν τῆς Α. Ε., ἰδίως δὲ ἂν ἐκ τούτων ἐζημιώθῃ ἐντιμός τις γυνή».

166 Οὕτως οἱ δράσται, ἢ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον, ὥς εἴρηται, ἐν τοῖς τούτων ἐτιμωροῦντο θανάτῳ, δημεύσει τῶν κτημάτων καὶ αἰωνία ἀιμώσσει, κατὰ τὸ ποῖόν τῶν ἀνθρώπων, ἢ τοῦλάχιστον διὰ γαλέρας, κατὰ τὴν βουλὴν τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος (Εἰρ. Κ. Ἀσωπίου, προμν. ἔργ. καὶ τόμ. σελ. 261).

167. «Τῷ ἄρχοντι, ἂν μεθύων ληφθῇ, θάνατος ἢ ζημία» (Νομ. Σόλωνος παρὰ Διογ. Λαέρτ., Α', 57). τὴν σήμερον ὁ δημόσιος λειτουργὸς, φωρώμενος ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, δύναται ν' ἀπολυθῇ τῆς ὑληρεσίας δι' ἀνάρμοστον διαγωγὴν καὶ δὴ ἐὰν ἡ προᾶξις αὕτη συχνάκις ἐπαναλαμβάνηται.

β') Παρὰ Ῥωμαίοις ἡ ἐξ ἀμελείας Ἑστιάδος τινὸς παρθένου ἀπόσβεσις τοῦ ἱεροῦ πυρός.¹⁶⁸

γ') Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰνδοῖς ἡ ἀφόδευσις ἐν τῷ Γάγγῃ¹⁶⁹ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις ἡ ἐν τῷ Νεῖλῳ¹⁷⁰ ἐπίσης, παρὰ τοῖς τελευταίοις, ὁ φόνος ζώου, λατρευομένου ὡς θεοῦ.¹⁷¹

δ') Παρ' Ἑβραίοις ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἐργασία,¹⁷² ἡ μὴ προσαγωγή εἰς τὴν θύραν τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου σφαγίου, προωρισμένου δι' εἰρηνικὴν θυσίαν τῷ Θεῷ,¹⁷³ ἡ βρώσις ἐνζύμου ἄρτου κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα,¹⁷⁴ ἡ βρώσις ζώου μετὰ τοῦ στέατος καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ,¹⁷⁵ ἡ μῖξις μετὰ γυναικός, διατελούσης ἐν τῇ περιόδῳ τῆς ἐμμήνου ῥοῆς αὐτῆς¹⁷⁶ καὶ ἡ παράλειψις τῆς

168. Πλουτ. Νουμάς, Θ', ἐν συνδ. πρὸς Κ. Κούμ. *προμν. ἔργ.* τόμ. Β'. σελ. 383 καὶ Α. Πολυζωΐδι. — Γ. Κρέμ. *προμν. ἔργ.* τόμ. Β'. σελ. 26.

169. P. Lagous. *op. et tom. cit.*, p. 524· ὁ Γάγγης ἐλογίζετο παρ' αὐτοῖς ἱερὸς ποταμός (Α. Πολυζ. — Γ. Κρέμ. *προμν. ἔργ.*, τόμ. Α'. σελ. 97. — Δεξ. Ἑγκ. Μπάρτ καὶ Χίρσι, τόμ. Γ., σ. 150).

170. Κ. Λομπρ. *προμν. ἔργ. κ. τόμ.*, σελ. 65· ὁ Νεῖλος ἐλατρεύετο ὡς θεὸς ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ὑπερὸν δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων (Δεξ. Ἑγκ. Μπάρτ καὶ Χίρσι, τόμ. Ε, σ. 514, ὧν παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, ὅτι παρ' Ἑλλησιν ὁ Ὠκεανὸς (Διόδ. Α', 16).

171 Κ. Λομπρ. *προμν. ἔργ.*, μετ., τόμ. κ. σελ.

172 Ἑξοδος ΛΑ' 14 — Ἀριθμοί, ΙΕ', 32, — 36.

173 Ἑξοδος ΚΘ', 28 Λευϊτικὸν ΙΖ', 3 — 5

174 Ἑξοδος ΙΒ', 15 — Λευϊτικὸν ΚΓ', 5 — 6. Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ τοῦ Λευϊτικοῦ εὑρεται ὁ λόγος τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς πράξεως ταύτης ὡς ἐγκλήματος καθ' ὁσιν ὡσεως.

175 Λευϊτικὸν Γ', 17, Ζ', 22 — 27 καὶ ΙΖ', 10 — 14, ἐνθα εὑρεται καὶ ὁ λόγος τοῦ τοιοῦτου τῆς πράξεως χαρακτηρισμοῦ.

176. Λευϊτικὸν ΙΗ', 19 καὶ Κ', 18. — Ὁ τοιοῦτος χαρακτηρισμὸς τῆς πράξεως ταύτης ὠφείλετο εἰς λόγους ὑγιεινῆς,

περιτομῆς παντὸς γεννωμένου ἄρρενος.¹⁷⁷

ε') Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Γαλλίᾳ ἢ μὴ ἀποκάλυψις τινὸς πρὸ διερχομένης λιτανείας.¹⁷⁸

ς') Κατὰ τὸ λεγόμενον διάταγμα τῆς Παδερβόνης (ἐν Σαξωνίᾳ ἐν ἔτει 785 μ. Χ.) Καρόλου τοῦ Μεγάλου ἢ κρεωφαγία κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν.¹⁷⁹

ζ') Παρ' ἀπάσαις σχεδὸν ταῖς Πολιτείαις τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαίωνος, διατελούσαις ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν θεοκρατικῶν ἰδεῶν, ἡ μαγεία καὶ ἡ γοητεία.¹⁸⁰

10ον. Πράξεις λογιζόμεναι ἄλλοτε ἐγκλήματα καθοσιώσεως, εἴτε θείου, εἴτε ἀνθρωπίνου δικαίου, τιμωροῦνται τὴν σήμερον ὡς ἴδια καὶ κοινὰ ἐγκλήματα.

α') Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις ἡ παραβίασις τῶν περὶ δημοσίας λατρείας νόμων καὶ εἰδός τι ἐγκλήματος, ἀναλόγου τῇ παρ' ἡμῖν ἑτεροδοξίᾳ ἢ αἵρέσει.¹⁸¹

περιβληθείσης μορφὴν θείου νόμου, ἵνα ἡ ἀπαγόρευσις ἢ ἐπὶ μᾶλλον σεβαστὴ.

177. Γένεσις ΙΖ', 10—14—Λευϊτικόν, ΙΓ', 3. Ὅρα περὶ τῆς περιτομῆς ἐν ἐκτάσει Γ. Κωνσταντίνου «*Λεξικὸν τῶν Ἀγίων Γραφῶν*», ἐν Κων)πόλει 1890, σελ. 781—782.

178. P. Larousse op. cit., tom. 5, Paris 1869, p. 524.

179. Oscar Jäger *Παγκόσμιος Ἱστορία* κατὰ μετὰφρ. Ἀθ. Ἀργυροῦ, Ἀθῆναι 1889, τόμ. Β', σελ. 109.

180. Οὕτως ὅρα σχετικῶς παρ' Ἑβραίοις: *Ἔξοδος*, ΚΒ' 18 κ. *Λευϊτε*, Κ', 6· παρ' ἀρχαίοις Ἀθηναίοις: A du Boys, op. cit., p. 176 μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραπ.· παρὰ Ῥωμαίοις: idem, op. cit., p. 255, Paull. v. 23, 1—16, Ν. 3 Κωδ. Θεοδос. de mal. (9. 16)· παρ' ἀρχ. Γάλλοις: R Garraud éd., op. et tom. cit., no 68· παρ' ἀρχ. Γερμανοῖς: A. F Berner Lehrb. d. deutsch. Strafr. erste Aufl., Leipzig 1857, § 241

181. Ἀμφότερα τὰ ἐγκλήματα ταῦτα, θανάτῳ τιμωρούμενα, κατεδιώκοντο δυνάμει τῆς κατ' αὐτῶν χορηγουμένης δημοσίας δίκης, τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «*γραφὴ ἀσεβείας*», ἣν ἤγειρε

β') Παρὰ Ῥωμαίοις, ἐπὶ αὐτοκρατορίας, ἡ μοιχεία μετὰ πριγκιπίσσης τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας¹⁸², αἱ ὑπερβασίαι τῶν ἀρχόντων¹⁸³ καὶ πᾶσα ἐνέργεια

πᾶς ὁ βουλόμενος τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν, ὡς ἰδιώτης κατήγορος, ἐξαίρεσει τῶν εἰς ἀτιμίαν καταδικασμένων. Καὶ εἰς μὲν τὴν παραβίαν τῶν περὶ δημοσίας λατρείας νόμων περιλαμβανοντο ἡ παραβίασις ἱερῶν τόπων καὶ πᾶσα ἄλλη βλάβη ναῶν, ἡ παραβίασις ἀσύλων, ἡ διατάραξις θυσιῶν καὶ ἐορτῶν, ἡ κολόβωσις ἀγαλμάτων τῶν θεῶν, ἡ εἰσαγωγή ξένων θεῶν καὶ ἄλλαι παραβάσεις, προβλεπόμεναι ἰδίως ὑπὸ τῶν ἀφορώντων εἰς τὰ ἱερὰ νόμων τῶν ἀρχ. Ἀθηναίων, ὡς φέρ' εἶπεῖν ἡ κατ' ἰδίαν τελετὴ τῶν Ἑλευσ. Μυστηρίων ἢ εἰς τοὺς μὴ μεμνημένους διακοίνωσις αὐτῶν καὶ ἡ βλάβη τῶν ἱερῶν ἐλαιῶν (περὶ ὧν ἀπάντων ὅρ. Ἀνδοκ. π. Μυστ., p. 110) — Τοῦ δὲ ἐγκλήματος τοῦ ἀναλόγου τῇ νῦν ἑτεροδοξία ἢ αἰρέσει παραδείγματα, ἔχομεν τὸν Πρωταγόραν, γράψαντα τὸ περίφημον ἐκεῖνο «Περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι, εἴθ' ὥς εἰσὶν, εἴθ' ὥς οὐκ εἰσὶν (Διογ. Λαέρτ. Θ', 51, 52), τὴν καταδίωξιν τοῦ Ἀναξαγόρου, οὗτινος αἱ ἀστρονομικαὶ περὶ ἡλίου καὶ σελήνης θεωρίαι (ὅτι ὁ ἥλιος ἦτο μύδρος διάπυρος, ἡ δὲ σελήνη σῶμα σκοτεινόν, ἔχον ὄρη, κοιλάδας, κα τοίκου) ἐχαρακτηρίσθησαν ἀντιθροησκευτικαί (ὅρ. Πλουτ. *Περικλ.* ΔΒ'· προβλ. Διογ. Λαέρτ. Β', 12), τὴν κατὰ τῆς Ἀσπασίας δίκην, ὡσαύτως ἐπὶ ἀσεβείᾳ (Πλουτ. ἐνθ' ἄνωτ) καὶ τὴν καταδίκην τοῦ Σωκράτους, «οὐ νομίζοντος οὕς ἡ πόλις θεοὺς ἐνόμιζεν, ἕτερα δὲ καὶνὰ δαιμόνια εἰσάγοντος» (Ξενοφ. Ἀπομν. Α', 1. 1). Περὶ γραφῆς ἀσεβείας ὅρα ἐν ἐκτάσει : Lips. op. cit., σελ. 62 κ. 358 κ. ἐπ. μετὰ τῶν οἰκ. παραπ. — Καὶ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἡ πρᾶξις αὕτη ἐτιμωρεῖτο διὰ παραδειγματικοῦ θανάτου (Δευτερον., ΙΓ', 1—8). — Πρὸς τὰς εἰρημένας περιπτώσεις ἀντιστοιχεῖ σήμερον παρ' ἡμῖν ἡ λεγομένη διατάραξις τῆς εἰρήνης τῆς ἐκκλησίας (Π. νόμ. ἄρθρ. 194—200)· αὕτη τιμωρεῖται ὡς πλημμέλημα, ὅταν ὁμῶς συνοδεύηται ὑπὸ αἰκιῶν κατ' ἐκκλ. ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν, μεταπίπτει εἰς κακούργημα καὶ τιμωρεῖται τότε δι' εἰρκτῆς (ἄρθρ. 200).

182 Dictionn. des antiq. grec. et rom., tom. III, Paris 1904 p 1559

183. Dictionn. des antiq. grec. et rom., III, Paris 1904, p 1558. — Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις οἱ *διαιετῆταί*, ἦτοι οἱ ἐκτακτοὶ δικασταί, οἱ ἀναλογοῦντες πρὸς τοὺς σημερινοὺς αἰρετιοὺς κριτάς, καταμηνυόμενοι τυχὸν εἰς τὴν Βουλὴν ἐπὶ παρα

ἀντιβαίνουσα εἰς τὰ καθήκοντα αὐτῶν,¹⁸⁴ ἢ διάδο-
σις καὶ τοιχοκόλλησις ψευδῶν εἰδήσεων,¹⁸⁵ τὰ δυ-
σφημιστικὰ γράμματα (*libelli fammosi*),¹⁸⁶ ἢ ἐπὶ δη-
μοκρατίας παραβίασις τῶν ἱερατικῶν καθηκόντων,
ὑπὸ τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως τιμωρουμένη¹⁸⁷ καὶ ἡ
ἐν τῇ ἀρχηγόνῳ ῥωμαϊκῇ ἐποχῇ παράλειψις ὑπὸ τοῦ
πάτρωνος τῶν πρὸς τὸν πελάτην ὑποχρεώσεων αὐ-
τοῦ.¹⁸⁸ Ἐπίσης ὡς ἐγκλήματα καθοσιώσεως ἐλογί-
σθησαν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἡ κιβδηλεία,¹⁸⁹ ἡ
ἄνευ ἀδείας στρατολογία¹⁹⁰ καὶ ἡ διατήρησις ἰδιω-
τικῶν φυλακῶν.¹⁹¹

γ') Κατὰ τὸ προμνημονευθὲν διάταγμα τῆς Πα-
δερβόνης Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ἡ σύλησις ἢ πυρ-
πόλησις ναοῦ καὶ ὁ φόνος ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου
ἢ διακόνου.¹⁹²

δ') Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Γαλλίᾳ, ἡ κιβδηλεία (ὥσπερ
παρὰ Ῥωμαίοις, ὡς προείρηται), ἡ παράνομος εἴσ-
πραξις φόρων, ὁ νοσφισμὸς δημοσίων χρημάτων

βάσει τῶν καθηκόντων αὐτῶν, ἐκηρύττοντο αἱμοὶ ἐν περιπτώ-
σει καταδίκης (Δημοσθ. κ. Μειδ., 542· πρβλ. Ἀριστοτ. Ἀθην.
Πολιτ., 53. 6)· ἐκληροῦντο δὲ τεσσαράκοντα τέσσαρες ἐξ ἑκά-
στης φυλῆς καὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι τοῦλάχιστον ἑξηκοντούταις
(Πολυδ. Η', 126. — Ἡσύχ. ἐν λ — Πρβλ. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολ.
53, 1, 4) Ὁρ. π. διαιτητῶν ἐν ἐκτάσει· Τσιβαν. λ. «διαιτηταί».
Τὴν σήμερον παρ' ἡμῖν οἱ δημόσ. ὑπάλληλοι ἐν γένει, οἱ ὅπως
δήποτε παραβαίνοντες τὰ καθήκοντά των, τιμωροῦνται πειθα-
ρχικῶς (ποιν. νομ. ἀρθ. 488).

184. Dictionn. des Antiq. gr et rom., tom. cit., Paris, 1557.

185. » » » » » » » » » 1558

186. » » » » » » » » » 1558

187. » » » » » » » » » 1558

188. » » » » » » » » » 1558

189. » » » » » » » » » 1558

190. » » » » » » » » » 1558

191. » » » » » » » » » 1558

192. Ὁσκάρ Jäger—Ἀθ. Ἀργυροῦ, προμν. ἔργ. τόμ.
καὶ σελ.

(pécultat) καὶ ἡ κατάχρησις αὐτῶν (concussion).¹⁹³

11ον. Πράξεις, θεωρούμεναι ἄλλοτε ἐγκλήματα καθοσιώσεως, οὐδ' ὥς ἀπλούστατα παραπτώματα θὰ ἡδύνατο τὴν σήμερον νὰ λογισθῶσι, καθόσον θὰ προσέκρουεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ μόνη ἡ σκέψις περὶ καταδιώξεως αὐτῶν· τοιαῦται ἦσαν π. χ.

Κατὰ τὸ προειρημένον διάταγμα τῆς Παδερβόνης, ἡ ἐν τῇ εἰδωλολατρείᾳ ἐμμονὴ τινός, ἡ λάθρα παραμονὴ τινὸς ἀβαπτίστου, βουλομένου νὰ διατηρήσῃ τὴν πρὸς τὰ εἰδωλα πίστιν, ἡ ὑπὸ τινος παράλειψις τῆς προσκομίσεως τοῦ τέκνου αὐτοῦ πρὸς βάπτισιν κατὰ τὰς πρώτας ἀπὸ τῆς τούτου γεννήσεως ἡμέρας, ἡ προσφορὰ θυσίας εἰς πηγάς, δένδρα καὶ ἄλση, κλπ. κλπ.¹⁹⁴

12ον. Πράξεις λογιζόμεναι ἄλλοτε ἐγκλήματα καθοσιώσεως ἀπλῶς τὴν ἀηδίαν τὴν σήμερον κινουῖσι· τοιαῦται ἦσαν·

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰνδοῖς α') Ἡ συντριβὴ βώλων χώματος.¹⁹⁵ β') Ἡ κοπὴ χόρτου διὰ τῶν ὀδόντων.¹⁹⁶ καὶ γ') Τὸ κατατρώγειν τινὰ τοὺς ἰδίους ὄνυχας.¹⁹⁷

13ον. Πράξεις θεωρούμεναι ἄλλοτε ἐγκλήματα καθοσιώσεως θὰ προυκάλουν τὸν καγχασμὸν τοῦ

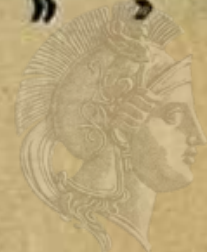
193. Περὶ τούτων ὄρα : R. Garraud ed., op., tom. et no cit.

194. Περὶ τούτων ἀπάντων ὄρα· Ὁσκάρ Jäger — Ἀθ. Ἀργυροῦ, προμν. ἔργ. τομ. καὶ σελ.

195. Κ. Λομπρόζο προμν, ἔργ., μετάφρ. καὶ τόμ., σελ. 64. Ἀναντιρρήτως ὁ σοφὸς νομοθέτης τῶν Ἰνδῶν Μανού, εἰς ὃν ὀφείλεται ὁ τοιοῦτος χαρακτηρισμὸς τῆς πράξεως ταύτης καὶ τῶν δύο ἀμέσως ἐπομένων, ὠρμήθη ἐκ τῆς σκέψεως νὰ προφυλάξῃ οὕτως τὸν ἀρχέγονον λαὸν ἀπ' αὐτῶν, προσκρουουσῶν εἰς τὴν καθαριότητα καὶ τὴν ὑγείαν.

196. Κ. Λομπρόζο προμν. ἔργ., μετάφρ. τόμ. καὶ σελ.

197. Τοῦ αὐτοῦ » » » » » »

κόσμου, εἰ κατεδιώκοντο τὴν σήμερον· τοιαῦται ἦσαν·

α') Παρὰ Ῥωμαίοις, ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, τὸ ὀμνύειν ψευδῶς ἢ ἄρνεϊσθαι ὄρκον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος,¹⁹⁸ παρὰ Βαβυλωνίοις δὲ τὸ μὴ προσκυνεῖν τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως, ἕξο-
μοιουμένου τῇ θεότητι.¹⁹⁹ ὁμοίως παρὰ Πέρσαις τὸ ἐξαιτεῖσθαι τί παρ' ἄλλου, πλὴν τοῦ βασιλέως, οὐδὲ αὐτῶν τῶν θεῶν ἐξαιρουμένων (ἀπαγορευο-
μένης τῆς πρὸς αὐτοὺς προσευχῆς), εἰ ῥητὴ ἐξεδί-
δετο ἐπὶ τούτῳ διαταγή.²⁰⁰

β') Ἐπίσης, παρὰ Ῥωμαίοις καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς ὥς ἄνω χρόνοις· Τὸ ἐνδύεσθαι καὶ ἐκδύεσθαι ἢ τὸ τιμωρεῖν δοῦλον ἐνώπιον τοῦ ἀνδριάντος τοῦ αὐτοκρά-
τος²⁰¹ καὶ τὸ εἰσέρχεσθαι εἰς ἀφοδευτήριον μετὰ νομί-
σματος ἐν τῷ θυλακίῳ ἢ μετὰ δακτυλίου ἐν τῇ χειρί,
φέροντος τὸ ὁμοίωμα τοῦ αὐτοκράτορος²⁰².

γ.) Ὡσαύτως παρὰ Ῥωμαίοις καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπο-
χῇ, τὸ συμβουλεύεσθαι τὸ μέλλον δι' ὅ,τι ἀπέβλεπεν
εἰς τὸ κράτος καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν, διὰ
μάντεων, οἰωνοσκόπων κτλ.²⁰³

δ') Παρὰ Συρακοσίοις, ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς τυ-
ραννίδος, ὁ ἐνυπνιασμός τοῦ φόβου τοῦ τυράννου.²⁰⁴

198. Dictionnaire des antiquités grecques et romaines, tom. cit. p. 1559—N. Σαριπόλου. *προμν. ἔργ. καὶ τόμ.* § ρμβ'.

199. Δανιήλ Γ', 1 6.

200. Δανιήλ, ζ, 6—9.

201 P. Larousse op. cit., tom. dixième, Paris 1873, p. 405.

202. Id., op., tom. et p. cit.

203. Dictionn. des antiq. gr. et rom., tom. et p. cit.

204. Οὕτως ὁ ἐκεῖ τύραννος Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος ἐθανά-
τωσε τὸν Μαρσύαν, ἐν τῶν δημιουργημάτων αὐτοῦ, ἰδόντα καθ'
ὑπνον ὅτι ἔσφαττε τὸν Διονύσιον, διότι, κατὰ τὴν γνώμην καὶ
ἀντίληψιν τοῦ εἰρημένου τυράννου, ἐκ σκέψεως καὶ διαλογισμοῦ
τῆς ἡμέρας προῆλθε τὸ ἐνύπνιον (Πλουτάρχ. *Δίων, θ'*).

ε') Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ 8ου, δυνάμει νόμου, θεσπισθέντος ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἡ παρ' οἰουδήποτε πρόρρησις τῆς τελευτῆς τοῦ βασιλέως. ²⁰⁵

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ ἐν παρωχημένοις καιροῖς παράδοξοι περὶ ἐγκλήματος ἢ οὐ ἀντιλήψεις τῆς πλειονότητος τῶν λαῶν, εἰς ἃς ἔθηκε τέρμα ὁ νεώτερος πολιτισμός, ὅστις, πυρῆνα τῆς διαμορφώσεως αὐτοῦ λαβὼν τὸν ἀφθίτου μνήμης ἀρχαῖον ἐλληνικὸν καὶ δὴ τὸν ἀττικὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν ἀμέσως ἐπόμενον αὐτῷ καὶ πολλὰ ἐξ αὐτοῦ ἀντλήσαντα ῥωμαϊκὸν διὰ τοῦ ἐν τῇ μεγάλῃ Ἑλλάδι (Νοτίῳ Ἰταλίᾳ) καὶ Σικελίᾳ Ἑλληνισμοῦ, καθώρισεν ἐν ἀπάσαις ταῖς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ λειτουργούσαις πολιτεῖαις, διὰ παγίων καὶ ἐξιδανικευμένων διατάξεων, ἐρειδομένων ἐπὶ τῆς αὐτῆς, ἠθικῆς τε καὶ νομικῆς βάσεως, τὴν μορφὴν, τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς περιπτώσεις τῆς ἀληθῶς ἐγκληματικῆς πράξεως.

Τ Ε Λ Ο Σ

205. Διό, τοῦ βασιλέως τούτου βαρέως ἀσθενήσαντος, οἱ ἰατροί, μὴ τολμῶντες νὰ εἰπωσιν ὅτι διέτρεχεν οὗτος κίνδυνον θανάτου, ἀφῆκαν αὐτὸν νὰ τελευτήσῃ ἄνευ ἰατρικῆς συνδρομῆς (Dictionn. de la conv. et de la lect., sec. édition, tome douzième, Paris MDCCC LXIII, p. 262).

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

1) Ἐν τῇ ἐλληνικῇ βιβλιογραφίᾳ πρόσθετες μεταξὺ **Ξενοφώντος** καὶ **Ἀριστοτέλους** «**Πλάτωνος**· α') **Πολιτεία**, εἰς βιβλία 10· β') **Νόμοι**, εἰς βιβλία 12· γ') **Φαίδων**· δ') **Κριτων**· ε') **Πρωτογόρας**· ς') **Γοργίας**».

2) Ἐν σελ. 30 στίχ. 6 πρόσθετες α') ὅτι ἡ ἀρσενοκοιτία ἐτιμωρεῖτο καὶ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων διὰ θανάτου (Λευϊτικόν, Κ', 13), ὥς καὶ ἡ κτενοβοσκία (Λευϊτικόν Κ', 15, 16) β') ὅτι καὶ ἡ Καρολίνα (τὸ Ποιν. Διάταγμα Καρόλου τοῦ Ε') ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς ἐνόχους τῆς παρὰ φύσιν ἀσελγείας τὸν διὰ πυρὸς θάνατον καὶ μόνον ἐπὶ ἐλαφρυντικῶν περιπτώσεων τὸν δι' ἀποκεφαλισμοῦ (Κ. Κωστῆ προμν. ἔργ., τ. Β', § 115 μετὰ τῶν οἰκ. παραπ.).

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐν σελ. 27, στίχ. 9 — 10, ἀντὶ «Ἰαπωσιν» γράφει «Ἰάπωσιν».

Ἐν σελ. 27, στίχ. 14, ἀντὶ «ἐν» γράφει «ἐν».

Ἐν σελ. 28, στίχ. 21, ἀντὶ «ἐσπέραν» γράφει «ἐσπέραν».

Ἐν σελ. 28, στίχ. 34, ἀντὶ «εἰσέτι» γράφει «εἰσέτι».

Ἐν σελ. 34, στίχ. 1, ἀντὶ «εἷς» γράφει «εἷς».

Ἐν σελ. 35, στίχ. 7, ἀντὶ «αὐτοφόρῳ» γράφει «αὐτοφώρῳ».

Ἐν σελ. 37, στίχ. 20, ἀντὶ «συγκληνικόν» γράφει «συγκλητικόν».

Ἐν σελ. 42, στίχ. 33, ἀντὶ «κα!» γράφει «καί».

Ἐν σελ. 42, στίχ. 37, ἀντὶ «οὖν» γράφει «οὖν».

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000005540

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ